

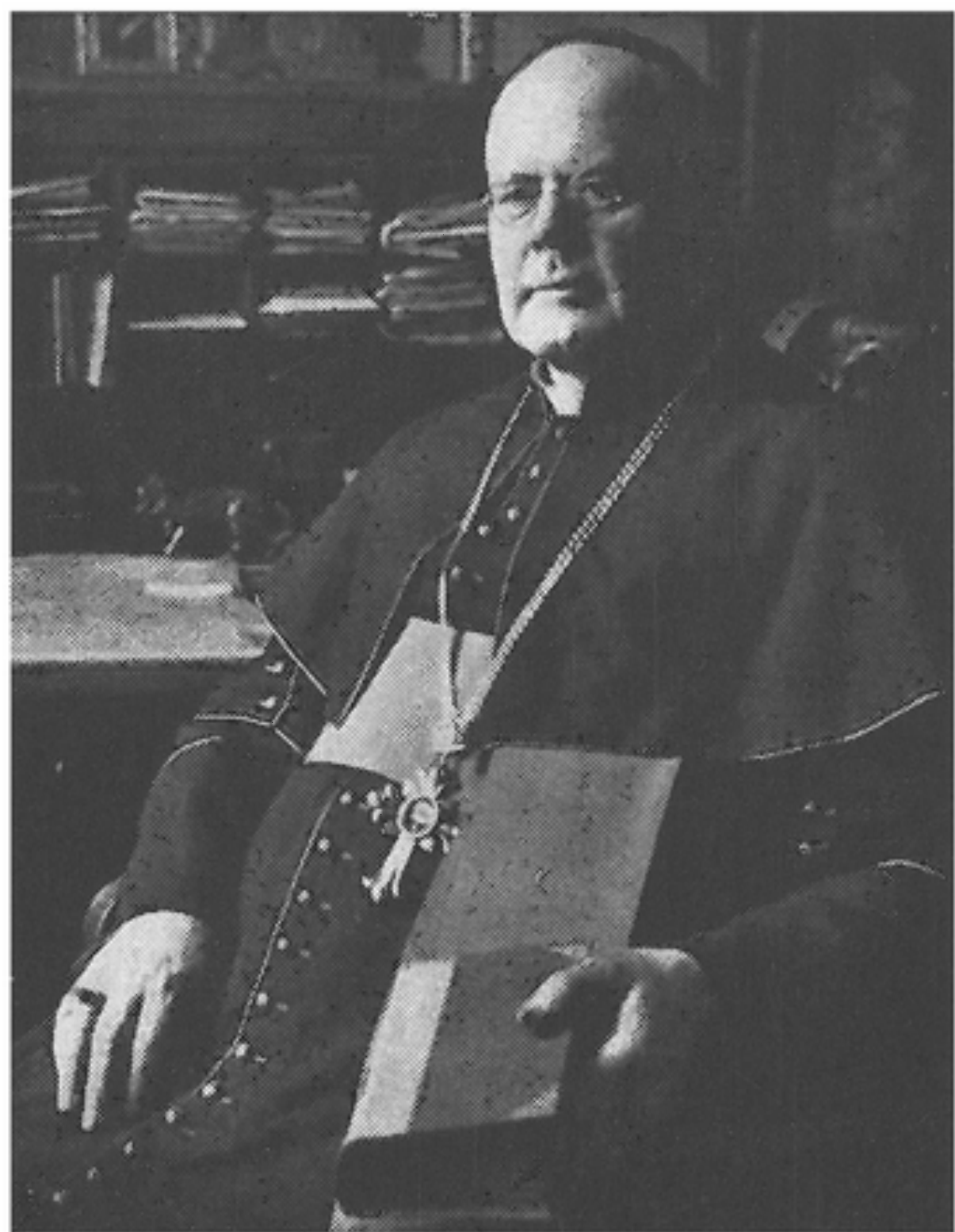
JAN PAULY

Jak se máme chovati?

SPOLEČENSKÝ
A PASTORAČNÍ KATECHISMUS
PRO DUCHOVENSTVO

III. VYDÁNÍ

VYTISKLY Č. A. T. ČESKOMORAVSKÉ AKCIOVÉ TISKAŘSKÉ
A VYDAVATELSKÉ PODNIKY V PRAZE II, VÁCLAVSKÁ UL. 12

Jak se máme chovati?

SPOLEČENSKÝ
A PASTORAČNÍ KATECHISMUS
PRO DUCHOVENSTVO

III. VYDÁNÍ

Napsal

INF. PRELÁT MSGRE JAN PAULY

apoštolský protonotář, kanovník, kníž. arcib. vikář Pražský

a arciděkan basiliky svatého Václava

na Smíchově v Praze

VYTISKLY Č. A. T. ČESKOMORAVSKÉ AKCIOVÉ TISKAŘSKÉ
A VYDAVATELSKÉ PODNIKY V PRAZE II., VÁCLAVSKÁ 12

NIHIL OBSTAT
Prof. Msgre EM. ŽÁK,
censor

IMPRIMATUR
N. E. 6294
Pragae, die 18. Maii 1940
Praelat Dr. TH. OPATRŇÝ,
vicarius generalis

O B S A H

Část všeobecná.

I. Význam a důležitost jemného chování	7
II. Náboženský život	8
III. Životní povolání	14
IV. Domácnost	17
V. Slušné chování vůbec	21
VI. Chůze a pozdrav	29
VII. Péče o tělo	32
VIII. Oděv	34
IX. Řeč	35
X. Návštěvy a společnost .	38
XI. Způsoby při jídle a pití	44
XII. Společné zábavy a hostiny	49
XIII. Styk cizích lidí na místech veřejných	52
XIV. Jak se máme zachováti při hovoření	56
XV. Lázně	59
XVI. Cestování	63
XVII. Dopisy a telefonování	66
XVIII. Dopisy anonymní	70
XIX. Navštívenky	72
XX. O kouření	73
XXI. O titulech	75

ČÁST VŠEOBECNÁ

I.

Význam a důležitost jemného chování.

Člověka jemného chování má každý rád. Rád se s ním setká, rád s ním mluví a jedná a proto také rád mu vyhoví. A tím právě mnoho získává takový člověk ve svém životě. Má všude svými jemnými způsoby otevřenou cestu a jest všude vítán.

Naproti tomu člověk neuhlazených mravů jest odporný a nepříjemný, každý s ním nerad mluví a jedná a rád se mu, kde může, vyhne. Takový člověk má svou situaci a svůj život značně ztížený a nesnadno dosahuje, po čem touží.

Tělesná krása jest velkou výhodou. Proč? Poněvadž takový člověk získává již svým pouhým zjevem u lidí sympatie, a jestliže se tělesná krása spojí s jemným chováním, pak takový člověk má pro život dvojí výhodu: uchvacuje svou tělesnou krásou na prvý pohled a tento příznivý dojem pak ještě zesílí svými jemnými mravy.

Člověk, který má nesympatický zjev, na první pohled odpuzuje a musí tento nepříznivý dojem svým jemným chováním zahladiti. Naproti tomu člověk sympatického zjevu, nemá-li jemného mravu, zničí svým vystoupením a jednáním prvý dobrý dojem, který svým zjevem si získal.

Na světě velkou roli hraje v životě lidí sympatie. Jedná-li s námi člověk, který je nám sympatický, má mnoho získáno již předem. K takovému člověku chováme hned na počátku svou náklonnost a dobrou vůli ho nezarmoutiti, jemu pokud možno vyhověti, jednání mu usnadniti. Naproti tomu člověk nesympatický má vše ztíženo, poněvadž musí

se namáhati všemožně, aby naši sympatii si získal. Sympatie se však zjednává v první řadě jemným chováním, ušlechtilými způsoby a mravy.

II.

Náboženství a život.

Nejdůležitější částí v chování člověka jest jeho náboženské chování, jeho náboženský život, poněvadž je to jeho poměr k Bohu. Ostatní jeho chování má na zřeteli svět a jeho lidi, náboženství však Boha.

Mnozí tuto hlavní kapitolu života velmi zanedbávají a velmi málo se o ni starají na škodu svého žití a své duše. A neprávem.

Ctihodný Beda vypravuje ve svém církevním dějepise Anglicka tuto událost: V sedmém století po Kristu dorazil ku břehům Anglie křesťanský věrozvěst a žádal na Edmundovi, králi Nortumbrů, aby mohl jemu a jeho poddaným kázati novou víru. Král svolal radu svých vůdců, aby se s nimi poradil. A tehdy jeden z nich promluvil toto: Snad si, králi, vzpomínáš, co se tobě nejednou za dnů zimních přihodilo. Ty jsi seděl s předáky vojenskými za stolem, když na krbu oheň příjemně hořel, celou síň příjemně vytápěl, mezitím co venku dešť, sníh a vítr burácel. Tu vlétl ptáček v síň, prolétl ji celou a jako jedněmi dveřmi přiletěl, tak zase druhými vyletěl. Jen na okamžik radoval se, že ani deštěm, ani bouří netrpí. Blažený ten okamžik byl však krátký, neboť jako ze zimy přišel, tak zase do ní se vrátil. I život lidský podobá se skoro jen jednomu okamžiku tomu. Co jej předešlo a co po něm následuje, nevíme. Jestliže to nové náboženství nám v tom více jistoty a bezpečnosti podá

nežli to naše pohanské, pak je slušno, abychom je přijali a jím se řídili.

Tak mluvil pohan a starý válečník před 13 stoletími a tím zahanbil mnohé z našeho věku, kteří nechtějí o náboženství ničeho věděti.

Z pouhého nic vstupuje člověk v tuto říši života jako ten bojácný ptáček. Přemnozí nemají ani toho štěstí, aby křídla svá nad oblažujícím ohněm životního krbu ohřáli. Chudoba a práce a stále strádání jest po celý život zemský jejich údělem. Jiní, jimž se dostalo něco lepšího, jichž počet jest však skrovný, sedí jen na okamžik jako hosté za stolem Štěstěny. Ale rychle jako let ptáka mine čas života a brzo, ať šťastni nebo nešťastni, ubíráme se všichni, chudí i bohatí, letmo protějšními dveřmi, které nazýváme smrtí. Kam? Na to odpovídá Pascal ve svých Myšlenkách: Jakož nevím, odkud na svět přicházím, rovněž tak nevím, kam jdu; jedno toliko vím, že při vykročení ze světa buď na věky v niveč se rozpadnu anebo v ruce přísného Boha padnu.

Že Bůh není, to se ještě nikomu na světě nepodařilo dokázat. Jestliže někdo v Boha nevěří, tím ještě nedokázal, že Bůh není. A jestliže nevěrec tak žije, jako by Bůh nebyl, pouští se do nebezpečné sázky životní, kterou při své smrti může na věky prohrát a sebe do věčné zkázy vrhnouti. Je to tedy na každý způsob velmi nebezpečná hra, která celý jeho život uvaluje do velmi trapné nejistoty otázkou: Jestliže přece jen ten Bůh jest, jak to se mnou jednou dopadne? Jde světem sám, bez důvěry v Boha, bez naděje v životě a potácí se v životě sem a tam jako lodička bez vesla. V duši jeho ozývá se jeho svědomí, zákony Boží na něho doléhají, on s nimi a proti nim marně bojuje. Kristus vládne nad svými věrnými zrovna tak jako nad nevěrci; nikdo mu ještě neušel a neujde. Každý se s ním setká a jeho soudu propadne.

Jiní v Boha věří, ale žádným náboženstvím se nechtějí řídit a dělají si své náboženství sami, jak se jim to hodí. Než kolik takových lidí, tolik jest jejich náboženství. Avšak pravda jest jen jediná a ta musí míti své usměrněné náboženství. Musíme uznati, že právník musí právům lépe rozuměti nežli laik, že lékařství lépe ovládá lékař nežli laik; tak i náboženství, které má ovládati nejtěžší problém života, musí ovládati člověk, který v tom má příslušné odborné vzdělání, nežli obyčejný člověk. Velmi mnoho lidí nevěří proto, že víru svou dobře neznají.

Že jest náboženství středověkým přežitkem, jest mínění ven a ven nepravdivé a falešné, ale pravdivé jest, že mnozí v tom směru se honí za falešnou módou. Nevěří anebo náboženský život nevedou proto, že to u jiných lehkovážných lidí vidí a jejich příkladem se řídí. Než je to jednání správné rozumného muže?

Prý náboženství a věda jsou v rozporu? I to je lež. Náboženství a věda, obé pochází od Boha. Věda je studium velikých zákonů božích, které v přírodě se jeví, a vede k poznání Boha. Mezi vědou a vírou nemůže býti nikdy rozporu, poněvadž obé z Boha vychází a Bůh jako nejdokonalejší bytost jest nejdokonalejší soulad. Jeví-li se odpor, jest jen zdánlivý: Buď bohoslovec špatně pojímá víru, anebo vědec špatně pojímá vědu a tím odpor zaviňují. Pravá věda k víře vede, povrchní věda, která vůbec vědou nazýváti se nemůže, od víry odvádí. Je známa celá řada nejslavnějších mužů vědy, kteří byli pravověřícími a vřelými katolíky. Slavný profesor pařížský dr. Pasteur pronesl o tom charakteristická slova: Dnes jest víra má tak pevná jako bretoňského sedláka, a budu-li ještě více studovati, budu míti víru jako bretoňská selka.

Tělo lidské jest nejdokonalejší stroj na světě;

každý stroj, i ten nejdokonalejší, jest velmi jednoduchým strojem proti lidskému tělu. Systém nervový, oběh krve, činnost srdce a žil, činnost mozku, činnost žaludku, střev, ledvin, svaly, kosti, čich, chuť, zrak, hmat atd., duševní činnost, to jest jediný ohromně komplikovaný aparát. Člověk má 222 kosti; každá kost je tak utvořena ve svém tvaru a ve svém spojení s ostatními, se svaly a šlachami, že jsou tu zachována ta nejlepší pravidla umění stavitelského. Srdce lidské učiní denně asi 100.000 úderů, za rok 360 milionů a za 50 let 18 miliard, a při tom se stále při tomto velikém upotřebení obnovuje. Kdo by dovedl takový stroj sestrojiti, a to s takovou účelností? Lidská krev probíhá takovou rychlostí tělem, že za minutu třikrát vykoná dráhu ze srdce do všech žil ve všech svalech, vnikne do těch nejmenších vlásečnic, rozvede výživu krevní do celého těla, do všech jeho částí, sebere z nich látky upotřebované, odvede je dlouhou cestou zpět do plic, kde krev vyčistí a čistou zase přivede do srdce zpět. To jest úžasný a hrozně komplikovaný výkon. Jaký velký chemický pochod tvoří dýchání a zažívání, nervový systém, duševní činnost! Člověk má v plicích přes půl milionu buněk a každá má svou činnost vyměřenu sama i sobě a ve spojení s jinými. Malý mozek jest sestrojen jako elektrický motor z velice jemných vláken, která, kdyby byla rozvinuta, dají vlákna 26 kilometrů dlouhá. Krvinek má v sobě člověk na 500 milionů, takže, kdyby jedna vedle druhé byly sestaveny, vyplnily by dráhu třikrát kolem rovníku země. A tyto všechny ústroje pracují každý sám pro sebe a v těsné souvislosti mezi sebou u zdravého člověka po řady roků úplně pravidelně, bezvadně, pokud nejsou nemocí rušeny, podle přesných zákonů s tou největší přesností. Jaká úžasná to zákonitost, jistota a účelnost! Kdo ty zákony do té hmoty dal? Kdo to vše tak krásně

a duchaplně zařídil? Příroda? Co jest příroda? Vždyť celá příroda jest dílo boží, které dokazuje jsoucnost nejmoudřejší bytosti: Boha. Proto právem dí Písmo sv.: Jen blázen říká, není Boha, a kdo jest rozumný, ten v něho věří a věřit musí, poněvadž vše, co ve světě vidí, jest jen důsledek a příčina jest v Bohu.

Někteří v Boha věří, ale zákonů jeho nedbají. Jakou má mravní cenu student, který nestuduje, úředník, který neplní své povinnosti, řemeslník a dělník, který nechce pracovati? Takový nemá nároků na jméno řádného člověka. Tak i křesťan, který svých povinností neplní, ztrácí toto právo,

Jiní katolíci zanedbávají kostel a říkají: modlit se mohu všude. Ano, ale takoví obyčejně se nemodlí nikde. V kostele jsou oltáře, sochy svatých a jejich obrazy, je tu zpěv a hudba, jsou tu ostatní věřící, to vše pobožnost podporuje a zvyšuje. Je tu mše svatá.

Jiní říkají: nemám času na kostel, ale na zábavu mají času dost.

Někteří se stydí vykonávati své náboženské povinnosti, aby se jim druzí nesmáli a o nich nevtipkovali. Jaký to nerozum, jaká zpozdilost! Kdo koná svou povinnost, jest ode všech řádných lidí ctěn a vážen; a kdo někoho zlehčuje a jemu se za to směje, jakou cenu má takový člověk, jaký je to charakter? A takový člověk má býti směrodatný?

V Praze žil hrabě V. Schönborn, který byl prezidentem zemského výboru. A ten vždy svědomitě konal své náboženské povinnosti, veřejně se účastnil vždy slavných průvodů náboženských a nestyděl se v nich jíti v řadě a se svící v ruce a s ním v páru šel kolikrát jeho nejnižší úřední sluha jako rovnocenný jemu křesťan. Dr. Hausmann, president nejvyššího soudu a potomní ministr spravedlnosti naší republiky, si počínal zrovna tak. Oba byli členy mariánské kongregace u sv.

Ignáce v Praze a vždy na prvním místě veřejně před tváří tisíců účastnili se zbožně jejích průvodů s modrou stužkou a s medailonkem P. Marie na prsou. Oba byli vzornými úředníky a velice milováni svým úřednictvem. Těšili se té největší vážnosti a úctě u všech, kteří kdy s nimi byli ve spojení a kteří je znali. Žádnému z nich neškodilo na vážnosti a všeobecné úctě to, že zbožně a veřejně náboženství své vyznávali a jako praví a zbožní katolíci vždy žili a jednali. Oba před svou smrtí se dali zaopatřiti, zbožně svůj život dokonali a po sobě tu nejkrásnější památku zanechali. Slavný profesor českých dějin na pražské universitě dr. Pekař zemřel zaopatřen sv. svátostmi, rovněž i tolik slavený Karel Havlíček a mnozí jiní.

Než náboženský život musí býti pravý. Jsou mnozí, kteří zabíhají do extrémů a do pobožnůstkářství, myslí, že stačí do kostela často choditi a snad i sv. svátosti přijímati, že se dá vše odmodliti, ale jejich soukromý i veřejný život nedokazuje, že plní zákony Kristovy. To jest ovšem pochybné. Pravý katolík má na zřeteli v každém jednání zákon boží a především zákon lásky, který jest zákonem všech zákonů náboženských.

Řádný a charakterní člověk své náboženství veřejně vyznává, zákony jeho svědomitě zachovává, pro jeho potřeby má smysl a porozumění a jest ochoten za ně přinášeti všechny oběti. Od toho se nedá odstrašiti žádnými úsměšky a vtipy, žádnými světskými výhodami a lákavými zábavami. Odměnou za to jest mu jeho klidné svědomí, životní spokojenost a vnitřní štěstí, úcta a vážnost všech šlechetných lidí a plná vyrovnanost životní, která jediná rodí štěstí. Ve svém náboženství nalézá životní sílu ve svých bojích, naději ve svých tužbách, chuť k práci a k podnikání a útěchu ve svém utrpení.

Děti své v náboženství vychovává a vede, vzor-

ným příkladem jim předchází, ve své rodině o náboženský život se stará a náboženské zvyky v ní zachovává, jsa si dobře toho vědom, co zbožný otec a zbožná matka pro rodinu a děti znamenají a že jejich děti v náboženských vzpomínkách budou právě nejvděčněji na ně vzpomínati. Dětská náboženská tradice jest nejmnocnějším podporovatelem náboženského života každého člověka.

III.

Životní povolání.

Jako pták rodí se k letu, tak člověk rodí se k práci. Práce jest životním úkolem každého člověka, zdrojem jeho výživy a jeho celé existence. Bez práce by nebyl život možný. Kdo nepracuje, ať nejl, praví staré přísloví, ale kdo nejl, nemůže býti živ.

Proto každý má si zvoliti své povolání, v němž musí pracovati a v něm svou výživu hledati.

Puď k práci jest člověku vrozen; proto malé dítě, sotvaže počne poznávati, si hraje, což jest jeho práci.

K práci má býti dítě již vedeno a v ní vychováváno. Naučí-li se kdo jako dítě svědomitě a poctivě práci, bude svědomitě a poctivě pracovati celý život. Zvykne-li kdo v mládí práci povrchní, ledabylé a nepořádné, nikdy se v životě z něho nestane žádný pracovník. Svědomitá a poctivá práce jest vždy oceněna, vážena a hledána a jest základem blahobytu člověka. Naproti tomu práce povrchní, nedbalá, ledabylá připravuje člověka o úctu, o důvěru, nikdo o ni nestojí a proto bývá zdrojem bídy a zaslouženého utrpení. Svědomitý a pracovitý člověk jest všude hledán a dobře pla-

cen, o nedbalého pracovníka nikdo nestojí a každý se ho rád zbaví.

Proto jest naprosto nutno, aby každý v tom povolání, které si zvolil, řádné práci se naučil a ji svědomitě konal.

Student, který svědomitě nestuduje a třídu za třídou jen taktak protlouká, bude se také tak chovati v dalším povolání. Dnes, kdy jest intelligence takový nadbytek a o každé místo se svádí hotový zápas, může se uplatniti jen prvotřídní, pracovitá síla, která nad ostatní vyniká svou houževnatostí, důkladností a svědomitostí. Takový pracovník dodělá se pak v životě jistě úspěchů, strhne na sebe nejlepší místa, kdežto slabší síly zůstanou pozadu a vyplňují místa podružná.

Řemeslo a obchod vyžadují, aby ten, který se mu věnuje, co možno nejvíce a nejlépe se mu vyučil a do jeho tajů vnikl, aby v něm projevil chuť, svědomitost, píli a vytrvalost. Takový bude jistě hledaným jako pomocník a vynikne jako samostatný.

Řemeslník, který vždy svědomitě svého řemesla si hledí, poctivou práci koná, je dochvilný a pořádný a při tom šetrný, vždy se dopracuje slušného postavení. Řemeslník, který je nedbalý, v práci nespolehlivý a povrchní, který nemá lásku ke svému povolání a o rozkvět svého řemesla se nestará, brzo své zákazníky rozežene a svou dílnu pro nedostatek práce zavře a bídě propadne, poněvadž zapomněl, že každý se dá ošiditi jen jednou.

Totéž platí o nedbalém obchodníku. Někteří říkají: neměl jsem štěstí, ale zapomínají, že svému štěstí sami vykopali hrob svou nedbalostí v obchodě.

Mnozí hospodáři svou znalostí, pílí a prací domohli se velmi slušného majetku, jiní zase svou nedbalostí a zpanštlými choutkami přivedli pěkný svůj statek na buben a sebe do žebroty.

Svědomitý dělník ví, že jest povinen za slušnou mzdu konati svědomitou a poctivou práci, že jinak svého pána okrádá a sebe o vši důvěru připravuje a tím propuštění z práce si přivolává. Lenocha a nesvědomitého člověka každý zaměstnavatel se hledí co nejdříve zbaviti.

S prací má každý spojovati šetrnost a má hleděti, aby si nějaký ten groš dal pro eventuelní potřebu ve svém stáří na stranu. Než tomu požadavku v cestu se staví nesmírná touha po zábavě a honba po užívání života, která dnes tolik lidí zachvacuje, o místa připravuje a do bídy vrhá.

Jsou lidé, kteří nemohou si ničeho odepřít, vše musí míti, a to hned, co u jiných vidí, peníze zbytečně utrácují, všecko si chtějí dopřáti, kteří dřív vše utratí, než si na to vydělají a při tom stále na svědomitě nabytý a ušetřený majetek svých sousedů ukazují a jim závidí, ale aby jejich šetrnost napodobili, do toho se jim nechce.

Svědomitost a poctivá práce spojená se slušným chováním přinese každému v jeho povolání úspěch a požehnání.

Dělníka slušného a zdvořilého každý zaměstnavatel si chválí, má ho rád a nerad se ho zbavuje. Naproti tomu dělníka hrubých mravů nemají rádi ani jeho spoludělníci, ani jeho páni.

K řemeslníkovi spolehlivému a dobrému pracovníku, který též ušlechtilým jednáním se vyznačuje, každý rád práci zadává a rád je s ním ve spojení.

K obchodníku, který si svého obchodu hledí, dobře obslouží a při tom zdvořile a jemně se chová, lidé rádi chodí nakupovat. U obchodníka zvláště velikou roli hraje jeho zboží, ale i jemné a taktní chování. Mnozí obchodníci musili svůj obchod proto zavřít, že v této věci chybovali.

Do úřadu, kde jsou úředníci jemného taktu, s radostí každý přichází a úctu a lásku k nim si od nich domů odnáší; úředníka, který je nevlídný,

netaktní a snad docela hrubý, každý nenávidí a velmi nerad s ním jedná.

Na jemného profesora každý student rád vzpomíná po celý svůj život, naproti tomu na profesora neuhlazených mravů mívá špatné vzpomínky.

Zkrátka v každém povolání životním má každý počínati si svědomitě, důstojně a dbáti všech pravidel slušného jednání vůči svým podřízeným i představeným a ke všem, s nimiž do bližšího styku přichází. To mu přinese vždy mnoho příjemností a dobrých úspěchů a získá mu lásku druhých, která mu učiní jeho povolání radostným a milým a zmnoží jen jeho lásku v jeho povolání.

IV.

Domácnost.

Řádně uspořádaná domácnost každého blaží, činí ji příjemnou, milou a naplňuje ji blahým teplem, která ho v ní udržuje, utiňuje a šťastným činí.

Naproti tomu domácnost neuspořádaná každého otravuje, duševně rozdírá a ze svého středu ven vypuzuje.

Veliký vliv má domácnost na každé dítě. Dítě v řádné domácnosti vychované, zvyklé na řád, kázeň a pořádek, odnese si ze své rodiny velký dar do života a bude hleděti jednou si také takovou domácnost zařídit.

Dítě z domácnosti rozhárané, neuspořádané, pořádku a kázni nezvyklé, jest nešťastné.

V tomto ohledu mají na svědomí mnoho zla rodiny rozvrácené, kde rodiče se neshodli a následkem svých nezkrocených vášní rozvody a docela zrušení manželství zavinili a tím své děti otrávil a do neštěstí uvrhli.

Dítě rozvedených rodičů má smutný los životní, poněvadž mu chybí to, co jest mu na světě nejdražší a nejmilejší, buď otec nebo matka, kteří se nenávidí, odloučeně od sebe žijí a často dítě jeden popuzuje proti druhému, což dítěti život tolik otravuje. Tisíce příležitostí ve svém životě takové dítě má, kdy s bolestí pociťuje ztrátu svého otce nebo matky.

I život rozvedeného muže a rozvedené ženy jest nešťastný, třeba by to všelijak oba zakrývali a maskovali. Čest i vážnost obou je ta tam, a to nejen u lidí počestných, nýbrž i u lidí špatných. I lepší společnost to vždy pokládá za příhanu a tím více lidé obyčejní, zdravého jádra. A když se jeden nebo druhý sejde se svým dítětem, vždy jim to svědomí rozbouří, a to tím více, čím je dítě starší.

Proto jest rozvod vždy velikým neštěstím a pohromou nejen pro rozvedené, nýbrž i pro jejich rodiče a příbuzné. A přece naše doba tak často a tak lehkomylně k němu sahá! Co toho příčinou?

V první řadě právní lehkost a snadnost rozvodu. Kdyby zákony v tom směru byly přísnější, nebylo by tolik rozvodů.

Jiná příčina jest lehkomylnost, s níž mnozí sňatky uzavírají. Před sňatkem má každý vše dobře uvážiti, poraditi se se zkušenými, dbáti rady rodičů a moudrých lidí, nedávati vítěziti vášni nad rozumem. Ne nadarmo se říká, že láska je slepá, že u osoby milované všechny chyby zakrývá a všechno omlouvá a pravdivým poznatkům jest nepřístupná. Když za těchto okolností dojde k neuváženému a ukvapenému sňatku a když rozvášněná duše se rozkoší nasýtila a ochladla, pak teprve poznává jeden nebo druhý, jaké osudné chyby se dopustili. Než tu již bývá pozdě. Proto se sňatkem nemá nikdo spěchati a v první vášni lásky jej uzavírat.

Další příčina rozvratu bývá nezkrocená vášněň pohlavní, která stále touží po jiných obětech a jest tak bezohledná, že zapomíná na všechny rozumné důvody, na všechny škody, na všechnu zkázu, kterou tím na sebe a ženu a rodinu přivolává, a bezohledně svou oběť vyhledává, po ní touží, až se zničí.

U žen bývá nezřídka příčinou rozvodu jejich nezřízená touha po parádě a po požitcích světa, že hledá jiného muže, který jí může v této touze více vyhovovati.

Nemírná požívačnost jest vůbec příčinou zkázy nejen manželství, nýbrž každého. Proto není možno souhlasiti ve všem, jak se dnešní výchova mládeže vede. Předně jest chybou, že se tolik péče věnuje tělu na újmu duševního života. Již děti jsou samý tělocvik, samé výlety, samá zábava a vedou se k tomu již v mnohé škole. Dítě jest přirozeně nakloněno k tomu, že rádo upadá do extrémů a že nezná míry. Není-li to v něm řádně tlumeno a řízeno, pak si lehce navykne zábavnému životu, který je pak v životě ničí. Na studiích je samý sport, samá zábava a pro učení má málo smyslu. V dalším povolání je to také takové. Tu je samá shánka po různých zábavách sportovních, výletech, samé telefonování a dorozumívání o tom, čímž práci v povolání jen ruší, ducha od ní odvrací, ba i obtížnou ji činí, poněvadž je různým zábavním choutkám na překážku. Takový mladík pak potřebuje obyčejně mnoho peněz. Nejen že vše utratí, co vydělá, nýbrž i dluhy dělá a docela defraudací se dopouští. Jestliže takový mladík vstoupí do manželství a jestliže docela dostane ženu, která je také tak vychována, pak rozvrat manželství je hotový.

Naproti těmto rozháraným domácnostem, plným zkázy a neštěstí, stojí domácnost řádně spořádaná. Základ k tomu musí dáti již rodina, kde se dítě

vychovává ve skromnosti a odříkání, ve svědomité práci, v ušlechtilých mravech, kde vášeň se krotí a kde zábava jest odkázána do náležitých mezí, kde se dítě učí krok za krokem poznávati a plniti své povinnosti, kde se učí pořádku a v náležité kázni vede a kde ve všem vidí vzor u svých rodičů.

Takové dítě pak dostane vše takřka do krve a jest pak z něho řádný člověk.

Dítě v přísném pořádku doma vychované bude pořádné celý život a všeliký nepořádek bude mu solí v očích. Dítě jemnými mravy vychované je roztomilé, každý je má rád a ono v pozdějším životě tím velmi mnoho na svém úspěchu získá.

Zvláště má otec i matka dítě dbáti toho, aby dítě mělo své věci, hračky, knihy, šaty a boty vždy na svém místě, aby vše po upotřebení hned zase dalo na své místo a nepořádku si nezvykalo, s každým vždy slušně a zdvořile jednalo a zhubných vlivů v dětské společnosti se varovalo. Pak se mu to stane druhou přirozeností, bude se tak chovati jako student, jako úředník, v továrně, v dílně, v kanceláři, všude.

Komu se toho štěstí nedostalo ve vlastní rodině, musí to pak sám v životě později doháněti a při tom ovšem zakusí mnohdy dosti nepříjemností, které ho ztrestají za jeho nedostatky a chyby, kterých se často dopustí následkem své nevychovanosti.

Každý člověk má svou domácnost, ať je to dítě, jinoch, student, učedník, tovaryš, obchodní pomocník, mladý svobodný úředník, anebo ženatý člověk anebo starý mládenec, dívka, paní nebo vdova. Každý má toho dbáti, aby jeho domácnost byla řádně uspořádána, aby v ní bylo vše ladné, čisté, na svém místě. Nepořádek v ní nemá nikdo trpěti. Kdo vkročí do řádně uspořádané domácnosti a jest s ní spokojen, ten si učiní o jejím pánu hned svůj úsudek příznivý a je získán. Naproti

tomu vstup do domácnosti, kde není žádného pořádku, každého odradí, jeho obyvatele zoškliví a odsoudí jako nedbalého a nepořádného člověka.

Mimo to ladně uspořádaná domácnost má pro každého tu výhodu, že takovým osobám rád se byt pronajímá, že si u ostatních spolubydlících získává úctu a že každý rád se v takové domácnosti zdržuje a zbytečně z ní neutíká. Nepořádná domácnost vyhání do hostinců a častých zábav, což není nikdy nikomu na prospěch.

Základem šťastné domácnosti jest také náležité hospodářství. Řádný člověk si své příjmy spočítá, podle toho upraví svá vydání, hledí se svými příjmy náležitě vyjítí, dluhů se varuje a pokud možno nějaký ten obnos si dá stranou. Občas si nějakou slušnou zábavu dovolí, ale nikdy se nesmyslně za různými zábavami nehoní a zbytečně neutrácí. Kde jest třeba, dá se viděti, není skrblickem ani lakomcem. Je sám se sebou spokojen, nikdy se neopičí po jiných a nedělá nesmyslně to, co druzí, nýbrž má svůj vlastní zdravý úsudek, jímž se řídí, a není podoben těm, kteří v životě se točí každé chvíle podle toho, jak vítr věje a do jaké společnosti padne. Jest jen a jen svůj a při tom jest přístupný rozumným důvodům a není tvrdohlavý a umíněný. Tím si u ostatních vždy a všude dobude úcty a vážnosti, která mu bude v životě mocnou vzpruhou a zdrojem dobrých výsledků.

V.

Slušné chování vůbec.

Při zjevu každého člověka jest nejnápadnější jeho obličej. Jest to zrcadlo jeho nitra, srdce i duše. Obličej jasný, milý, oko živé, ústa s mírným úsmě-

vem má každý rád a dobře na každého působí a každého získává.

Naproti tomu člověk zamračený, s těkavýma očima, s ostrým pronikavým pohledem a se sevřenými ústy odpuzuje a každý, kdo se na něho podívá, cítí k němu antipatii.

Chůze člověka má býti přímá, vážná; staří se mají ovládati, aby nechodili shrbení. Mnohdy i mladí si hovějí a často si způsobí nakloněnou páteř. Chůze zrychlená ukazuje na těkavou povahu, chůze loudavá prozrazuje pohodlného a lenivého člověka. Stáří ovšem má v tom směru své nárocky.

Člověk má se jeviti takový, jaký jest. Přetvářování budí vždy nepříznivý dojem. Lest a faleš snadno se pozná. Člověk ustrašený a bojácný má vše již předem prohráno; člověk drzý, domýšlivý, opovážlivý každého odpudí. Nemluv mnoho o sobě a nevypočítávej při každé příležitosti své zásluhy. Chlubivý člověk touží po vážnosti, ale dosahuje u lidí pravého opaku. Je odporný všem. Svými vědomostmi se nemá nikdo rád blýskati a když jest třeba poučiti, má se to státi taktním způsobem. Jak je známo, má se věc takto; a p.

Život lidský jde po dvou kolejích. Jednu kolej má každý ve své moci a řídí si ji jak chce; ale ta druhá kolej jest mimo jeho dosah — ta jest v moci Boží. Proto každý člověk má vždy vše, co v jeho moci jest, vykonati a ostatní přenechati Bohu, v jehož Prozřetelnost důvěřuje. Kdo se spoléhá sám na sebe, chybuje zrovna tak jako ten, který zase jen všechno na Pána Boha vzkládá a jaksi fatalismu propadá. Osvědčené přísloví praví: Člověče, přičiň se a Bůh ti požehná!

Vášně jsou každému vrozeny a s lidskou přirozeností spojeny, ale člověk je musí ovládati a nesmí se státi jejich otrokem, neboť jinak zle ve světě pochodí. Ti, kteří své vášni propadli, octnou se časem v takové situaci, která jim život otráví

nebo docela zničí. Kolik existencí vašeň již zničila! Vášně člověka si pomalu osedlává a čím dále tím větší silou jej obkličuje, až ho konečně dostane úplně do svých tenat, až ho zcela o klidnou rozvahu připraví a rozum tak zatemní, že se z toho stavu již ven nedostane. Kdo chce zůstatí vítězem, musí s ní bojovati hned na počátku a neříkati: to nic není. Kdo vašeň svou hned s počátku neovládá, ten se špatných konců dožije.

Člověk vášnivý jest nesnášenlivý, bouřlivý, který sám sobě jest největším nepřítelem, poněvadž sám sobě mnoho pokazí a mnohdy výsledek dlouholeté práce rázem zničí. Jinou chybou jest nedůtklivost. Člověk nedůtklivý všude vidí narážku na sebe a proto vyvolává časté nepříjemnosti, mrzutosti a hádky. Jest velmi nepříjemný ve společnosti a každý se mu rád vyhne. Chceme-li s lidmi vyjítí, musíme mnoho prominouti, mnoho snéstí a mnoho trpělivosti mítí v zásobě.

Ve volbě svých přátel má býti každý nemálo opatrný a nemá se hned každému se vším svěřovati; neboť jinak dožije se mnohé nepříjemnosti a trpkosti. Jen člověk dobře vyzkoušený hodí se za důvěrného přítele. Osoba taková má býti věkem přiměřená anebo starší. Velké rozdíly ve věku nesvědčí dobrému přátelství. Pravé přátelství ukáže se nejlépe, když se člověku špatně vede. Tehdy pravý a dobrý přítel potěší a pomůže, seč jest, trpí spolu a hledí svému příteli všelijak v jeho utrpení uleviti. Přítel nepravý, který své přátelství zakládal na sobectví a časném zisku, opustí svého přítele, když již se nedá od něho ničeho očekávati, a to často i z bázně, aby od něho nic nechtěl.

Každý muž má býti samostatný; má mysliti svými myšlenkami a jednati svými skutky, nemá tedy býti loutkou jiných. K tomu však jest třeba náležitých znalostí, potřebné rozvahy a energie

životní. Samostatnost není však umíněnost a tvrdošíjnost, která trvá houževnatě na svém i tehdy, když vidí, že její jednání jest na nesprávné cestě. Samostatnost také neznamena jednání proti moudrým radám a náhledům zkušených lidí a znalců věci, s nimiž každý moudrý člověk se rád poradí.

Samostatný člověk však nejedná bez náležité rozvahy, nýbrž sám u sebe vše dobře uváží a promyslí, s moudřejšími a zkušenějšími se poradí a pak rozhodne. Úmysl má však býti též zralý. Dnes se nám zdá věc dobrá, zítra však již nikoli. I dobré předsevzetí má prožiti svůj čas, aby uzrálo.

Energie, rozhodnost k činu a vytrvalost v jednání za vytčeným cílem není potřeštěnost, která obyčejně mnoho zkazí. Pro počín musí býti volena vhodná chvíle, na níž mnohdy vše závisí. Mnozí měli dobré úmysly, pěkné a slibné plány, ale zvolili nevhodnou chvíli a pokazili vše. Anglické přísloví praví: každému se podaří, oč se doopravdy zasadí. Je v tom mnoho pravdy. Mnozí se pro věc podnikanou nedobře připraví, použijí prostředků jen zčásti, pracují za svým cílem jen polovičatě a výsledek je pak špatný. Věc má býti dobře promyšlena, všemi vhodnými prostředky prováděna, a to energicky, bez ohledu na překážky. První neúspěch mnohé lidi zradí od dalších činů. To je chyba. Člověk se nesmí dáti prvním neúspěchem odstrašiti, nýbrž znovu a znovu o věc se pokusiti, až se věc podaří. Jen vytrvalým a houževnatým pracovníkům patří vítězství. K tomu ovšem jest potřebí silné povahy. Slaboch a bázlivec nikdy neprovede nic velikého.

Každý má býti na sebe přísný, ale k jiným shovívavý; sobě si nemá odpouštěti nic, ale jiným musí odpouštěti mnoho. To však činí jen silný duch a řádná povaha.

Ohledně posuzování cizích má býti každý velmi

opatrný. Úsudek jeho má býti rozvážný, na spolehlivých činech založený, prostý vší ukvapenosti a vášně a všeho nepřátelského zaujetí. Vášeň a zaujatost, závist a žárlivost v tomto ohledu mají mnoho nepravosti na svědomí. Podceněný nepřítel bývá nejnebezpečnější.

Čest je nejdražší majetek lidí, a proto nikdo se jí nemá lehkomyšlným způsobem dotýkati. Ničení cti bližního má mnoho společného s vraždou. Zničení čest bližního jest jeho duševní vraždou. Charakterní člověk nevěří hned různým povídkám a pomluvám zlých, nevraživých a pomlouvačných jazyků, nýbrž kriticky uvažuje, pátrá po pravdě a tvoří si sám spravedlivý úsudek o jiných.

Šlechtný člověk jemných mravů nenávidí pomluvu a nactiutrhání, a když si to někdo před ním dovoluje, dá ihned najevo svou nelibost. Chyby bližního příkře neodsuzuje a hledá pokud možno jeho dobré stránky. Včelka vyhledává jen vonné květy, moucha sedá a rozdírá i nejnečistější věci. Tak šlechtná duše u každého vyhledává jen dobré vlastnosti, ale zlý člověk jen po špatných stránkách u lidí slídí.

Někteří rádi se chlubí známostmi s vyššími a slavnými osobami. Je-li k tomu vážná příčina, aby se o takové známosti zmínil, pak ti to nikdo ve zlém vykládati nebude, ale nebuď podobný těm, kteří s každým o tom mluví a kde a jak mohou se o tom zmiňují. Tací ovšem se tím stávají směšnými.

Skromnost činí člověka oblíbeným a váženým, jako zase pýcha ho činí odporným a protivným. Skromný člověk o sobě nemluví, na své zásluhy nepoukazuje. Jeho skutky mluví za něho. Než přijdou někdy takové okolnosti, že člověk musí na svou práci poukázati a proti zlým lidem a závistivým se brániti. Pak ale se to má státi přece jen skromným způsobem.

Lidi kolem sebe pozoruj a pro život si z jejich života ber naučení, neboť tím si v životě ušetříš mnohou trpkou chvíli a nepříjemnost. Život je školou života, v němž můžeme pozorovati, k jakým výsledkům to přivede ten či onen, který se dal na tu či onu cestu, a z toho můžeš pak usouditi, kam bys dospěl ty, kdybys touže cestou kráčet. Takové zkušenosti ze života jiných jsou dobrými rádci pro tebe a pro tvé jednání. Chyby jiných budťež ti výstrahou a poučením.

Bud' upřímným k sobě a k jiným. Upřímnost má každý rád. Není však radno každému se vším se svěřovati a někdy to přímo zakazují poměry. Každá věc má své nepřátele; kdo své plány prozrazuje v nečas, umožňuje svým nepřátelům včasné přípravy, aby mohli jeho plány znemožňovati.

Člověk má býti vždy pravdomluvný; než někdy se octne v nepříjemné situaci, kdyby pravdu řekl. Mluvit nepravdu a lež není nikdy dovoleno, pravdu říci je nemožno. Tu dlužno se rozumně vyhnouti, jak to udělal sv. Athanasius. Když se plavil po Nilu, hledali ho jeho nepřátelé, kteří ho chtěli usmrtiti. To on dobře věděl. Nepřátelé ho dohonili, a poněvadž ho neznali, ptali se ho: »Neviděl jsi Athanasia?« Kdyby řekl, že ho neviděl, lhal by. Kdyby se přiznal, že on to je, pak by ho zabili. Řekl tedy: »Viděl, není daleko.«

Svůj jazyk vždy ovládej a řádně uvaž, co říci smíš a co nesmíš. Vyřčené slovo nelze vzít zpět. Neprozřetelně vyslovené slovo způsobilo mnoho škod a zavinilo mnohé zkázy. Chceš-li míti pokoj, musíš jiné na pokoji nechat. Proto varuj se pomluvy, nactiutrhání a nemístného posuzování. Starej se o sebe a ne o jiné. Mnozí stále se o jiné starají, ale na sebe zapomínají, na jiných všechno hned vidí, ale u sebe ničeho. Do čeho ti nic není, do toho se nepleť!

Než dáš své slovo, dobře vše uvaž. Pakli jsi

slovo dal, jsi povinen mu dostáti; co jsi slíbil, jsi povinen splnit. Lidé, kteří slova nedrží, slib daný nesplní, nemají žádné důvěry ani vážnosti. Nikdo na ně ničeho nedá, nikdo jim nedůvěřuje, ale všichni řádní lidé jimi opovrhují.

Své povinnosti plň vždy se vší svědomitostí. Práce tvá budiž důkladná a svědomitá. Tím prospěješ sobě a získáš vážnosti a důvěry u jiných. Práce polovičatá, nedbalá a ledabylá ničí tvou čest, tvou důvěru v tebe a připravuje mnohé škody tobě i jiným. Mnozí si svou nesvědomitostí připravují mnoho zla a bídy a ničí svou existenci. Člověk svědomitý jest vážený a hledaný a i dobře placený a vždy se domůže pěkných míst a blahobytu.

Nikoho nepodceňuj a nic nepokládej za nepatrné. Nezřídka se stalo v životě, že ten, který byl hodně podceňován, vynikl, a že byl pak vyhledáván a o pomoc prošen. Pamatuj na slova Kristova o kameni úhelném, který byl zavržen, ale pak se stal kamenem základním. Jistý profesor míval na mušce jednoho svého žáka, kterého nezaslouženě pronásledoval. Po letech tento žák domohl se místa, na němž rozhodoval o existenci syna tohoto profesora. Přísloví říká: Odříkaného chleba se obyčejně člověk nejvíce nají. Proto nikdy neříkej: Co mi na tom člověku záleží? Toho já nebudu nikdy potřebovati. Kolik lidí se tak zklamalo!

Nečiň nikomu nikdy nic zlého. Neboť poškozený člověk od té chvíle začne přemýšlet, jak by se ti pomstil, a svůj plán má léta v paměti, až se mu naskytne vhodná příležitost, aby dílo pomsty provedl. Pomsta budiž ti vždy věcí cizí a varuj se jí. Buď velkodušným a svým protivníkům odpouštěj. Tím je získáš, ale pomstou jejich hněv proti sobě popudíš. Měj vždy na zřeteli slova své modlitby: Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům.

Nebud' povídavým a prostořekým a nemluv

mnoho. Povídanost muži nesluší a vážnosti mu nikde nepřidá. Kdo příliš mnoho povídá, mluví často nerozumně a nesmysly, slouží jiným k posměchu a bývá často terčem různých vtipů.

Prostořeký člověk jest obávaný a proto mu nikdo ničeho nesvěří. Prostořeký člověk bývá často opovážlivý a velmi často narazí a způsobí různé nepříjemnosti sobě i jiným. Mnoho řečí nemívá mnoho moudrosti. Neskákej jinému do řeči, nýbrž nech ho domluvit a pak teprve mluv. Nikoho se všetečně nevyptávej, zvláště když pozoruješ, že mu to není milé. O smutných a trapných věcech s nikým řeč nezačínej, pokud on sám se ti nesvěří nebo si nepostěžuje. S jinými mluv jen o tom, co je zajímavá. Buď opatrným při vypravování novinek, aby ses nestal směšným. Lehkomyslně nevypravuj vše, co jsi slyšel, ale kriticky věc posuď dříve, nežli ji jiným sdělíš. Nevypravuj věc jako skutečnou událost, nejsi-li jist, že se skutečně stala. Neodmlouvej osobám představeným, starým a zkušeným. Nehádej se! Když ne-souhlasíš, můžeš to dáti najevo způsobem slušným, ale když druhý na svém trvá, pak již mlč. Nemysli si, že jen ty vždy musíš mít správné názory a že ty všemu musíš nejlépe rozumět, a jak lid říkává, vždy mítí navrchu. Takoví lidé jsou protivní. Hašteřivému člověku se každý rád vyhne a ve společnosti bývá nemožný.

Svěří-li ti kdo nějaké tajemství, pak jsi povinen je také zachovati. Neučiníš-li toho, připravíš se o důvěru a nikdo ti ničeho nesvěří.

Dárce chce obyčejně, abys mu jeho dar řádně zaplatil. Proto buď v přijímání darů opatrný a raději daru nepřijímej, nejsi-li přesvědčen, že dar jest nezištný.

Čiň dobro, kde můžeš. Na penězích nelpi, a můžeš-li jinému a potřebnému pomoci, učiň tak. Svědomí tě za to vždy odmění. Nikdo není tak chu-

dým, aby jinému nemohl pomoci skutkem nebo alespoň laskavým slovem. Miluj ctnost a nenávid' nepravost a hřích; hled' se zbavit zlých návyků, aby ses nestal jejich otrokem. Bud' ctnostným, laskavým, přívětivým a veselým. Mrzouta nemá nikdo rád. S laskavým a přívětivým člověkem si každý rád pohovoří.

Člověk potřebuje zábavy jako jídlo koření. Ale nikdy nemá člověk hledati zábavy takové, která jest na újmu jeho povinnosti. Napřed vždy povinnost a pak teprve zábavu. Nemírné honění za zábavou přivedlo mnohé do zkázy. Zábava má býti vždy slušná a mravná. Dvojsmyslné řeči a neslušné vtipy a anekdoty nikdy nevypravuj. Lidé se sice tomu rádi smějí, ale pak tě za to odsoudí.

Cizí majetek ti budiž vždy svatým a nedotknutelným. Vše, co ti bylo svěřeno, spravedlivě spravuj a nikdy a ničím si své svědomí neobtěžuj. Zapůjčenou věc vždy včas a neporušeně odved'.

VI.

Chůze a pozdrav.

Ladné držení těla má význam nejen pro příznivý dojem, nýbrž i pro zdraví a řádný vývin těla. Ladné držení těla působí na cizí příznivý dojem a má vliv na tělesný vývin a vzrůst. Proto dlužno tělo a jeho pohyby řádně ovládati, ať stojíme, chodíme nebo sedíme.

Hlavu drž přímo, nikoli však pyšně vzpřímenou, nýbrž poněkud vpřed skloněnou. Oko tvé budiž klidné, netěkavé, čelo jasné, nezamračené, ústa mile sevřená. Hlava sebevědomě vztyčená, vzad nakloněná, prozrazuje člověka pyšného, hlava jemně vpřed nakloněná je známkou člověka po-

korného, čelo zamračené poukazuje na mrzouta, ústa sevřená na člověka zlého.

Když jdeš, drž tělo zpříma, ne však prkenně, prsa měj mírně vypjata a paže nenuceně držené. Krok tvůj budiž lehký, pružný, ale jistý a pevný. Osvojiti si pěknou chůzi má mnoho do sebe. Varuj se chůze kolísavé, nejisté, houpavé, titěrné. Chůze prozrazuje povahu. Chůze zdlouhavá působí špatný dojem tak jako chůze příliš rychlá a splašená; dělati dlouhé kroky jest nevhodné, drobnými krůčky capkati je směšné.

Když stojíš, drž levou nohu pevně, aby na ní celé tělo spočívalo, pravou nohu drž trochu vpřed. Státi s nohama zkříženými není hezké, státi rozkročmo jest neslušné. To však platí o postoji vůbec; postoj před představeným nebo vznešenou osobou bývá alespoň v prvních okamžicích v pozoru.

Svou cestu měj stále na zřeteli, abys mohl se řádně vyhnouti překážkám, a chod' po pravé straně. Zavadíš-li o někoho, slušně se omluv a smekni klobouk. Pohyby paží buďtež lehké a nenucené. Rukama neházej a hůlkou neb slunečníkem ve vzduchu netoč. Ruce do kalhot neschovávej; máš-li na sobě svrchník nebo zimník anebo kožich, možno ruce vstrčiti do kapes.

Kolemjdoucí si vyzývavě neprohližej. Potkáš-li známého nebo osobu z lepších tříd, jež tě zná, uctivě pozdrav slušným sejmutím klobouku. Klobouk jen tak ledabyly nadzdvihnouti jest neslušné. Při pozdravu vyjasni obličej, hlavu mírně nakloň a poněkud se usměj. Pozdrav se zakaboněným obličejem není nikomu milý. Zbožný lid rád zdraví svého kněze. Lid má rád, když kněz s ním tu a tam promluví milé slovo při setkání, když venku někoho potká, krátký hovor s ním zapřede podle okolností a možností, na to a ono se zeptá. Kněz, který pozdravy jako povinnou úctu od lidí sbírá a s nikým nikdy slova neztratí, netěší se mnoho

lásce v osadě. Kněz má lásku rozsévat všude i na procházce. Milý kněz zastaví tu malé dítě, tam hlouček dětí, onde stařečka nebo stařenu, dělníka při práci na poli, souseda na cestě a pro každého má vlídné a laskavé slovo, a lidé si toho váží a kněze milují. Jest věcí jeho taktu pastoračního, kdy tu a tam může povzbudit, pochváliti, něco případně vytknouti, o potřebách lidu pohovořiti, poraditi.

Jest třeba, aby kněz své osadníky ohledně slušného chování, a to zvláště školní děti, také vychovával a je upozornil, co jest slušné a neslušné.

Když s někým mluvíme, máme mu hledět klidně do očí; dívati se stranou značí nejistotu a nedůvěřivost. Zastaví-li nás vznešenější osoba, pak s ní máme mluvit se smeknutým kloboukem v ruce, a to tak dlouho, pokud nás nevyzve dotyčná osoba, abychom hlavu pokryli. Jdeme-li se starší osobou nebo s osobou vyšší, máme jí vždy dáti pravou stranu, je-li na této straně cesta nepohodlná přejdeme na druhou stranu. Též dámě patří pravá strana.

Podá-li nám na pozdrav někdo ruku, máme ji pravicí přijmouti a lehce stisknouti. Jest neslušno podávati ruku s prsty roztaženými nebo s nataženými dvěma prsty. Ruku podávati napřed osobě vznešené nebo starší není dovoleno, nýbrž tu dlužno čekati, až ona podá ruku nám.

Dámám váženým se ruka lehce líbá, když nám ji podávají, a to s lehkou úklonou. Kněžím se tato pocta zvláště vzdává. Kněz dámám ruku líbati nemá, nýbrž jen hlavu skloní k ruce, jako by ji políbiti chtěl. Rodičům a dobrodincům ruku líbati jest znamením vděčnosti a zvláštní úcty.

Když vstupujeme do cizího příbytku, smekáme již přede dveřmi a dříve máme nohy od bláta a sněhu očistiti.

Seděti máme klidně; nohy mají býti v kolenou

ohnuty a nikoli nataženy nebo přes sebe přehozeny. Tělo má býti drženo zpříma a nemá se o lenoch opírat. Při hovoru máme se o věc zajímati a pozorně ji sledovati. Hleděti do prázdna bezmyšlenkovitě a zrakem po předmětech v pokoji těkati jest neslušné. Ruce máme držeti nenuceně a lehce do klína složiti. Mírná gestikulace pravou rukou při hovoru řeč oživuje, ale prudké házení rukama jest nemístné a nedovolené.

Spáti máme na pravé straně; alespoň na této straně se nejlépe usíná. Ležení na levé straně tlačí na srdce a vyvolává těžké sny. Ležení na znak působí chrapot a ležení na břicho znemožňuje dýchání. Zdravý posilující spánek jest jedním z nejdůležitějších výkonů v našem životě.

VII.

Péče o tělo.

Zdravé tělo jest zvláštním a vzácným darem Božím. Než, bohužel, úplně zdravé tělo jest vzácností. Velmi mnozí trpí vadami tělesnými, vnitřními i zevnitřními, které jeví se jako různá onemocnění.

Různé vady tělesné i různé nemoci si přivodí mnozí lidé sami svou nedbalostí. Tělo lidské jest největší a nejdokonalejší a také nejsložitější stroj na světě a proto vyžaduje zvláštní péče.

Péče ta má býti praktická, t. j. směřující k tomu, aby tělo bylo chráněno před škodou; starati se o nápravu, když již nemoc se dostavila, bývá pozdě.

Mnoho si člověk škodí nemírnou stravou. Nemírná strava ničí zdraví a bývá příčinou různých nemocí a předčasné smrti. Člověk střídmy naproti tomu vyhne se různým nemocem a prodlouží si

život. Jez do polosyta a pij do polopita a vyjdou ti naplno léta, praví staré přísloví.

A velmi zhoubný vliv má zvláště nemírné pití lihovin a stává se často návykem a zhoubou těla i duše.

Tělo své máme otužovati ranním tělocvikem, omýváním a chladnou vodou po ranním umytí, kdy máme ruce, krk a celá prsa studenou vodou otužovati. Kde to je jen poněkud možno, máme se koupati, denní procházku konati a pokud možno nejvíce na čerstvém vzduchu pobývati. Na čerstvém vzduchu se děje výměna látek mnohem rychleji nežli v pokoji, při chůzi rychleji nežli v sedě. Na procházce dlužno voliti cesty s mírným stoupáním, občas zůstatí stát a zhluboka několikrát vydechnouti.

Člověk potřebuje práci, ta jest účelem jeho života. Mírná a silám přiměřená práce tělu prospívá a je sílí, nemírná, síly přepínající práce tělu škodí. Lenivost a nečinnost tělo hubí.

Člověk má dbáti vždy o svůj čistý zevnějšek, pokud mu toho jeho zaměstnání dovoluje, a udržovati jej co možno v největší čistotě. Tento požadavek platí především pro kněze, neboť věřící v tomto směru neradi mu chyby odpouštějí, a nedbá-li toho, ztrácí vážnosti u nich. Zanedbaný zevnějšek kněze velmi neblaze působí na ostatní.

Obličej má býti vždy čistě umytý; vlasy upravené a řádně přistřižené, zuby čisté a bílé, tvář oholená, nehty vyčištěné a přistřižnuté; ruce mají býti vždy u kněze čisté, vždyť je lid kněžím líbá. Lid spatřuje v knězi někoho dokonalého a vznešeného. Velmi nehezky působí, když obličej není v pořádku, neoholená tvář kněze, příliš dlouhé zanedbané vlasy, nečištěné zuby, špinavé nehty a p. Ucho má býti vždy čisté, rovněž nos, prerůstající chloupky mají býti ostříhány. U kněze jest zvláště důležitá péče o nohy a jejich čistotu, poněvadž

musí mnoho choditi a klekati. Ústa nutno vypláchnouti vždy před spaním a ráno při mytí a zuby vždy čistě kartáčkem vyčistiti. Zdravý chrup jest pro kněze zvláště důležitý pro řádnou výslovnost. Krk dlužno vždy řádně vypláchnouti a hlasivky škodlivin zbavovati, aby si kněz zachoval jasný, čistý hlas.

Po kázání nemá státi v průvanu a varovati se hovorů při chůzi z kostela zvláště v zimních mrazivých dnech, poněvadž snadno si může poškodit hlasivky a uhnati si katar průdušek nebo plic.

Objeví-li se nemoc, nutno včas zakročiti a s léčením neotálet. Nemoci dlužno hned čeliti. Opožděné léčení mívá špatné následky a někdy i smrt zavíní.

O této věci by se dala napsati celá kniha. Kněz má znáti alespoň hlavní zásady jednak k vůli sobě, jednak aby druhé podle možnosti upozornil. Pastorální medicína od J. Paulyho má obšírný seznam všech nemocí, kde o nich v nejhutnějších rysech jest pojednáno.

VIII.

Oděv.

Oděv člověka prozrazuje na prvý pohled jeho povahu. Z oděvu lze snadno poznati člověka pořádného, čistotného, rozumného a vkusu dbalého, zrovna tak jako člověka nepořádného, čistoty málo dbalého, nemajícího smyslu pro vkus.

Člověk řádně oblečený působí na každého příznivý dojem, člověk nedbale oblečený působí odporně.

Panující módu není radno tvrdošíjně ignorovati, ale rovněž není radno za módou se honiti a jejích nemístných výstřelků dbáti. Střední cesta jest nejlepší a každý rozumný snadno usoudí, čeho se má

přidržeti. Tvrdošíjné trvání na staromódních zvy-
cích jest zrovna tak směšné jako nápadná toaleta
pořízená podle nejnovější módy, která nikdy dob-
rý dojem nepůsobí, nýbrž vždy posměchu vydává.

Prádlo má míti vždy slušný člověk čisté, zvláště
límce a kapesník. Kabát, spodky a vestu nutno
vždy držeti v čistotě a dbáti toho, aby knoflík ni-
kde nechyběl. Ušpiněná vesta a docela při jídle
pokapaná prozrazuje nedbalce, zrovna tak jako
kabát a kalhoty nevyčištěné. Nový šat nemůže
míti stále každý na sobě, ale čistotný a upravený
může míti každý.

Šat příliš obnošený, který barvu ztrácí a již se
hodně blýská, má býti odložen.

IX.

Řeč.

Řeč každého člověka mnoho získává jeho hla-
sem. Člověk příjemného, jasného a čistého hlasu
má sympatický tón řeči a rád se poslouchá. Na-
proti tomu řeč hlasu chraplavého, nečistého, sí-
pavého a písklavého nerada se slyší.

Krásný, čistý a zvonivý hlas jest zvláštním da-
rem Božím a ne mnoho lidí jej mívá. Než mnoho
na tom závisí, jak si kdo hlas svůj vypěstuje,
ošetřuje, zreguluje a vychová. V tom ohledu se dá
mnoho docílit.

Pro kněze, učitele a profesory jest hlas nesmír-
ně důležitý, poněvadž jeho povolání činí na něho
velké nároky, a proto má svému hlasu věnovati
zvýšenou pozornost. Čím? Hlavní věc jest v otu-
žování hlasu. Hlas mnoho závisí na hlasivkách.
Člověk, který trpívá často krčními nemocmi, ne-
mívá hlas dobrý. Zduřelé hlasivky hlas ničí. Po-
něvadž právě v krku se usazuje mnoho bacilů, kte-

ré zaviňují různé krční nemoci, má každý pečovati o náležitou desinfekci krku tím, že denně ráno a před spaním si krk řádně vypláchne vlažnou vodou, do níž se nakape několik kapek kysličníku vodičitého, který lze za nepatrný peníz dostat v každé lékárně a i u drogistů. Velmi dobře na hlasivky působí, když do vlažné vody dáme částečku pitné sody a tímto roztokem si krk vypláchneme. Hlasivky tím měknou a jsou elastické a tvoří čistý příjemný hlas.

Máme-li krční katar a hlasivky zduřelé, nemáme mnoho mluvit, nýbrž hlasem šetřiti. Zvláště zpěv a kázání škodívá a působí někdy choroby hlasu, které dlouho trvají.

Na hlas nepůsobí dobře příliš velká a rychlá změna teploty, na př. když z přetopené místnosti přijdeme ven do mrazu a venku hovoříme.

V řeči má býti každý opatrný na každé slovo, neboť neopatrně pronesené slovo není možno vzíti zpět a může někdy mnoho zla natropiti. Říká-li se mlčeti zlato a mluvit stříbro, rozumí se tím vždy mluvit s náležitou opatrností a rozvahou.

Povídálek netěší se nikde vážnosti a bývá často jiným ku posměchu, poněvadž mluví často nerozumně a nerozvázně a někdy i nesmyslně. Naproti tomu nemluva není též příjemným.

Vyjadřovati se máme vždy zřetelně a jasně. Mnozí mluví příliš slabě, takže se jich častěji ptáme, co povídali, jiní zase zbytečně křičí. Jiní mají ve zvyku polykati poslední slabiky. Pro řeč volme vždy vhodná slova a mluvmе v souvislých větách. Na to, co mluvíme, dávejme vždy bedlivý pozor, abychom v proudu řeči neuvázli.

Mluva naše má býti úplně přirozená a prosta vši strojenosti. Strojená mluva je protivná.

Cizích slov, jichž význam neznáme, nemáme nikdy užívat, jinak se můžeme státi snadno směšnými. Varujme se v řeči častého opakování urči-

tých rčení, kterým si mnozí lidé navykají a pak je skoro do každé věty vplétají, jako je slovo »tedy«, abych ti upřímně řekl a pod. Nepřeháňejme slovy: To je báječné, to je ukrutně šeredné, to je hrozné a pod. Jiní mívají ve zvyku říkati stále: člověče! u čerta, můj Bože a při každé chvíli bráti jméno Boží nadarmo, jiní zase na každé sdělení odpovídají: vážně? To vše není správné a jemný mrav to nerad vidí. Jiní, chtějíce své tvrzení zajistiti, stále se dušují, na mou čest volají a Bůh ví říkají. Ani to není na místě.

Nikdy nemluvme s nikým o tom, o čemž můžeme souditi, že by se ho to nepříjemně a docela bolestně dotklo, co by u něho trapné a bolestné vzpomínky vyvolalo. Začne-li o tom sám řeč, pak je na nás a věcí dobrého taktu, abychom mu svou sympatií ulehčili a jej potěšili.

Při řeči varujme se všech narážek a špiček, jimiž se druhý má v řeči bodnouti. To dělají lidé nedobrého charakteru a lidé zlí. Říci někomu: to není pravda neb docela: to je lež, jest urážlivé. Možno říci nejvýše: Snad se mýlíte! Je-li možná? Rovněž nemá se nikomu říci: Tomu nerozumíte.

Sprostých výrazů nemáme nikdy v řeči užívati. Mluvíme-li o někom, nemáme říkati on, ona, nýbrž máme osobu pojmenovati: tedy pan N. to povídal, a ne: on to povídal. V řeči užívejme pojmenování s titulem pan, paní, slečna N. tam byla. Říkati u Petra, u Jana, místo u sv. Petra, u sv. Jana je nejen netaktní, nýbrž i nekřesťanské. V poslední době je slyšeti nehezka pojmenování: na Václaváku, na Karláku a p., místo na Václavské náměstí, na Karlově náměstí a docela i různá triviální jména a ošklivé zkratky, jak toho kdysi pražští Podskaláci užívali, bývají někdy i mezi lepší třídou vyslovovány a tento zlozvyk pak z Prahy na venkov se zanáší. To ovšem nikomu vážnosti nedodá a je to zavržení hodné.

Mezi známými se ovšem tak přísné měřítko na všechno nebere, než přesto, jemný a slušný člověk i v tom případě dbá vždy slušnosti.

Znáš-li cizí jazyky, neblýskej se tím u jiných a zvláště ne mezi takovými, kteří dotyčné řeči neznají.

X.

Návštěvy a společnost.

Máme-li učiniti návštěvu nebo objeviti se ve společnosti, pak jest nutno, abychom tak učinili v oděvu úplně bezvadném, čistém až do nejmenších podrobností a věnovali zvláštní pozornost nejen šatům, nýbrž i obuvi.

Návštěva ve známém domě může býti učiněna ve slušném oděvu, jehož užíváme na procházce. Ale návštěva v domě neznámém a vznešeném má býti učiněna v oděvu společenském a pečlivě upraveném.

Nejvhodnější čas pro návštěvu jest mezi 11. a 12. hod. dopoledne nebo o 5. hod. odpolední. Jestliže je kdo pozván na určitou hodinu, má přijíti vždy včas. Pozdní příchod je neslušností. Nelze-li čas pro nějakou důležitou závalu dodržeti, nutno se omluviti. Přicházeti delší čas před hodinou určenou není dovoleno.

Při příchodu dlužno svrchní šat odložit, pak se má hlubokou poklonou pozdraviti domácí paní a poté pán. A pak pozdraví ostatní známé a s každým promluví několik slov. Osobám neznámým dlužno se představit. Představujeme-li někoho, představíme vždy osobu nižšího povolání osobě vyššího povolání. Představování děje se obyčejně domácí paní nebo pánem; bylo-li to opomenuto, představí se příchozí sám.

Jsi-li vyzván, aby ses posadil, učiň tak bez zdráhání; pán nemá usedati na pohovku. Osloví-li tě pán nebo dáma ve stoje, povstaň a hovoř ve stoje.

K dámám a k starším pánům prokazujeme ve společnosti zvláštní ochotu a pozornost, a potřebuj-li kdy naší pomoci, budiž hned pohotově. Tím si dobudeme záhy náklonnosti a vážnosti.

Ke každému máme býti vždy přívětivými a skromnými. Zábava děje se polohlasem. Hlasitým rozhovorem a podivným chováním na sebe nikdy pozornost neobracejme. Promlouváme-li k celé společnosti, máme mluvit hlasitě.

Při hovoru dlužno se držeti stále věci a nemáme se ohlížeti po jiných. Když nás hovor nezajímá, máme mu alespoň částečně věnovati svou pozornost. Při hovoru si neurovnávej vlasy ani kravatu, ani prsty si nehraj. Dotýkati se cizí osoby při hovoru je neslušné. Vypravování poslouchej. Nepozornost při tom jest netaktní.

Zpívá-li někdo ve společnosti, hraje-li na piano nebo přednáší-li báseň, naslouchej pozorně a nikdy se mezitím nebav se sousedem. Nešetři pochvalou, třeba by se ti přednes nezamlouval, a nekritisuj, ale projevy svými nepřeháněj.

Mluví-li se o přítomné osobě, střež se při některé poznámce dáti svou nelibost najevo úsměvem nebo pokrčením ramen.

Chce-li se ti kýchnouti, podrž si kapesník před ústy a nosem, abys kýchl co možno tiše. Potřebuješ-li kapesník, učiň tak jemným způsobem.

Mluví-li s tebou vznešená osoba, nezdržuj ji dlouhým hovorem, poněvadž musí míti čas i pro ostatní.

Vyptávají se a vyzvídají důvěrné věci není slušné. Pozorujeme-li, že osoba, s níž mluvíme, nerada o té či oné věci mluví, máme ihned odbočiti v jiný směr.

Návštěvy jsou různého druhu.

Návštěvy obřadné, které konají noví hodnostáři při nastoupení svého úřadu u osob, s nimiž se budou v úřadě stýkati, bývají krátké, asi 10 minut.

Návštěvy zvací členů výborů zábavních bývají rovněž krátké. Zvaní na svatby a rodinné slavnosti mají již přátelské zabarvení.

Novoroční návštěvy, gratulační nutno vždy krátce vyřídit, rovněž i návštěvy, kdy se jdeme poděkovati za nějakou prokázanou laskavost.

Návštěvy nemocných možno vykonati jen za určitých okolností. Někteří nemocní velmi neradi vidí návštěvy. Nejlépe se osvědčuje návštěva těch nemocných, kteří jsou v rekonvalescenci, kdy mívají dlouhou chvíli a rádi si s někým pohovoří. Při návštěvě nemocných není radno příliš mnoho hovořiti o jejich nemocech, jen to nejnutnější, a raději předmět hovoru obracet v příjemné a veselé koleje.

Návštěvy soustrastné nebývají často vítány, poněvadž jen více rozbolestňují a jsou pro postižené jen trapné.

Nemůže býti nic trapnějšího pro nemocného, jako když jeden po druhém k němu přichází a každý se ho na jeho nemoc vyptává. Rovněž tak neblaze působí návštěvy soustrastné, kdy jeden po druhém se ptá po nemoci zemřelého, jejím průběhu, po posledních chvílích a p.

Návštěvy prosebné, kdy dotyčnou osobu o něco žádáme, nutno vykonati v příhodnou dobu; přijde-li někdo se svou prosbou nevčas, špatně pochodí.

Návštěvy u osob úředních v záležitosti vyřízení úřední věci konávají se v úředních hodinách pro návštěvy určených a proto dlužno se vždy na tuto hodinu přeptati.

Kdo chce přednésti nějakou prosbu státnímu prezidentu, musí předem žádati o povolení audience a stanovení hodiny dopisem na kancelář pana

státního presidenta, načež se mu dostane písemného vyřízení. Dostaviti se má čtvrt hodiny před určenou dobou. Při příchodu odevzdá sluhovi svou visitku, načež bývá uveden do předpokoje, kde očekává, až bude zavolán. Jsa volán, hluboce se pokloní a krátce a jadrně prosbu přednese; nejlépe jest míti prosbu napsanou a pak ji p. presidentovi odevzdati. Pan president pak sám pronese několik slov a dá pokyn ke skončení návštěvy. Žadatel se hluboce ukloní a odchází.

Kdo chce navštívit ministra, má též předem dotazem si zjistiti, kdy mu bude možno návštěvu učiniti.

Návštěvy vůbec mají býti krátké, asi desetiminutové. Navštěvujeme-li známé, pak ovšem se řídí návštěva podle známosti. Protahovati návštěvy není radno, zvláště když vidíme nepokoj anebo když se dívá na hodiny. Někteří neznají míry při návštěvách a zbytečně zdržují. Pak ovšem si musí dát líbiti, že je jim nějakým způsobem dáno na jevo, aby svou návštěvu skončili.

Ohledně přijímání návštěv dlužno dbáti též určitých pravidel.

Vznešenější osoby mívají pro návštěvy zařízený zvláštní pokoj s čekárnou. Ale při dnešní drahotě bytů si to může dovoliti jen osoba hodně zámožná.

V domácnostech se přijímá obyčejně v jídelně; pak ale se má hledět, aby tu bylo vše v náležitém pořádku. Přijímati máme hosty vždy ve slušném oděvu a nikoho — leč známé — po domácku. Jsme-li nemocni, můžeme přijmouti hosta i v županu.

S hostem máme mluvit vždy laskavě, beze vší mrzutosti a nevrlosti. Zdržuje-li nás host nad potřebnou míru, zvláště chceme-li někam odejít a máme naspěch, můžeme ho na to upozorniti a s laskavostí se omluviti.

Nezřídka se stává, že návštěva není nám vítaná,

zvláště jsou to návštěvy zvací, které někdy nemívají ve velkých městech žádných konců. Proti tomu se mnozí brání tabulkou na dveřích: Všechny pozvánky do zábav se s díky odmítají. Zvaní do různých zábav provádí se tu často řemeslně a osoby zvací pracují na procenta. Ty bývají nejdotěrnější a nelze se jich často zbaviti. Tu jest záhodno energičtěji vystoupiti.

Na dobročinnost dělají se dnes velké nároky. Jsou lidé, kteří jsou bohatí a mohli by pomoci; ale ti bývají obyčejně nejskoupější. Pomoci někomu, když je v tísní a v bídě, jest zajisté vždy šlechetné a dobré srdce učiní to, co jest v jeho možnosti. Naproti tomu zase jest pravdou, že na takové osoby se všechno hrne a že se všech stran jsou obtěžovány. Jsou mnozí, kteří se chtějí bavit, ale tak, aby jim jiní útratu za jejich zábavu zaplatili. To ovšem není správné a brániti se proti tomu jest zajisté dovoleno.

Každý hodnostář má právo na jakýsi vyšší stupeň zdvořilosti všech, kteří příslušejí ke kruhu jeho působnosti, ale sám má též dosti povinností. Jeho chování má býti vždy takové, aby vzbuzovalo úctu a vážnost. Jeho zevnějšek nemá budit žádných námitek ohledně čistoty a pořádku. Žije jaksí na výsluní společenském a proto každý poklesk proti společenskému řádu bije příliš do očí a proto musí zachovávat přesně všechna společenská pravidla. Má býti čestný, mravný, spolehlivý, dochvilný a čistotný zevně i uvnitř. I jeho rodina se má chovat správně a slušně, pokud jde o společenské styky. Naduté vystupování jest ovšem protivné.

Vlídnost má zachováti vůči každému a nesmí býti nikdy příkrý, bezohledný, nespravedlivý a docela již ne neurvalý a hrubý. Nesmí se dáti strhnouti k nepředloženým výbuchům zlosti a hněvu anebo k takovým výrokům, jichž by později musil

litovati. Je-li vášnivě povahy, musí se všemožně ovládati. Přísnost není tvrdost a přesnost není puntičkářství. Ve svých slibech má býti velmi opatrný a nemá nikdy slibovati to, co nemůže splniti, ba ani to, co se mu zdá pro okamžik možné, ježto někdy různé okolnosti učiní to nemožné, co se nám zdá možné. Co bude v mé moci, rád učiním a vyhovím. Tak má zníti jeho odpověď. Vlídlost jest u něho vždy na místě, ale do důvěrností s osobami cizími se nemá pouštěti. Nemůže-li přednesenému přání vyhověti, hledí vždy věc jaksi osladiti. Briskní odmítnutí působí mu vždy nepřátele. S podřízenými jedná vždy vlídně a přátelsky beze vší povýšenosti, a je-li třeba co vytknouti, má se to státi v tónu laskavém, otcovském a něžném, beze vší vášnivosti a zlosti. Nepředložené a důvěrné zažertování s koketní úřednicí mu poruší jeho vážnost u podřízeného úřednictva rázem. V úřadě musí dbáti kázně a pořádku, nesmí býti slabochem, který všechno trpí a ničeho nikdy nevytkne; ale na druhé straně nesmí se státi obávaným tyranem, ježž všichni nenávidí.

Zvláštní pozornosti vyžaduje chování ve spolkách. Do schůzí se má chodit včas; pozdní docházení jest neslušností a bezohledností k druhým. Nikdo si nemá bráti funkci, již nechce řádně zastávat ani k níž nemá schopností. Zdar spolku závisí hlavně na zdatnosti předsedy a jednatele, kteří mu vtisknou svůj ráz. Jsou mnozí, kteří jsou ochotni nabrati si všechny funkce, ale pak neplní svých povinností. Ve schůzích spolkových se má každý držeti projednávané věci a nemá zabíhati do jiných věcí, ježto tím debatu zbytečně protahuje a někdy nepříjemnosti ztropí. Ve schůzi má mluvit jen, když toho nutná potřeba žádá; jsou mnozí, kteří při každé věci musí mluvit, třebaže jest to zbytečné. Ve spolku rozhoduje většina a proto umíněné stanovisko jeho členů, kteří chtějí

stůj co stůj provésti své, není na místě a ruší základy spolkové. Na svou řeč ve spolku má býti každý opatrný, aby mu z toho nevzniklo nepřátelství a různé nepříjemnosti. Též nutno se varovati všelijakých narážek na přítomné členy a vášnivého jednání, ale také přecitlivělosti, která ve všem vidí svou urážku, narážku anebo aspoň citelný náskok. Jednání má býti vždy věcné a čestné. Kdo převezme nějaký úkol, má jej také vždy řádně vykonati.

XI.

Způsoby při jídle a pití.

Kdo jde ke stolu, aby ve společnosti s jinými snídal, obědval, večeřel nebo svačil, má toho dbáti, aby byl upraveně oděn, umyt a čist; zvláštní pozornost má věnovati rukám a nehtům; ruce mají býti řádně umyty a nehty vyčištěny. Dostaviti se dlužno včas; ne před časem určeným ani po něm.

U stolu zaujmi místo vykázané a posad' se, když jsi byl vyzván. U stolu sed' zpříma, abys mohl hlavu trochu nachýliti nad talíře. Houpati se na židli jest neslušnost.

Ubrousek leží obyčejně na talíři, pod houskou, chlebem nebo vedle talíře vlevo. Ubrousek má pozvaný položiti napříč klínu, nikdy se nemá ubrousek koncem zastrkávati za límec nebo za vestu; to si je možno dovoliti doma, ale nikdy ve společnosti. Vytírati před jídlem ubrouskem talíř nebo nože možno v hostinci a ne ve společnosti. Při jídle možno ubrouskem otříti ústa. Po jídle se nemá ubrousek ani příliš smačkat, ani úplně složiti.

Podávati jídlo se má vždy s levé strany, přičemž si má host počínati vždy velmi opatrně, aby mu jídlo nevypadlo na stůl anebo aby ubrus ne-

pokapal. Talíře a příbory se odebírají s pravé strany stolovníka.

Stolovník nemá držeti daleko ruce od těla. Talíř nemáme přidržovati rukou; toliko jest dovoleno talířek s kompotem do ruky vzíti. Do rukou možno bráti jen chléb a některé druhy ovoce, nikdy ne jídlo. Kosti se přidržují vidličkou a nožem obírají.

Chléb ani houska se nemá napichovati na vidličku, když si jej bereme z talíře nebo z košíčku. Chléb se bere do ruky, nekrájíme jej nožem, nýbrž ulomí se vždy kousek z krajíčku, když jej chceme použítí při přistrkování na talíři nebo dáti do úst.

Obyčejný příbor jest lžíce, nůž a vidlička. Při hostinách a ve větších domácnostech dávají se zvláštní příbory na ryby, k předkrmům, k drůbeži, k hlemýždům dvojklané vidličky, ke zmrzlině lopatíčky, k bílé kávě větší lžičky, k černé malé, k ovoci, k cukroví.

Lžíce, nože a vidličky nemají se nikdy držet příliš dole; čím výše se příbor drží, tím jest to vkusnější.

Upadl-li příbor na zem, nemá se ho více použítí a má se přísluhující osoba nepozorovaně požádati, aby přinesla jiný.

Při jídle si máme počínati opatrně, abychom nic nepřevrhli a nevylili, rukama nemáme proto příliš rozkládati a jísti máme tiše. Že mlaskání a chrastění přiborem jest nedovolené, není nutno připomínati.

Chceme-li se mezi jídlem napítí, nemáme držeti příbor v rukou, nýbrž máme jej odložití.

Polévka se nemá při velkých hostinách vyjídati úplně, aniž není dovoleno talíř nakláněti.

Vejce na měkko se vloží do kalíšku, a to tak, aby užší špička z něho vyčnívala, pak se nožem odřízne jeho špička, osolí, lžičkou trochu se bílek

se žloutkem smísí, načež se požívá lžičkou; v druhé ruce drží se konec chleba, který se zároveň s vajíčkem pojídá. Vajíčko na měkko uvařené též se předkládá v kalíšku, do něhož se rozklepne a obsah ze skořápky vyleje. Vajíčka na másle nebo sázená jíme vidličkou. Vajíčko vařené na tvrdo se neloupe, nýbrž nožem v půli rozkrojí a pak se osolí a vidličkou jí.

Předkrmy bývají různého druhu a podle toho je nutno také požívat. Mohou to býti hlemýždi, různé paštiky, ryby různě připravované, šunka i salámy, jídla v rosolu a p. Hlemýžď se bere do ruky a vyjídá se dvojklanou vidličkou a při tom se bere kousek chleba.

Různé zadělávané pokrmy a pečeně bývají předkládány. Jsou-li jednotlivé porce na míse složeny, máme si bráti z nich tu porci, která jest na řadě, a není dovoleno porce přehazovati a tu nejlepší si vybírat. Někdy se předkládají ryby, které jsou celé vařené neb pečené. I tu jest dlužno si porci ukrojit podle řady.

Obírání masa s kostí se má konati jemným způsobem, aby kost nevypadla s talíře. Do úst dáváme jen malé kousky a nejíme ani příliš rychle, ani zdlouhavě. Přejeme-li si ještě jednu porci, když se nabízí, možno si ji vzíti, ale bráti si dvě porce najednou, bráti si třikrát totéž jídlo není dovoleno. Jestliže některé jídlo nesnášíme, nemusíme říkati: to já nejím, to nesmím a p., nýbrž máme jemně posluhující osobě naznačiti slovem: děkuji, aby obsluhovala dalšího hosta. Položí-li se nůž a vidlička po jídle na talíř podle sebe, jest to znamením, že z toho pokrmu více si nepřejeme, položíme-li nůž a vidličku křížem na talíř, je to znamením, že bychom si ještě přáli další porci. Na hostinách se dává ke každému jídlu nový příbor. Když jsme snědli polévku, neklademe lžíci vedle talíře, nýbrž necháváme ji na talíři.

K pečenému masu se dávají různé příkrmy a saláty. Při lepších hostinách bývají pro saláty připraveny zvláštní talířky a proto je máme používat i a saláty na ně klásti. Totéž platí i o kompotech. Není-li zvláštních talířků pro ně, jest dovoleno tyto věci klásti na talíř. Příkrmy a saláty požíváme zároveň s masem.

Zvláštní pozornosti vyžaduje obírání drůbeže. Tu není radno drůbež násilně v kostech nožem od sebe oddělovati, ježto porce může snadno s talíře vyklouznouti.

Kosti, pecky a j., co nelze požívat, klademe na talíř na jeho okraji. Ber pokrmu jen tolik, kolik můžeš snísti. Nechat celou porci na talíři netknout anebo značnou její část není slušné.

Sůl a pepř bereme nožem, cukr tlučený zvláštní lžičkou a celý klíšťkami.

Různé ryby zvláště upravené požíváme jen vidličkou a kouskem chleba sousto přidržujeme.

Chřest doma se bere do ruky, ale při hostinách nikoliv. Tu se kousek po kousku krájí a vyssáté sousto se klade na okraj talíře.

Ovoce se má dávat na stůl vždy omyté, zejména hrozny; někde se k němu podávají pohárky s vodou, do nichž se nemají strkati prsty, nýbrž jen ovoce. Jablka a hrušky se mají napřed na čtvrtky rozkrojit a pak teprve slupku okrajovati, celé jablko neb hruška se nemá okrajovati spirálovitě. Když jsme je okrájeli, máme vyříznouti jádro a pod. a ovoce požívat.

Sýry se požívají s kouskem chleba a nožem z porce kousek odkrajujeme.

Nůž se nemá nikdy dávat do úst. Nůž slouží jen k rozkrajování a pomáhá vidličce při nabírání sousta.

Pecky z ovoce se nemají nikdy vyplivovati na talíř, nýbrž vidličkou neb lžičkou z úst klásti na talíř.

Moučníky jíme vidličkou neb lžičkou, tvrdší dorty odkrojí se desertním nožikem.

Pivo a víno se nalévá obsluhujícími osobami. Jsou-li rozestaveny na stole láhve, nalije pán z ní trochu vína sobě, pak svým sousedům a poté sobě sklenku dolije.

Když se podává černá káva, vezmeme klíškami kousek cukru, lžičkou promícháme, pak lžičku položíme na talíř a kávu pomalu pijeme. Při bílé kávě podává se zákusek, který берeme do ruky, a je-li nutno, předem na talířku z něho kousek ukrojíme. Bábovku, vánočku a koblihu na talířku ukrajujeme a vidličkou do úst podáváme, načež kávou zapijíme. K čaji se podávají drobné zákusky, které берeme do ruky.

Při recepcích (vítání návštěv spojené s pohoštěním) bývá připraven buffet (byfe) hojně zásobný vybranými studenými jídly, jako rybami, drůbeží, paštikami, kaviárem, pečeným různým masem. Před ním jsou připraveny talíře s příborem. Host si vezme sám talíř a příbor, načež z připravených jídel si některé vezme. Může si vzít i vícero jídel a pak u stolu stojí jídlo jí. Sluhové při tom nalévají pivo, víno, likéry a j., podle přání. Mezi tím se hosté baví. Neznámí se představují a známí se pozdravují. Jest záhodno, aby vyšší osoba pohnáhlu vystřídala své známé. Jest dovoleno, aby nižší osoba vyhledala vyšší, aby jí složila svou poklonu.

Nakonec ještě něco o držení příborů. Lžíci držíme na samém okraji, takže palec položen je svrchu a držátko se opírá o první kloubek středního prstu, při čemž ukazováček, přimknutý se strany k držátku, řídí směr lžíce. Polévku jíme tak, že zúžená část lžíce dostane se šikmo do úst k levé straně. Neklademe tedy lžíci do úst kolmo proti obličejí.

Všechna jídla, jichž netřeba krájet, jíme vidličkou, tedy sekaná masa, paštiky a zeleninu. Vše-

chna jídla, jež nutno krájet, dáváme do úst vidličkou, již držíme v levé ruce, kdežto pravá ruka drží nůž, jímž krájí a přistrkuje sousto na vidličku. Nůž držíme palcem a ukazováčkem, takže leží na středním prstě. Vidličku drží levá ruka rovněž tak, ale obrácenou prohlubeninou k sobě.

XII.

Společenské zábavy a hostiny.

Bankety jsou slavnostní hostiny.

Matinée jsou divadelní představení, koncerty a jiné umělecké produkce, které začínají o 11. hodině dopolední a končí v časných hodinách odpoledních.

Vin d'honneur (vendonör). Jest uctěním hostů podáním vína, které bývá pořádáno na uvítanou cizích hostů před polednem na radnicích a ve spolicích. Podává se při tom víno, zvláště šampaňské, a mimo to bývá vystrojen buffet hojně zásobený různými studenými jídly.

Lunch (lönč) jest anglická bohatá přesnídávka, která se podává v poledne.

Diner (diné) jest podle francouzského a anglického způsobu vlastně náš oběd, který se podává k večeru.

Dejeuner nazývají Francouzi vlastně náš oběd, který se podává v poledne.

Recepce. Vysocí hodnostáři zvou hosty mezi 5.—7. hod. večerní, kde se hosté volně mezi sebou ve stoje baví, při čemž bývá vystrojen bohatý buffet ze studených jídel.

Five o'clock (fajfoklok) jest společenský čaj o 5. hodině, kde se hosté volně spolu baví stoje i u stolů.

Garden-party jsou slavnosti v parku nebo v za-

hradách pod širým nebem spojené s buffetem ze studených jídel a různou zábavou.

Piknik je společenská zábava, obyčejně v přírodě, na níž účastník sám přinese nějaké občerstvení, jímž druhé pohostí.

Raut jest společenská zábava, která se pořádá v pozdějších hodinách, obyčejně po divadelním představení. Jest to volná zábava, která bývá spojena s recitacemi, zpěvem a hudbou. Hosté si berou z připraveného buffetu studená jídla, která pojídají stoje nebo při malých stolcích. U buffetu se podává víno, čaj a limonády.

Souper (supé) jest pozdní večeře.

Soirée (soaré) jest večerní společenská zábava.

Rodinné slavnosti konávají se v každé rodině. Jsou obyčejně o křtinách, jmeninách, narozeninách, na svátky vánoční, v poslední den v roce, na Nový rok, na tučný čtvrtek, na masopustní neděli, o svátcích, o různých jubilejních dnech, o zasnování a p. Bývají omezeny na účast nejbližších příbuzných a známých.

Při takových hostinách neběře se tak přísné měřítko společenské, ale vždy přece jest dbáti určitých společenských pravidel. Kdo chce společensky hostiti, musí býti v takových poměrech, aby si mohl tuto radost dopřáti. Uspořádání takové rodinné slavnosti řídí se podle kvality hostí a jejich požadavků a jest skromnější nebo bohatější podle různých okolností. Podává se to, co jest podle okolností možno, a řídí se to vkusem domácí paní.

Domácí hostiny pro širší kruh pozvaných vyžadují již větší pozornosti a řídí se kvalitou pozvaných osob ve svém uspořádání. Proti hostitelce sedí její choť, po jeho pravé ruce nejvzácnější dáma, po levé ruce druhá dáma, po pravé ruce domácí paní nejvzácnější host mužský a po levé druhý atd. se pak postupuje. Přílišný přepych se nedoporučuje. Předkládá se obyčejně polévka, před-

krm, jedno jídlo zadělávané, jedno pečené, moučník, ovoce, sýry, černá káva, pivo, víno a při předkrmu likéry. Při rozchodu dává se služebnému personálu zpropitné.

Stůl má býti ozdoben květinami, stolní prádlo, příbory, porculán a sklo má býti to nejlepší, jež jest v domácnosti. Služebné osoby mají býti poučeny, co a jak mají dělati, aby mezi hostinou se nestaly nějaké nepříjemnosti.

Na písemné pozvání nutno odpověděti pokud možno obratem. Ohledně rozsazování hostí bývají na místa k příboru přiloženy lístky, na nichž jsou označena jména hostí.

Hostitel i hostitelka mají vůči všem pozvaným chovati se s upřímnou laskavostí a vší pozorností.

Hosté mají se vždy včas dostaviti a při hostině všechna pravidla slušnosti zachovati a při odchodu hostitelům se poděkovati.

Nechce-li host se zdržeti až do skončení hostiny a chce-li, aby jeho odchodem nebyla společnost rušena, může se nepozorovaně vzdáliti; ale jest vždy nutno u hostitele se alespoň omluviti.

Plesy. Pozvánky na plesy mají býti rozeslány nejméně 14 dní předem. Na pozvánce dlužno udati úbor pro dámy a pány. Zábavní výbor se má dostaviti o hodinu dříve a jeho povinností jest hosty uváděti. Hodnostáře uvádí celá skupina z výboru a jejich příchod bývá provázen intrádami. Plesový výbor se má starati o to, aby pozvané dámy byly brány k tanci. Někde mladí páni utvoří uprostřed kola ostrov a dělají diváky a netančí. Je to nemrav. Chce-li pán tančiti s dámou, kterou nezná, má se jí předem představit, je-li vdaná, má předem požádati jejího chotě o dovolení, je-li zasnoubena, má o to býti požádán její snoubenec. Po skončeném tanci má pán damu odvésti na její místo, ač nedohodli-li se spolu dříve o procházce po tanci. Přebíratí damu mezi tancem není slušné. Tančící

mají býti od sebe vzdáleny asi na dvě pěsti. V novější době zavádějí se tance takového druhu, že při nich dlužno se míti velmi na pozoru, aby mravní cit nebyl porušen. Je-li dáma požádána k tanci, nemá nikomu odřící, rovněž nemá odřící pán při volence. Pán s dívkou nemá choditi do buffetu; to jest věcí její průvodkyně. Na parketech se má choditi pozorně, našlapovati více na chodidlo na prsty nohou.

XIII.

Styk cizích lidí na místech veřejných.

Každý, kdo vstupuje mezi cizí lidi na veřejných místech, má vždy toho dbáti, aby jeho zevnějšek byl náležitě upraven; nedbalost v tomto směru prozrazuje člověka nepořádného, která mu vždy jest na škodu a na újmu jeho vážnosti.

Kostely. Kostel jest místo posvátné a proto vyžaduje, aby se tu všichni chovali s náležitou slušností a pozorností. Jestliže kdo do kostela vstoupí za tím účelem, aby si jej prohlédl, musí i tu zachovati náležitou slušnost, aby svým chováním nedal žádného pohoršení a nerušil v modlitbách lidi, kteří si tu právě konají svou pobožnost. Prohlížeti si kostel, když se v něm právě koná nějaká veřejná pobožnost, a choditi s místa na místo není dovoleno. V tom případě má dotyčný zůstatí státi jen u dveří a spokojiti se s celkovým pohledem.

Při bohoslužbě dlužno respektovati náboženské zvyky. Katolíci při mši sv., když se čte sv. evangelium, vstávají se svých sedadel a znamenají se sv. křížem, při pozdvihování, při sv. přijímání, při požehnání poklekají anebo alespoň se hluboce kloní. Působí velmi trapně, když při oficiálních

bohoslužbách někdy representace při evangeliu zůstává sedět a při pozdvihování, požehnání a přijímání se ani nehne. Nesvědčí to o žádném jemném chování ani o společenském taktu. Takové chování ostatní pohoršuje a zasluhuje odsouzení. Rovněž tak působí všelijaké jejich nemístné vtipkování, hovoření, bavení a docela i smích. Vzdělaný muž se proto vždy takového chování vystříhá.

Při bohoslužbě má každý věřící se chovati tak, jak mu jeho církev nařizuje: nesmí se ohlížeti ani hovořiti bez nutné potřeby, nýbrž má se věnovati své modlitbě a zbožnosti. Jinověrec, pokud jest přítomen, má respektovati ostatní a vystříhati se všeho, čím by mohl způsobiti nějaké pohoršení.

Musea a výstavy. Hlasitý hovor a docela smích není tu na místě. Každý se má chovati tiše a slušně, vystavených předmětů se nemá dotýkati. K ostatním návštěvníkům se má každý chovati s náležitým ohledem a vždy s pozorností a zdvořilostí. O vystavených předmětech činiti nemístné poznámky anebo docela hlasité potupné poznámky a vtipy, jest neslušné.

Divadla a koncerty. Dlužno přijíti vždy včas a zaujmouti své místo. Přijde-li kdo pozdě, má vyčkáti u dveří až do skončení jednání nebo čísla a pak teprve má se odebrati na své místo. Jedná-li někdo proti tomu a tím ostatní vyrušuje, nedává si dobré vysvědčení. Když jde na své místo, kdy ostatní musí se svého místa povstati, aby mohl projíti, dlužno s úsměvem a úklonou se poděkovati. Projíti dlužno s tváří obrácenou k ostatním. Sedí-li kdo v lóži, má usednouti tak, aby druhým v pohledu nepřekážel. Nápadné nahýbání z lóže jest neslušné. V lóži usedá: v jednom úhlu sedí matka, ve druhém otec, uprostřed dceruška a v zadu syn. Neslušné jest, když při představení dáma stále šustí sáčkem s bonbony, z něhož si kousek po kousku stále bere i při nejtíšších scénách. Pro-

jevy souhlasu nebo protestu mají se díti způsobem slušným a nemají míti v sobě ráz teroru. Provokativní potlesk není též na místě. Hlasitá zába-va při produkci jest neslušností.

Biografy. Produkce v biografech konají se při zatemnění a proto nepůsobí dobrý dojem, když mladý párek si sedne sám do lóže; jiné místo jest záhodno voliti pro uvarování lidských řečí.

Kabarety, bary, tabariny a různé noční tančírny pěstují pikantnější repertoár, proto pro mladé dívky a hochy není tu místa a rodiče nemají je tam voditi. I jiné osoby, které takové místnosti navštěvují, nezvětšují tím nijak svou vážnost a dobrou pověst.

Hostince a kavárny. Vstupovati do těchto místností s kloboukem na hlavě jest neslušností. Když vstoupíme do místnosti, vybereme si prázdný stůl a odložíme. Pán pomáhá dámě, pánovi sklepník při odložení šatů i při oblékání. Není-li žádný stůl prázdný, nutno pak přisednouti ke stolu poloobsazenému; tu však se máme otázati, zda místo prázdné není zadáno. Sklepníka máme zavolati jemným pokynem a ne hlasitým voláním nebo klepáním nožem o sklenici. Do rozhovorů se sklepníkem, když tento jest plně zaměstnán, se nemáme dávat.

Je-li třeba jídlu něco vytknouti, má se tak státi zdvořilým způsobem a nikoli s vášnivostí. Je-li větší nával, má míti host k tomu náležitý zřetel a býti trpělivý a nesmí si počínati, jako by tam jen on sám byl jediným hostem.

Kde jest zavedeno procentní zpropitné, není třeba již dávat zpropitné druhým. Jinak dostává vrchní dvě pětiny, jídlonoš též a pikolo jednu pětinu; celkem to má býti asi 10 procent útraty, pokud útrata jest větší; při menším vydání se dává zpropitné větší.

Přednášky a schůze. Dochvilnost jest nutností.

Opožd'ování ruší a bývá známkou nešetrnosti k druhým. V poradních schůzích jest nutno zachovati řád. Nikdo nemá druhému do řeči skákati, nýbrž vyčká, až domluví. Předsedající má udělit slovo podle toho, jak se kdo hlásil; stranickost působí nepříznivý dojem. Nikdo nemá mluvit, kdo nedostal od předsedy dovolení. Kdo si to dovolí, musí strpěti, když předsedající ho pak napomené. Řeči mají býti vedeny vždy tónem slušným, bezě všech narážek a mají býti prosty všech vášnivých výbuchů. Baviti se s jinými a neposluhati řečníka není známkou dobrou.

Obchodní domy a krámy. Kdo si chce něco koupiti, musí věc předem uvážiti a věděti, kolik může vydati a kolik nemůže. Dlouhé a nerozhodné uvažování, otálení a nekonečné vybírání nečiní kupujícího nijak příjemným. Naproti tomu neochota a mrzuté obsluhování od osob prodávajících jest každému obchodu na velikou jeho škodu. V tom ohledu by se měli velmi mnoho mnozí naši obchodníci učiti od Židů, jichž charakteristickou známkou jest nejkrajnější ochota, všestranná úslužnost a plná zdvořilost. Žádá-li se plná zdvořilost od obchodníka, není od ní osvobozen ani kupující; veliká nadutost a pánovitost kupujících budí zasloužený odpor. Kde jsou ceny pevné, není smlouvání na místě; kde možno smlouvati, má se to díti rozumně a taktně. Kupuješ-li zboží, vyber si pokud možno vždy věc dobrou, zboží příliš laciné bývá obyčejně nejdražší. Nekupuj toho, čeho nezbytně nepotřebuješ. Nerozumné nákupy přivedly mnohé na bezcestí. Dluhů se všemožně varuj. Koupě na splátky bývají obyčejně drahé a mnohé svádějí k větším vydáním, nežli mohou unést. Jsou mnozí, kteří musí vše míti, co vidí u jiných, a to bývá často příčinou jejich zkázy.

XIV.

Jak se máme zachovat při hovoření?

Při hovoru vyžaduje se na prvním místě užívati správně titulů. Užijeme-li nesprávného titulu, jímž oslovený se cítí poškozen, jest to první kardinální chyba a mnohý tím pokazil často svou věc. Proto dlužno býti po této stránce vždy velmi opatrným.

Pochybená demokracie zabíhala u nás často až do krajů nezdvořilosti, která urážela a popuzovala. Pravá demokracie není nezdvořilostí a tím méně neomaleností anebo docela hrubostí, nýbrž dává každému, což jeho jest.

O příslušných titulech pojednáváme níže.

Kdo má akademický titul, máme jej vždy jím oslovovati. Tedy doktorům možno vždy říkati: Pane doktore. Výjimku činí případ, kdy dotyčný zastává místo, které jest vyššího významu nežli titul doktora. Možno tedy titulovati koncipistu: Pane doktore, ale není správné říkati ministerskému radovi: Pane doktore, nýbrž pane ministerský rado. Rovněž není správné říkati universitnímu profesoru: Pane doktore, nýbrž pane universitní profesore nebo alespoň pane profesore. Doktorem jest každý promovaný pán hned po promoci a ten má ještě daleko do hodnosti universitního profesora. Mladším úředníkům možno říkati pane doktore; ale titulovati takto staré úředníky ve vyšším postavení není slušné.

Hovoříme-li s panem státním presidentem, oslovujeme jej: Vaše Excelence. Téhož titulu užívati dlužno při rozhovoru s ministrem.

Při oslovování kněží dlužno dbáti jejich úředních titulů, které příslušejí jejich úřadu a důstojnosti. Rovněž tak jest dbáti této zásady při titulování vojenských důstojníků.

Šlechtici mají své tituly, jichž dlužno vždy dbáti.

Páni i slečny titulují význačnější dámy slovem: Milostpaní nebo milostivá paní. Vdané dámy se navzájem titulují slovem paní — presidentová — ředitelová a p.

Při hovoru se často užívá slova: prosím.

Rovněž u zdvořilých lidí jest zvykem užívati slovo: račte. Tedy ráčil jste říci, místo řekl jste a p. Než slova toho se musí užívat vhodným způsobem, abychom se nestali směšnými. Směšným by bylo říci: Ráčíte míti na nose sazi.

Chceme-li někomu prokázati zvláštní úctu, oslovujeme jej ve třetí osobě. Tedy: Dovolil jsem si, pane řediteli, přinést slíbenou knihu, místo: přinesl jsem Vám slíbenou knihu.

Jinak oslovujeme osoby: Vy nebo ty podle okolností a zvyků společenských, rodinných a příbuzenských.

Někteří si rádi hned s jiným tykají; to není správné. »Tykání« mezi cizími osobami má býti výsledkem delších přátelských styků, z nichž jsme druhé osobně poznali a které jsme důvěry a přátelství hodnými shledali. Někdy bývá zvykem, že si osoby onikají, což jest překladem německého titulování. Mnozí se cítí pokořenými, když se jim neříká oni, nýbrž vy, poněvadž činí rozdíl mezi oni a vy. Osobám lepším říkají »oni« a nižším »vy«, a když se jiný tím neřídí, cítí se pokořenými a dotyčný nezřídka u nich špatně pochodí.

Šel sem nebo šla sem, říkají mnozí dětem z lepších rodin anebo děti sobě navzájem. Je to také starý přežitek, který je těžko vykořeniti.

Hovoříme-li s nějakou osobou, jest nutno alespoň trochu se vžítí v její duševní stav a podle toho hovor zařídit. Proto nebudeme s obyčejným člověkem mluvit o věcech, o nichž nemá pojmu a pro něž nemá smyslu, leč bychom ho chtěli poučiti.

Těž nemáme s ním hovořiti o věcech, které ho nemohou nijak zajímati.

V rozhovoru máme užívatí vybraných výrazů, ale máme se varovati vyjadřování přepjatého, které vyvolává nepříjemný dojem.

S lidmi cizími hovoříme povšechně a nezabíháme do důvěrností. Ve vlaku, zvláště při delší jízdě, dochází k seznámení. Napřed se hovoří o různých obyčejných věcech, pak po delším rozhovoru se osoby představí, kdy se obyčejně objeví nová látka k rozhovoru.

Při představování i jinak nemá předem podávati ruku pán dámě, nýbrž má čekati, až dáma sama mu ruku podá. Těž není dovoleno, aby mladší osoba neb nižší předem podávala ruku osobě starší neb vyšší.

V divadlech a v koncertech, při různých slavnostech a schůzích, kdy usedáme mezi neznámými osobami, možno tu a tam se sousedy ve vhodné chvíli pronésti nějaké vhodné slovo.

Hovory se známými nejsou vázány tak přísnou formou jako hovory s osobami cizími, ale i tyto hovory u slušných lidí nesmí vybočovati ze slušných mezí.

Veselého společníka má každý rád. Kdo umí hezky a příjemně vypravovat, tu a tam vhodný vtip pronésti a nějakou zajímavou událost do rámce rozmluvy se hodící uvésti neb případnou anekdotu vyprávěti, bývá ve společnosti rád vítán. Ale tu dlužno dbáti vždy míry, vkusu a okolí. Kdo rád mluví, mluví mnoho a není to duchaplné, bývá ve společnosti pokládán za mluvku. Vypravování dvojsmyslných anekdot nebo docela anekdot mravnost urážejících škodí každému na jeho cti a vážnosti, a to i u těch, kteří je rádi a se smíchem poslouchají, ale mluvčího přece jen ve svém nitru odsuzují.

Zesměšňovati osoby od přírody méně nadané

jest neodpustitelnou krutostí. Vtipkování o stáří, o starých pannách a p. jest neslušné. Neodůvodněná nedůvěra neb podezřívání se nemá ve společnosti proti nikomu pronášeti.

Jen nevzdělaný zbohatlík rád se vychloubá koupí drahých věcí a o chudších lidech mluví opovržlivě.

Šeptati s nějakou osobou před cizími není slušné. Kdo mluví ukvapeně a bez rozvahy, velmi často nechť jině zraní v jejich citech.

Pravdomluvnost jest nutná, ale má býti ovládána diskretností; nelze vždy a před každým o všem mluvit.

Klepaření a pomlouvání nemá ve slušné společnosti místa.

Když se objeví nutnost smíchu, má se to státi vždy slušným, umírněným způsobem. Výbuchy smíchu, a docela jsou-li provázeny různým zvoláním, působí nepříjemně.

Někteří mají ve zvyku po každém výroku se tázati slovem: Vážně? Jiní zase často volají: To je báječné, kolosální a p. Takových výrazů možno užívati jen v případné potřebě a nikoli nemístně a často ze zvyku.

Nenuďme lidi vypravováním bezvýznamných soukromých neb cizích záležitostí. Někteří mají svého koníčka, kterého musí vždy вплést do svého hovoru, takže se tím dělají směšnými.

Příliš rychlá mluva unaví posluchače, ale rozvláčná mluva také.

XV.

Lázně.

Dbáti čistoty těla jest povinností každého. Jsou osoby, které se zvláště mnoho potí, a pakli nedbají náležité čistoty, vydávají ze sebe nepříjemný zá-

pach, čímž jiné, s nimiž se stýkají, nemálo obtěžují, a proto se jim lidé rádi vyhýbají. To zejména platí o lidech, jimž se nohy příliš potívají. V takových případech jest úzkostlivá čistota vždy velmi žádoucí.

Dnes bývá v každé lepší domácnosti koupelna, čímž jest poskytnuta možnost k častému koupání.

Veřejné vanové lázně jsou dnes též dosti rozšířeny a hojně používány. Čas vyměřený nutno zachovati, když je nával; není-li tomu tak, pak možno se déle zdržeti, podle názoru služebného personálu.

Ve větších místech jsou parní lázně odděleně pro pány a dámy. Vyměřený čas bývá 2—3 hodiny, ač se to nijak přísně nebere. Ráno bývá návštěva slabší, odpoledne silnější. Koupati se úplně obnaženě v těchto lázních jest neslušné a urážlivé a je to také zakázáno. Pro ty, kteří v takových lázních ještě nebyli, poslouží dobře tento pokyn: V pokladně zakoupíme lístek, pak vstoupíme do samých lázní. U vchodu odevzdáme lístek, načež nám zřízenec vykáže kabinu, v níž se svlékneme a použijeme roušky, která je tam připravena. Kabinu zavřeme a klíček si dáme do kličky na svou roušku nebo jej odevzdáme k úschově zřízenci, pak jdeme do suché páry, kde zůstaneme asi 10 minut, až se důkladně zpotíme. Poté jdeme pod vlažnou sprchu, kterou po chvíli víc a více ochlazujeme. Pak se vykoupáme v teplém basénu. Poté jdeme do vlhké páry, kde pobudeme asi 10 minut, a poté zase jdeme pod vlažnou sprchu, kterou ponenáhlu ochlazujeme. Potom možno na sebe pustiti sprchu jednotnou, tak zvaný střík. U starších pánů se doporučuje pouštěti na sebe tento teplý střík zejména na hlavu, na ramena, na nohy a přes páteř; poté nutno se zchladiti pod vějířovou sprchou. Pak se dáme od maséra omýti nebo vymasírovati. Potom si můžeme ve vaně udělati teplou lázeň a po

ní vzítí vějířové sedadlo. Teplotu vody nutno vždy předem vyzkoušet. Pak možno vzítí střídavé sprchy, které si upravíme sami. Pustíme jednu sprchu teplou a vedle druhou chladnou a střídavě asi pětkrát stojíme chvíli pod sprchou chladnou a pak pod sprchou teplou. Poté vstoupíme do teplého basénu, kde možno plavati. Potom spustíme na sebe sprchu chladnou, kterou postupně víc a více ochlazujeme. Pak jdeme pod sprchu studenou, případně potom jdeme do studeného basénu, kde se jen krátce ponoříme a hned vystoupíme a vyjdeme do lehárny. Tam nás zřízenec osuší, případně se dáme zvážit, načež oblékneme koupací plášť a ulehne na lehátko, kde se zdržíme, až úplně ochladneme. Poté možno si dáti ostříhati nehty a případně provésti pedikuru. Když jsme se v kabině oblékli, můžeme vyjít ven. Je-li zima neb sychravo, máme se rychle ubírat domů, venku se s nikým nezastavovati ani nemluvit a po lázni ten den ven nevycházeti, leč až za několik hodin.

Říční lázně. V teplých dnech možno užívatí říčních a slunečních lázní. Na slunci se nemáme dlouho zdržovati. Jen asi 5 minut, pak zase jíti do stínu, což možno několikrát opakovati. Ve vodě dlouho se zdržovati není radno, asi 10 minut a pak zas jíti na slunce. Čím kratší jest lázeň, tím jest účinnější. V našich dobách, zvláště ve větších městech, nebývá ohledně koupacího obleku dbáno náležité míry a slušnosti, čehož dlužno jen litovati a všemožně tomu čeliti.

Léčebné lázně. Jdeme-li do lázní léčebných, jest nutno vždy předem si zajistiti byt a náležitě se informovati o povaze dotyčných lázní. Do lázní vždy si s sebou vezmeme potřebné prádlo a slušný šat. Ošumělý šat v lázních se nenosí. V lázních svědomitě zachováváme lékařské předpisy a nikdy se neoddáváme výstřední zábavě, která léčení jen škodí. Ohledně lázeňských známostí budme opa-

trní a příliš důvěrně s cizími lidmi nejednejme. Dbejme vždy a všude pravidel slušného jednání, abychom svou vážnost si nepoškodili ani ve svém bytě, ani u hostů, ani u služebného personálu. Ohledně stravování možno si zaopatřiti celé zaopatření buď ve svém bytě neb v dotyčném pensionátu, a když chceme někdy snídati, obědvati, svačiti neb večeřeti v kavárně, v restauraci nebo když si chceme udělati výlet, jest nutno to oznámiti. Obyčejně v pensionátech předkládá se jídelní lístek, na nějž si k dotyčnému jídlu host napíše číslo svého pokoje, což znamená, že se jídla účastní; nezapíše-li se, pak je tím dáno najevo, že nepřijde.

V pensionátech se platí za ubytování a stravu obyčejně týdně, kdy bývá hostu doručen účet. Prádla není třeba s sebou mnoho bráti, ježto je možno si dáti prádlo v lázních vyprati.

Když přijedeme do lázní, máme hned vyplniti přihláškový lístek, který majitel pensionátu nám předloží a pak správě lázní odevzdá. Poté asi za tři dny dostaneme předpis, kolik máme zaplatiti na lékařské taxe. Druhý den po příjezdu se chodí k lékařské prohlídce, kde dostaneme předpis, co a jak máme konati v léčení.

Když chceme z lázní odcestovati, učiníme poslední návštěvu u lékaře, jemuž zaplatíme honorář, pak se příležitostně rozloučíme s osobami, s nimiž jsme se při lázeňském pobytu stýkali, a vyrovnáme poslední účet v pensionátu. Při odchodu dává se obyčejně větší zpropitné domovníkovi a pokojské.

XVI.

Cestování.

Naši lidé rádi cestují. Kdo si to může dopřát, ať tak učiní, poněvadž rozumným cestováním můžeme získati mnoho na svém zdraví i na svých vědomostech. Než, k tomu je třeba vždy dosti peněz. Odepře-li si mnohý během roku různé maličkosti, může si pro svou cestu ušetřiti slušný peníz. Když jistému pánu bylo nadhozeno, že vždy o prázdninách cestuje, řekl: Nechodím do hostinců ani do kaváren jako vy, a to, co vy spotřebujete v hostincích a v kavárnách, to já ušetřím na cesty.

Naše vlast má mnoho krásných míst, kterých neznáme, a lepších mnohdy sotva nalezneme v cizině, a proto není na místě, když příliš toužíme po cizině a domácí krásy zanedbáváme. Jest však, bohužel, pravdou, že naše mnohá krásná místa postrádají jak vhodných místností k ubytování, tak i ke stravování. V tom ohledu by bylo třeba mnohé nápravy a více podnikavosti. Než v poslední době dějí se kroky, aby tento nedostatek byl nahrazen.

Chceme-li do ciziny, pak se máme o místech, která chceme navštívit, náležitě informovati, což možno dosíci u známých, kteří na těchto místech již byli, anebo zaopatřiti si prospekty v cestovních kancelářích, kde možno dostati zevrubných informací. Pak si musíme učiniti zevrubný plán cesty a prostudovati si dráhy ohledně příjezdu a odjezdu. K tomu cíli obdržíme v cestovních kancelářích potřebné jízdní řády.

Cestovati letem, t. j., abychom tak řekli, místa prolétnouti, znamená jen škodu. Když do určitého místa přijedeme, máme si prohlédnouti jeho památnosti. Návod o tom podává cestovní knížka, t. zv. průvodce, kde jsou všechny památnosti sepsány a popsány a udán čas, kdy je možno navští-

viti. Též tam nalezneme seznam hotelů, v nichž možno se ubytovati. Tu volme vždy hotely lepší, poněvadž se nám v nich dostane řádného ubytování i stravování a je to poměrně lacinější nežli v hotelích nízkého řádu. Stravování podle jídelního lístku, kde si host jednotlivá jídla sám volí a tak oběd sestavuje, bývá drahé, a proto se doporučuje voliti již oběd upravený. Pivo je u nás nej-lacinější, v cizině jest mnohem dražší a nebývá dobré.

Plán si sestavujme tak, abychom v noci nejezdili a ve vlaku nespali. Z takového cestování nemívá cestující ničeho, poněvadž ve dne jest velmi znaven a mrzutý.

Nejlépe se cestuje ve třech. Kdo cestuje úplně sám, je mu smutno, nemá nikoho, s kým by své zážitky sdílel, a kdyby se mu něco stalo, v cizině by byl opuštěn.

Na cestu si zaopatřme dobrý a pevný cestovní kufr, abychom jej nemusili dáti cestou spravovati. Proto si jej před cestou dobře prohlédneme. Všechny potřeby, které si s sebou chceme vzíti, si na-před sepišme. Berme s sebou jen to, co jest nutné, a zbytečně svůj kufr nepřetěžujme, neboť jinak nám bude zavazadlo dělati cestou značné potíže. Jest záhodno vzíti s sebou vždy anglickou náplast a trochu lihu. Když jsme přišli v hotelu do pokoje, vyjmeme ze zavazadla jen to, co budeme potřebovati, jinak si zbytečně množíme práci. Když z pokoje a z vlaku odcházíme, vždy se ještě jednou přesvědčme, zdali jsme ničeho nezapomněli; v té chvíli nikdy nechvátejme; kdo chvátá, často mnohé věci zapomene. Též není radno ve vlaku ze zavazadla mnoho věcí vykládati.

Ve vlaku nebudme k cizím lidem příliš důvěřiví a sdílní. Na pozdrav spolucestujícího máme vždy slušně odpovědět, a když odcházíme, svého spolucestujícího máme pozdraviti úklonou. Mezi jízdou

jsou na místě drobné vzájemné úsluhy: přenechání lepšího místa, zapůjčení novin. Nabízeti jídlo a pití neznámým spolucestujícím není na místě. Projevovati mrzutost nad tím, že někdo cizí do našeho kupé přistoupil a tím jaksi naše cestovní pohodlí omezil, není slušné.

Na cestu neberme s sebou nikdy těsný šat nebo těsnou obuv a nezapomeňme s sebou vzíti malou lékárničku a nitě, jehlu a nějaký knoflík.

Každý, kdo chce do ciziny cestovati, musí si předem zaopatřiti cestovní pas a vyměnit si peníze toho státu, do něhož chce cestovati.

Návštěva velikých měst velmi unavuje a proto má býti vždy věnován nutný čas k odpočinku. Kdo si cestou prohlíží jen místa, má si plán tak zařídit, aby také nějaký čas mezitím ztrávil v horách.

Ve větších městech se nabízejí všude cestujícím průvodčí. Tu jest dobře, chceme-li jeho služeb použít, smluviti s ním předem místa, kam nás má dovésti a co za ten průvod bude žádati. Ale lépe pochodí ten, kdo si objedná auto ku prohlídce města, a ještě lépe ten, kdo si koupí lístek pro společný autobus, který vždy v určité hodiny vyjíždí a se značnou úsporou času a pohodlně cestující po památkostech rozváží a potřebný výklad obstará.

Kdo chce cestovati sám nebo s malou společností, úplně podle své libovůle a svého pohodlí, má cestování sice velmi příjemné, ale také dosti drahé.

Cestovní kanceláře mají své cestovní autobusy, jimiž často konají daleké cesty. Cestování těmito autobusy jest poměrně velmi laciné, pohodlné, nemálo zábavné a příjemné. Cestující zaplatí smlouvenou taxu, dostane své místo v autobusu, má příjemnou společnost, nepotřebuje se starati o ubytování v různých hotelích ani o stravování, nepotřebuje si sestavovati cestovní plán, neztrácí zbytečně čas, vše pohodlně vidí, dostane se mu místa

beze všeho ptaní atd. To vše obstará cestovní kancelář, již autobus patří. Proto se tohoto způsobu velmi často a s nemalým zdarem používá a cestující bývají všestranně spokojeni.

Nakonec ještě dlužno se zmíniti o jídelních vozech ve vlaku. Kdo cestuje vlakem, může použití během jízdy jídelního vozu, který jest velice pohodlně zařízen. Možno v něm snídati, obědvati, svačiti, večereti a i během jízdy v něm poseděti, když si tam objedná nějaké občerstvení. Ceny tam ovšem nejsou laciné, ale také ne předražené; asi tak jako v lepších hotelích.

XVII.

Dopisy a telefonování.

To, co napíšeme, zůstává a nedá se měniti, a někdy to bývá i velmi důležitý dokument svědecký. Mnohý dopis nerozvážně napsaný stal se pro pisatele nebo pro toho, komu náležel, osudným. Proto máme býti při psaní dopisů velmi opatrnými a máme si vždy důkladně rozvážiti, co psáti smíme a co nesmíme.

Nepišme nikdy žádný dopis v rozvášnění, v hněvu a ve zlosti, nýbrž tehdy, až se úplně uklidníme a vychladneme. Mnozí zlostní lidé napíší dopis v návalu hněvu a hned jej osobně dají na poštu, ač by takový dopis nenapsali, až by je hněv opustil. Ale vždy toho litovali a rádi by to, co napsali, vzali zpět, kdyby mohli, neboť tím způsobili sobě i jiným mnoho zla.

Mnozí lidé příliš rádi píší a druhé svými častými a rozvláchnými dopisy obtěžují. Jiní zase jsou na psaní dopisů příliš pohodlní a leniví a není možno od nich ani v těch nejnutnějších věcech dostati zprávu. Obé jest pochybeno.

Když píšeme, píšme věcně, jadrně, zkrátka. Dopisy dlouhé, rozvláčné se nerady čtou. Někteří v dopise stále chodí kolem věci a nemohou přijíti k jádru. Dříve nežli dopis chceme psáti, rozmysleme si věc, v duchu upravme a pak teprve píšme.

Volba dopisního papíru dává svědectví o pisateli; proto vystříhejme se nápadných barev a tvarů. Že papír má býti vždy úplně čistý, není nutno připomínati.

K dopisu se užívá dopisního papíru slušně upraveného; mnozí mívají svůj vlastní dopisní papír se svou signaturou anebo zvláštní karty ke kratičkému sdělení, které bývají vzadu označeny jejich adresou. Šlechtici a vysocí církevní hodnostáři mívají na dopisních papírech neb na větších kartách svůj znak.

Ke kratičkému sdělení a k doporučení užíváme navštívenek. Jestliže někoho doporučujeme, přečteme mu své doporučení, pak je zalepme a žadateli odevzdejme.

Pro krátká sdělení užívá se též zálepek. Významným osobám však je neposíláme, nýbrž použijeme dopisu.

Na otevřené lístky nepíšme nikdy věci důvěrné neb choulostivé a zvláště ne nic urážlivého, ježto takový lístek jest pak pádnou známkou při žalobě. Sdělení urážlivého obsahu na veřejném lístku jest soudně stíhatelnou urážkou. Zejména varujme se na lístku napsati nějakou vyhrůžku, která není přípustná ani v uzavřeném dopise, jelikož je vždy trestná.

Při obchodních dopisech možno užívati obchodních papírů a obálek.

Obálka má býti vždy čistá a papíru úměrná. Užívati barevných obchodních obálek při dopisech společenských se nemá.

Písmo prozrazuje charakter člověka. Písmo

ukáže, zdali dopis psal člověk pořádný nebo nedbalý. Pěkný, uspořádaný rukopis ukazuje na člověka pořádku dbalého, svědomitého; nedbalý rukopis prozrazuje člověka nedbalého a nepořádného. Energičtí lidé mívají rukopis výrazný, silný, rozhodný, bázlivi lidé zase rukopis nejistý, ostrý rukopis prozrazuje jízlivého člověka, rukopis kudrlinkovitý člověka malicherného atd.

Dopis inteligentního člověka má míti svůj sloh.

Každá věc má míti svůj odstavec. Psáti páté přes deváté, co a jak pisateli v myšlenkách napadá, může se kamarádovi nebo osobám podobným, ale lepším osobám se tak psáti nemá.

Způsob dopisu má býti vždy zdvořilý a slušný. Za starých časů se psávaly dopisy soukromé i příbuzným a známým vždy s jakousi obřadností.

Každý dopis, když jej napíšeme, máme vždy přečísti, a píšeme-li dopisy dvěma i více osobám, máme dáti dobrý pozor, abychom vždy příslušný dopis vložili do příslušné obálky, abychom je nezaměnili, sice jinak bychom si mohli utržiti řádnou nepříjemnost.

Inkoustu máme vždy užívati dobrého, ne rezavého a vodou rozředěného.

Každý dopis má míti své datum.

Adresa má býti psána řádně a pozorně. Vzadu na dopis máme psáti svou adresu, píšeme-li osobám, o nichž máme pochybnost, zdali dopis dostanou. Místo pošty máme vždy řádně označiti.

Jedná-li se nám o to, aby dopis byl výhradně doručen adresátovi, nutno na obálku napsati: do vlastních rukou. Pakliže se nám jedná o důležité sdělení, zašleme dopis doporučeně. Jde-li o rychlé doručení, pošleme dopis expres.

Nyní se často užívá psacích strojů ku psaní dopisů. Píšeme-li vzácné osobě, píšeme vlastnoručně.

Dopis končíváme příslušnou zdvořilostní uzávěrkou, která u úředních přepisů odpadá.

Podpis charakterisuje vždy pisatele a proto má býti vždy řádný a čitelný. Všeliké kliky, háky a kudrlinky při podpisu pisatele mnoho nedoporučují. Dovoleno jest při podpisu učiniti přiměřený tah, který podpis ukončuje, ale ten nesmí býti příliš klikatý a kudrnatý.

Někdy dostaneme dopisy, v nichž jsou sděleny věci choulostivé a diskretní, které by mohly nás nebo jiné poškoditi. Na takové dopisy musíme dáti vždy bedlivý pozor, aby se nedostaly do jiných rukou. Takové dopisy není radno schovávat, nýbrž hned spáliti. Je-li přece nutno je uschovati, pak je máme vždy vložit do obálky, zalepiti a uschovati na bezpečném místě.

Mnozí si píší často svůj životní deník nebo zápisky, v nichž je obsaženo mnoho diskretního a snad i choulostivého. I na takové věci si máme dáti vždy dobrý pozor, aby se nemohly dostati nepovolaným do rukou.

Pamatujme si zásadu: Co nechceme, aby se jiný dověděl, nesvěřujeme nikdy papíru; neboť papír je vždy zrádná věc.

Na každý dopis máme vždy co nejdříve odpověděti; není-li to možno, máme se alespoň omluviti.

Žádáme-li o odpověď neznámou osobu, máme přiložiti známku na odpověď nebo vložit obálku s napsanou svou adresou s přilepenou známkou.

Do dopisů přátelských neb společenských anebo do dopisů osobám výše postaveným známky na odpověď nepřikládáme.

Telegramy píšeme vždy stručně, ale jasně. Jistý pán končil telegram: pošlete mi hned, ale došel telegram: pošlete mi med.

Nutno se ještě zmíniti o telefonování. Při telefonování si předem vynajdeme v telefonním seznamu číslo, pak zdvihneme sluchátko a vytočíme si žádané číslo. Ozve-li se ve sluchátko tón trvalý, je to známka, že to číslo jest obsazeno, a proto mu-

síme sluchátko položit na původní místo a chvíli čekati. Pak zdvihneme sluchátko a vytočíme číslo znova. Když se nám ozve volaná osoba, představíme se, pozdravíme a začneme hovor. Po skončení hovoru zavěsíme sluchátko. Když nám telefon zazvoní, zdvihneme sluchátko a ohlásíme se.

Chceme-li telefonovati do jiného města, vytočíme si číslo pro interurbální spojení a žádáme, abychom byli telefonicky spojeni s tím neb oním — má-li v tom místě svůj vlastní telefon. Nemá-li jej, můžeme dotyčnou osobu žádati, aby v ten či onen čas se dostavila na poštovní úřad k telefonu.

Peníze posíláme složenkou. Jest velmi výhodné pro každého, aby si zřídil při poštovním úřadě svůj účet pro Poštovní spořitelnu a jím peníze přijímal a poukazoval.

XVIII.

Dopisy anonymní.

Dopisy nepodepsané píšeme jen tehdy, když chceme někoho podarovati a chceme sebe jako dárce zatajiti.

Dopisy anonymní, zasílané jednotlivcům nebo úřadům, dlužno vždy odsouditi.

Anonymní dopis má skoro vždy pramen v lidské zlobě, nenávisti, v nepřátelství a touze poškoditi druhou osobu, a někdy i v pomstě.

Proto slušný člověk hází anonymní dopis obyčejně do koše a nic na něj nedbá.

Vyšetřování na základě anonymního dopisu charakterní představený nezavádí, ježto je si vědom, že by dotyčnému mohl nespravedlivě ublížiti a jemu život zbytečně ztrpčovati. Ke zjištění nepřístojností a závad jsou po ruce jiné čestné prostředky a netřeba se utíkati k anonymním dopisům.

Motiv anonymního dopisu, že se mu jedná jen o dobrou věc, bývá skoro vždy lživý, poněvadž kdyby si nechtěl svlažiti záhu svého nepřátelství na prvním místě, jistě by z lásky k věci anonymní list nepsal. Kdo tedy anonymní dopisy dává vyšetřovati, ten vždy dotyčnému pisateli pomáhá k tomu, aby jeho zášť a nepřátelství, jeho závist a pomstychtivost došla cíle a tím se stává jeho spoluvinníkem.

Co by snad bylo přípustno, bylo by to, že by obdržený anonymní dopis zaslal nařčenému, aby tento mohl přijíti na stopu anonyma a s ním se vypořádati. Anonyma krýti znamená jeho zákeřnictví podporovati.

Dostaneme-li anonymní dopis, kde se nám vytýká to či ono, kde se nám sdělují různé věci, přečteme si jej, ale dopis hodíme hned do pece. Je-li tam zasloužená pravda, pak zpytujeme své svědomí a věc napravíme; je-li tam však jen výlev zloby a pomsty, nic si z toho nedělejme a pisatele politujeme.

Obdrží-li kdo anonymní dopis, obyčejně velmi často pozná z různých okolností pisatele, zvláště když si dá otázku: Kdo mi závidí, komu překážím, kdo mne nenávidí, komu jsem nesplnil jeho přání a jeho touhy a p.?

Psací stroje zasílání anonymních dopisů velmi umožnily. Ale nechť si každý, kdo takový anonymní dopis píše, uvědomí, že každý psací stroj má svůj charakter, podle něhož možno pisatele zjistiti.

XIX.

Navštívenky.

Ve společenském styku užíváme často navštívenek.

Tvar navštívenek bývá různý: malý, velký a prostřední.

Páni užívají navštívenek větších, dámy menších.

Na navštívenky dáváme tisknouti pouze jméno a těch užíváme jen u osob, jimž jsme známi. Ve styku s osobami cizími užíváme navštívenek, kde je vytisknuto naše povolání a v rohu bydliště, pokud dotyčný žije ve větším městě. Někteří si libují v navštívenkách, kde mají vytištěna různá vyznamenání.

Navštívenky se obyčejně užívá mezi známými při různých blahopřáních a poděkováních a krátkých sděleních, a když chceme někoho doporučit.

Osobám vznešeným, na nichž nám záleží, zasíláme blahopřejné dopisy a nikoli navštívenky.

Když rozesíláme blahopřejné projevy novoroční, možno použít zvláštních tištěných lístků, kde je naše jméno již vytištěno. Větším projevem úcty však jest, když k vytištěnému blahopřání přičiníme vlastnoruční podpis. Totéž dlužno zachovati, když při jubileu rozesíláme děkovné dopisy. Osobám vznešeným a na nichž nám zvláště záleží, píšeme však vlastnoruční dopisy.

Používáme-li navštívenky, napíšeme pod vytištěné jméno */. a na druhou stranu píšeme: srdečně blahopřeje k milým jmeninám a p.*

Když jdeme na návštěvu, odevzdáme navštívenku tomu, kdo nás uvádí; není-li nikdo doma, vsuneme svou navštívenku do poštovní schránky na dveřích, není-li jí tam, pak ji odevzdáme domovníkovi se žádostí, aby ji odevzdal tomu, komu patří. Dříve však ohneme na ní pravý růžek nebo

celý okraj pravé menší strany, což znamená: lituji, že jsem nezastihl.

Na navštívenkách se někdy píše zkratky:

p. r. = pour remercier (púr remersié) znamená poděkování.

p. f. = pour feliciter (púr felisité) znamená blahopřání.

p. c. = pour condoleance (púr kondoleans) znamená vyslovení soustrasti.

p. p. c. = pour prende congé (púr prande konžé) znamená loučení.

p. f. l. n. a. = pour felicitor la nouvelle année (púr felicité la nuvel ané) znamená blahopřání k novému roku.

Navštívenky si vyměňují lidé, kteří se ve společnosti seznámili. Přikládáme ji k darům, rozesíláme je osobám, s nimiž jsme se nemohli osobně rozloučiti a p.

Navštívenky jsou pro společenský život téměř nepostradatelné a proto si je má každý, kdo se společenského života účastní, zaopatřiti.

XX.

O kouření.

Kouření jsme se naučili od — Indiánů. Přesto se značně rozšířilo. Mírné kouření po jídle neškodí, ale kdo silně kouří, otravuje si nervy a oslabuje si svou srdeční činnost. Po silném kouření dostává se třesavka a bolení hlavy spolu s nevolností; je to otrava nikotinem. Silní kuřáci nesnášejí dobře operace a mnozí si způsobují žaludeční vředy, ježto nepatrné součástky nikotinu vnikají slinami do žaludku, kde žaludeční stěny leptají a tím působí v žaludku vřídky. Přemnozí silní ku-

řáci trpívají, zvláště ve starších letech, třesavkou, že vůbec nejsou schopni psát, ba docela ani lžíci do úst nemohou řádně vložit a jídelního příboru používat.

Při nynější drahotě kuřiva však silné kouření zatěžuje značně finance. Spočte-li si silný kuřák, co denně, měsíčně a ročně vydá za kuřivo, shledá, že je to velmi slušná částka, která v jeho vydání dělá značnou položku.

Rozšíření kouření značně přispěly cigarety. Cigaretta se brzo vykouří a proto svádí kuřáka při každé chvíli, aby si ji zapálil.

V dnešní době příliš se rozšiřuje kouření u dívek a paní. Nechť si o tom soudí kdo chce, jak chce, zůstane pravdou, že v očích velkého počtu mužů dodává i dnes zdržlivost v tomto směru paní i dívky většího půvabu.

Kouření v uzavřených místnostech přeplnuje vzduch kouřem a mnohdy činí tam atmosféru nesnesitelnou. To platí zvláště o kavárnách, kde lidé hledají zábavu a osvěžení, ale odcházejí odtud s nevolností, poněvadž jsou hustým dýmem přiotráveni.

Kouřiti v noci v místnostech, kde spíme a které před spaním řádně neprovětráme, jest pro zdraví vždy škodlivé.

Kouření na ulici má do sebe něco, co společenský mrav nerad vidí.

Když kouříme, nemáme nikoho ve společnosti kouřem obtěžovati.

Jdou-li dva páni spolu, tu nemá nikdy kouřiti pán nižšího postavení, když vyšší pán sám nekouří.

Ve společnosti si nemá nikdy cigaretu nebo doutník zapáliti pán mladší nebo níže postavený; dokud tak neučinila osoba výše postavená.

Přijde-li k nám návštěva, když kouříme, máme doutník odložit, leč by přišla osoba, která je též kuřákem, ale pak jí dlužno kuřivo nabídnouti.

Ve společnosti pánů jest slušností, když sami kouříme a s námi sedí kuřák, který by si též rád zakouřil, ale nemá kuřiva, mu je ze své zásoby nabídnouti.

Při návštěvě pánů, kteří jsou kuřáky, bývá zvykem, že nabízíme kuřivo.

Když se pořádá hostina, podává se po jídle kuřivo. Kuřivo bývá obyčejně vybranějšího obsahu, a tu bývají podávány cigarety i doutníky. Ze zásoby jest dovoleno si vybrati; ale není zrovna slušností vybírat si druhy nejdražší, které vyžadují vybídnutí hostitele, když sám doutníky podává. Cigarety a doutníky bývají rozloženy na kovovém podnose, na stole stojí rozsvícená svíce v ručním svícnu, jíž si hosté doutníky zapalují, nebo bývají na stole připraveny sirky v sirníku a popelníčky.

Bráti si více doutníků neb cigaret a odnášeti si je domů jest neslušností a proto si to nemá nikdo dovoliti.

K doutníkům se podávají obyčejně papírové špičky, které leží u kuřiva. Přitom bývá též připraven nůž neb doutníkové nůžky pro stříhání špiček.

Pozoruje-li hostitel, že doutník kuřákovi se třepí nebo že dobře »netáhne«, vybídne hosta, aby si posloužil doutníkem novým.

XXI.

O titulech.

Titul Sv. Otce: Vaše Svatosti!

Panovníkovi: Vaše Veličenstvo!

Členům panující rodiny: Vaše císařská nebo královská Výsosti!

Kardinálům: Vaše Eminence!

Arcibiskupovi a biskupovi: Vaše Excellence!
Nejdůstojnější Pane!

Opatům a infulovaným prelátům: Vaše Milosti!

Jiným prelátům a kanovníkům: Vysoce důstojný pane!

Vikářům a universitním profesorům, konsistorním radům: Vele důstojný pane!

Farářům a gymnasijským profesorům: Důstojný pane!

Kaplanům a katechetům: Velebný pane!

Bohoslovcům: Ctihodný pane!

Řeholnicím: Ctihodná sestro!

Představeným žen. klášterů: Velebná Matko!

Vévodům, knížatům a jejich princům: Vaše Jasnosti!

Hrabatům: Vaše Osvícenosti nebo Vaše Milosti!

Baronům: Urozený pane!

Státním presidentům a ministrům: Vaše Excellence!

Vynikajícím osobnostem: Slovitný pane!

Jiným osobám: Velectěný, Vážený pane!

Dámy se oslovují: Milostivá paní!

U úřadů se v naší vlasti přestalo užívat zvláštních titulů, ale nechybíme, když ministerstvo budeme titulovati Vysoké ministerstvo, když napíšeme Slavnému okresnímu úřadu, Slavné městské radě atd.

Konsistoři píšeme: Vysocedůstojné kníž. arcib. neb biskupské konsistoři!

Vele důstojnému rektorátu bisk. semináře, Vele důstojnému vikariátnímu arciděkanskému úřadu, Důstojnému farnímu úřadu, Vele důstojnému konventu atd.

O B S A H

Část zvláštní.

I. Význam jemného chování pro kněze	81
II. Různé povahy	85
III. Bohoslovec	94
IV. Kaplan	100
V. Katecheta	107
VI. Farář	112
1. Zevnějšek	113
2. Farní budova	116
3. Kostel farní	117
4. Sakristie	120
5. Farní kancelář	122
6. Poměr ke kaplanovi a jiným kněžím ve farnosti	125
7. Kostelní personál .	127
8. Bohoslužebné úkony	129
9. Domácnost a jiné vztahy	132
VII. Okresní vikář a děkan	138
VIII. Biskup	145

ČÁST ZVLÁŠTNÍ.

I.

Význam jemného chování pro kněze.

Taktnímu chování učil již náš Spasitel, neboť řekl: Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem. Toto jest přikázání mé, abyste se navzájem tak chovali, jako já jsem se choval k vám. Nalomené třtiny nedolomíš a doutnajícího knotu neuhasneš. To jsou zlatá slova pro kněžské chování, pro jeho taktní vystupování a jeho jednání.

Takt jest provádění lásky, jíž nás Kristus učil, v praktickém životě. Taktním je ten, kdo dovede své vášně na uzdě držeti, je náležitě ovládati a pravé lásce křesťanské za všech okolností a vždy průchod zjednati. To je známkou vzdělaného a dobře vychovaného člověka vůbec a kněze zvláště.

Taktní člověk jest ohleduplný ke všem, k chudým i bohatým, vzdělaným i nevzdělaným.

Nejlepší zásadou a měřítkem pro taktní jednání kněze je vždy myšlenka: Já jako kněz zastupuji v jednání s lidmi Krista Pána a proto si vždy musím položit otázku: Co by Kristus na mém místě učinil, jak on by jednal, a podle toho se musím řídit.

U divochů a lidí nevzdělaných nehledáme taktu, poněvadž jemný takt jest plodem civilisace a proto, kdo chce býti mezi vzdělance počítán, musí míti náležitý společenský takt. U kněze má však tato společenská vybroušenost ještě hlubší základ v jeho vznešeném povolání, neboť jest učedníkem Krista a jeho sv. náboženství.

Kněz má v životě přidělenou velikou a důležitou úlohu v lidské společnosti. On musí mnoho docí-

liti a proto u něho má nesmírnou důležitost jeho způsob chování a vystupování, které jest jeho nejlepším doporučením a jeho nejlepším a nejplatnějším spolupracovníkem v jeho povolání.

Kněz jemných mravů jest všeobecně vážen, ctěn a milován, docílí u lidí velmi mnoho. Tyto dobré výsledky ho blaží a těší a jsou u něho mocnou vzpruhou k další plodné práci. On svým milým jednáním vše kolem sebe získává nejen pro sebe, nýbrž i pro účely svého povolání.

Nic se v cestu u kněze tolik nestaví, jako jeho neuhlazené chování, které mu na všech stranách množí jen potíže, které ho činí nepříjemným a odporným, čímž se mu vykonávání jeho úřadu nesmírně ztěžuje. Všude se dožívá odporu, nepříjemnosti, nepřátelství a zklamání. Tím se v duši jeho hromadí jen hořkost a bol nad jeho neúspěchem a konečně omrzelost, zamlklost a nechuť k další práci.

Náš lid říká dosud svému faráři: Náš jemnostpán. Tím ho také charakterisuje a udává, co v první řadě od něho chce: jemnost v jeho chování.

Památka kněží jemných mravů a způsobů jest na farních osadách požehnána a dlouho a dlouho se v nich uchovává v krásných vzpomínkách. Každý o něm mluví jen s láskou a vděčností.

Proto musí býti u každého kněze prvním úkolem osvojiti si jemný společenský takt. Je to první a hlavní podmínka zdárné pastorage v celém jeho životě.

Než, bohužel, této důležité povinnosti se od mnohých kněží málo dbá. Proč?

Značná část duchovenstva pochází ze středního stavu a z venkovských rodin, z vesnic, kde se na jemný společenský mrav málo dbá a kde se život pohybuje v obyčejných kolejích, kde se vše vede po domácku a kde se tak na různé poklesky proti

jemným způsobům přísné měřítko nebere. Zkrátka, neklade se na to zvláštní váha. Ba naopak, nezřídka ten, který by se chtěl na tomto poli pohybovati, dožije se výsměchu a bývá zasypáván různými vtipy. To je ovšem nemalá chyba.

Na gymnasiu, bohužel, nevěnuje se této věci také mnoho péče a pozornosti. Naopak, studijní mládež často tone v opačných proudech a libuje si v excentrickém a někdy velmi málo způsobném chování, že to až mnohdy zaráží. Mnozí si z gymnasiálních let přinášejí do života více nezpůsobů nežli způsobů.

V našich seminářích se sice dbá toho, aby chovanci se řádně učili, dobře prospívali v bohosloví, v náboženském životě se zdokonalovali a zbožností vynikali, ale ani tu se vždy nevěnuje tolik pozornosti tomu, aby chovanci si osvojili jemné způsoby a potřebné znalosti společenského taktu a vystupování. Tato věc jest i tu odkázána jen na výchovu per transenam, při té či oné příležitosti, a není tu výchova taková, aby se této záležitosti pravidelně věnovala jedna neb dvě hodiny týdně a systematicky se tak postupovalo, ačkoliv by toho bylo velmi třeba.

Mnoho v tomto ohledu se prohřešuje falešná demokracie, pod jejíž rouškou se přčasto hoví různým pokleskům ohledně dobrých společenských mravů, kdy zachovávání náležitých pravidel se mylně pokládá za upjatost, šosáctví a přežitou věc a kdy mnozí si přímo libují v hrubých výrazech a v netaktním chování, kdy docela mnozí říkají, že ukázati někdy trochu sprostáctví a neomalenosti patří k bon ton.

Mnoho na svědomí má také nemístná akkomodace kněze tomu prostředí, v němž kněz na venkově žije. Někteří kněží na venkově pokládají za přednost, aby se svému okolí všestranně přizpůsobili. A skutečně se přizpůsobí někdy tolik, že

mezi jejich chováním a chováním jiných není žádného rozdílu a že tak propadnou různým společenským nezpůsobům, v nichž pak tonou, i když jednají s vyššími osobami a octnou se v jiné, vznešenější společnosti — ovšem na svou velikou škodu — neboť tu pak klidí ihned pro své chování zaslouženého odsouzení. Lid říká o takových kněžích, že »úplně zesedlačili«.

A jsou docela i tací mezi kněžími, jimž jest ohleduplné, taktní a jemné společenské chování docela protivné a vůbec takové společnosti se vyhýbají, necítí se v ní volnými a jaksi doma.

Než přesto zůstane provždy platným, že pro každého kněze jeho vznešené kněžské povolání vyžaduje nezbytně, aby jeho chování ukazovalo vždy při jeho stycích s jinými, ba i těmi nejnižšími vrstvami, jemný společenský takt a zachovávání všech společenských forem. Stojí vždy ve svém povolání na určité společenské výši, jest vychovatelem svého svěřeného lidu a všichni se na něho dívají jako na svůj vzor, a co odpustí v tomto směru jiným, knězi neodpustí. Nic se tak neprotiví kněžskému povolání jako neuhlazené, rustikální a neomalené chování.

Takový kněz, který nedbá zásad jemného společenského chování, všude jen naráží, stává se nesnesitelným a nepříjemným všem, s nimiž přichází do styku. Upadá z konfliktu do konfliktu, dělá si jednu mrzutost za druhou a otravuje život sobě i jiným; a konec konců to odnese církve a její zájmy. Takový kněz naráží ve škole, mívá časté neshody s učitelstvem, s osadníky, s patronem, úřady, ba i ve své domácnosti, a se všech stran se o něm říká, že je hrubý člověk, že se vůbec pro kněžský stav nehodí a knězem ani býti neměl. A podle toho to pak také na jeho osadě vypadá. Kdo lásku nerozsévá, nemůže ji také sklízeti. Naproti tomu jemné, uhlazené chování mu všechny

získává, ba i nepřátele a protivníky obrací a mnohdy i staré zatvrzelce obměkčí. Jemnost a laskavost v chování jest klíčem k srdci každého člověka a málokterý člověk, ba ani člověk zpustlý a zkažený její moci neodolá a poddá se. Platí-li to pro každého, pak to platí zvláště pro kněze, a je-li komu takové vlastnosti třeba, je to na prvním místě kněz, jehož Mistr k němu zvláště volá: Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem.

II.

Lidské letory.

1. Znalost duševního stavu člověka jest pro zdárné působení kněze nevyhnutelná; neboť není možno se všemi lidmi stejně podle určité šablony jednati, nýbrž dlužno jednání zařídit podle duševního stavu individua. Čím lépe to kdo dovede, tím větších úspěchů v životě vůbec a ve svém povolání se dodělá.

2. Kněz přichází velmi mnoho s lidem do styku ve škole, v kanceláři farní, ve zpovědi, při poučování snoubenců a p.; proto výsledek jeho činnosti bude tím požehnanější, čím jeho jednání bude individuálnější. Avšak individuální zacházení s lidmi závisí mnoho na znalosti duševních stavů člověka. V ohledu tom nemalou roli hrají lidské letory.

3. Co jest letora? Abychom si na tuto otázku mohli odpovědět, dlužno několik slov předeslati. Tělo lidské sestává z různých orgánů a jejich systémů, z nichž každý má svůj úkol; všechny pak směřují k zachování zdraví a rozvinutí činnosti duševní a tělesné. Jsou-li všechny orgány zdravé a náležitě fungují, jest člověk úplně zdrav

a tělesně i duševně čilý; jestliže však se jeví u nich nějaký defekt neb exces, pak zavinuje poruchy fyziologické a při určitém stupni různé nemoci i smrt. Převaha činnosti nějakého orgánu neb systému tělesného působí různé složení tělesné čili lidské temperamenty — letory.

4. Tato převaha má nejen následky fyzické, pokud se těla týče, nýbrž i duševní pro úzkou spojitost orgánů tělesných s činností duševní.

Příčiny lidských letor jsou jednak vrozené, jednak získané. Letory často dědí po rodičích děti. Značný vliv na vývin letor má způsob života, klima, povaha pokrmů a nápojů, špatná výchova, špatné příklady, neovládání vášní, špatná četba, určité druhy povolání, sociální seskupení lidstva atd.

5. Ve starších dobách dělily se letory podle pojmenování Galena na čtyři, a to byla letora sanguinická, cholerická, melancholická a flegmatická. V dnešních dobách nelze však na těchto principech stavěti, ježto moderní nazírání jest v tomto ohledu zcela jiné.

Temperamentem nebo letorou rozumí se souhrn takových fyzických stavů člověka, které u něho zavinují nějakou anomálii v činnosti tělesné i duševní a které tvoří v člověku abnormální stav. Orgány a jejich systémy všechny úplně normálně vytvořené nemá snad žádný člověk, a proto úplně normální stav tělesný a duševní jest více méně ideálem člověka, jehož reálnost v životě se snad ani nevyskytuje. Z toho také plyne poznání, že každý člověk má svůj zvláštní stav tělesný i duševní a tudíž i svou letoru.

Než přesto u některých lidí vynikají zvláště určité stavy, takže možno mluvit o jakémsi rozdělení letor. Jakési východisko tvořiti může na nejvyšším systému nervový a složení krve, ježto vše-

chny orgány systémem nervovým jsou řízeny a krví vyživovány.

Na systému nervovém založena jest letora: a) nervosní, b) erotická, c) cholerická, d) melancho-lická.

Na systému krevním zakládá se povaha: a) sanguinická, b) flegmatická.

Letory čisté jsou více méně zvláštností; častěji bývají pomíšeny. Velmi nesnadno bývá určiti hranici, kde letora končí a kde již choroba se jeví.

A.

Letora nervosní.

1. Letora tato má svůj základ v převaze systému nervového nad ostatními orgány.

Lidé touto letorou se vyznačující nevydrží mnoho práce tělesné a hned se unavují. Jejich fantazie jest živá, citlivost příliš vyvinutá, nesnesou potíží při práci, a když se potíže jeví, hned práce zanechají. Baží stále po novotách, a když něčeho dosáhnou, hned se toho nabaží. Křivdy a urážky je nesmírně rozčilují. Duše jejich touží po lásce, která v zášť se mění, nenalézá-li ohlasu. Pohlavní hnutí bývá značné. Jejich citlivost všude naráží a nedůtklivost mnoho nepříjemností a nepřátel působí. Osoby takové bývají podezřívavé, nepokojné a vůči jiným i někdy ukrutné. Někdy svou citlivostí upadnou do tolika nesnází a potíží, že se stávají trudnomyslnými a končí sebevraždou.

2. Lidé touto letorou se vyznačující bývají příliš živí, hubení, štíhlí, pohybliví, vlasy mívají černé nebo načernalé, vous hustý, oči neklidné, žíly průsvitné, řeč jejich jest rychlá, pohyby příliš živé.

3. Letora tato jest v našich dobách vlivem růz-

ných okolností životních příliš častá, takže sotva mezi několika tisíci lidí se nalezne jeden, který by systém nervový měl úplně normální a nervově zatížen nebyl.

Jednati s takovou osobou jest nejlépe klidně, vážně, ale důsledně a neústupně.

4. Aby letora nenabývala rázu příliš excessivního anebo docela chorobného, doporučují se časté lázně studené neb vlažné, častý pobyt na volném vzduchu, chůze, mírná práce, vystříhati se dráždivých pokrmů a nápojů. Velmi dobře působí rozumně vedená vodol léčba.

Po stránce duševní doporučuje se častá modlitba, ale krátká; varovati se rozčilující četby, rušných zábav, her (šach) a p.

B.

Letora erotická.

1. Ústrojí pohlavní silně vyvinuté a značnou silou produktivní se vyznačující působí letoru erotickou, která svádí individuum k různým a častým pohlavním pokleskům. Letora tato buď může býti po rodičích vrozená, způsobená různými příčinami tělesnými, buď vnitřními nebo zevnitřními, nebo z příčin psychických vzniklá.

2. Znamky, podle nichž se tato letora poznává, jsou velmi sporé a nejisté. Uvádí se štíhlá postava, hubené tělo, silný černý vous, oko vášnivé, dolejší pysk příliš tlustý, hlas silný a zvučný.

3. Letora tato jestliže se náležitě neovládá, vede k smutným koncům. Mládež svádí k onanii a sodomii, olupuje ji o všecken vzlet, působí depresivně na její duši, zavinuje různé pohlavní hříchy a poklesky, vyvolává různé pohlavní nákazy se vše-

mi jejich osudnými následky, zaviňuje podrážděnost mysli, nervosu, trdnomyslnost a bývá nezřídka příčinou tuberkulosy a epilepsie. U osob v manželství žijících vede tato letora k různým excessům pohlavním, bývá příčinou nevěry manželské, pohlavní nákazy muže i ženy, slabostí a neduživostí dětí, zaviňuje rozvody a celé řady neštěstí v manželství.

4. Proto je nutno takovou letoru co nejvíce ovládati a varovati se lascivní četby, erotických obrazů, pohledů, svůdných osob a přátel, samoty, příliš teplého lůžka, rozčilujících pokrmů a nápojů zvláště před spaním. Doporučuje se pohyb, mírný sport, častá procházka, tělocvik, tělesná práce, zrána po procitnutí záhy lůžko opustiti a studenou vodou se mýti. Po stránce náboženské střelné modlitby v pokušení, častá sv. zpověď a sv. přijímání, stálý zpovědník a vedení ke zbožnosti.

C.

Letora cholerická.

1. Letora cholerická má svůj základ v útvaru jaterním. Cholerik jest povahou nejlepší; jest nadaný, rychlým a správným úsudkem obdařený, snadno vše chápe, lehce se učí; duch jeho jest vytrvalý, rozhodný a pevný, pravý opak člověka nervosního. Charakteristickou známkou jeho jest touha po slávě, obdivu, chce vyniknouti a při tom jeví značnou hněvivost. Jest obávaným člověkem, poněvadž ve své snaze vyniknouti přímo drtí všechny překážky, které se mu v cestu staví. Mysl jeho je silná, nepoddajná, obrazotvornost bohatá, dříve než co začne, důkladně uváží, se svými plány se tají a dovedně si připravuje cestu a prostřed-

ky ve vší tajnosti. Když jest plán připravený, vyjde s ním na veřejnost a bezohledně se vší energií a houževnatostí přímo úžasnou jde za ním, odstraňuje překážky někdy přímo ukrutným způsobem, až cíle dosáhne.

2. Cholerik vyniká vlastnostmi, které masám imponují a jejich lásku mu získávají. Je nemálo popudlivý ke mstě a k ukrutnosti náchylný. Žádostivost tělesná jest u nich dosti značná, jsou schopni nemalých obětí pro osobu milovanou, ale žádají od ní uznání a opětování lásky; nedostává-li se jim toho, zanevrou na osobu tu záštím nesmiřitelným, objeví se u nich snaha po pomstě, kterou provedou až do krajností, a ukrutnosti. Snaha po reformaci poměrů jest u nich silná a mocná, úmysly jejich bývají vznešené a plné ideálů, jsou v jednání neohrožení a ochotni mnoho obětovati. Jsou to výteční přátelé, ale hrozní nepřátelé. Lidé této letory řídí obyčejně běh světa a určují směr národů. S takovými lidmi máme býti pokud možno za dobré, neboť přes noc stávají se z nejlepších přátel nejhroznějšími nepřáteli, kteří jsou s to vyhlédnutou obět zničiti nadobro. Lidé tito provedli v dějinách nejzáslužnější a nejtěžší věci, ale také největší zločiny. Proto jsou to lidé vždy velice obávaní na jedné a velice slavení a milovaní na druhé straně. Veliká láska jest u nich na jedné a hrozná nenávist a zášť na druhé váze a měří osobám, s nimiž ve styk vejdou, podle toho, kterou váhu u nich jejich jednání skloní. Cholerickou povahou vyznačoval se Pyrrhus, Hannibal, Sulla, Alexander Veliký, Caesar, Cromwell, Napoleon, sv. Pavel, Řehoř VII. a mnozí sv. mučedníci.

3. Jestliže s cholerickou povahou náležitě se zachází, možno z ní vypěstovati člověka společnosti velice prospěšného; naproti tomu nepřiměřené zacházení s touto povahou vypěstuje si velikého mstitele a velmi nebezpečného nepřítele.

Teplesjší krajiny bývají na tyto letory chudší, zato v chladnějších krajinách jsou četnějši.

4. Známký, podle nichž se tato povaha nejjistěji poznává, bývá přísný pronikavý pohled, oči živé, zářivé, chůze pevná a jistá. Cholerik záhy vlasy ztrácí a touží po vyniknutí a slávě; bývá hněvivý, houževnatý, energický, vypočítavý a opatrný, plný nadšení a lásky na jedné, hněvu a msty na druhé straně.

D.

Letora melancholická.

1. Melancholik jest samotář, lidem a společnosti se vyhýbá; jest nesdílňý a nedůvěřivý. Podléhá silným vášním, jež však umí v sobě utajovati a nedá jim navenek propuknouti, až nalezne vhodné příležitosti, aby s tím větší silou pak vybuchl. Jest mlčelivý, podezřívavý, k přetvařování velmi náchylný. Melancholici bývají nezřídka učenými a vynikajícími řečníky, kteří lid uchvátí. Vše posuzují a do všeho si stěžují. Když si něco předsevzali, buď proti autoritě nebo proti zákonu, použijí všech zbraní a všech prostředků, aby cíle dosáhli. Než přesto trudemyslnost je pronásleduje stále, jsou nespokojení a zádumčiví a mnohdy sebevraždou končí.

2. Melancholik má oko nepokojné, smutné, vpadlé, vlas obyčejně černý, jeho pohyby jsou zdlouhavé a mdlé. Duše jeho zaměstnává se chmurnými myšlenkami, jimiž sobě vnitřní pokoj stále ruší a cizím jsou na obtíž.

Touto povahou se vyznačoval Tiberius, Rousseau, Tasso a různí tvrdošíjní haeretikové.

3. Jednání s takovými lidmi bývá dosti nesnadné a těžké; dosíci od nich něčeho bývá s potížemi

spojeno, učiní-li něco, nikdy to kruh jejich průměrnosti nepřesahuje a k něčemu neobyčejnému skoro nikdy se neodhodlají. Melancholik se obyčejně rád a často modlí, ale velmi často se z něho stává skrupulant. Melancholik bývá velmi nepříjemným představeným pro svou podezřívavost, tvrdošíjnost a ztuhlost; nepříjemný společník pro svou mrzutou náladu a přetváření; jest to lakomý a žárlivý sobec, který zná jen sebe a pro jiné nemá citu ani uznání.

E.

Letora sankvinická.

1. Sankvinik vyznačuje se plnokrevností; má mohutná prsa, hluboký dech, tep pravidelný a silný, tvář červenou, vlas mívá kaštanový, postavu vysokou, hezky urostlou, oko hbité, pohled veselý a milý. Jeho zjev mu zjednává lásku lidí a jejich sympatie.

2. Sankvinik bývá dobrák; vybuchne, ale za chvíli o ničem neví; dlouho se hněvat na někoho nevydrží. K lidem jest laskavý, dobročinný a rád pomáhá, kde může. Nervy jeho jsou dráždivé, snadno bývá podrážděn, ale brzo zase nabude klidu. Jeho obrazotvornost je značná, plodná a živá; paměť má velmi dobrou. Jest však nestálý, houževnaté práci se vyhýbá; rád bývá se vším hned hotov. Proto se mu často nedostává důkladnosti. Jeho povaha není pro dlouhé meditace ani pro mrtvení těla. Zdrželivost nemá rád, posty nerad zachovává a pohlavní vášni rád a silně hoví. Jest vášnivý; rád má hony, zábavy a různá veselí. Rád budí sensaci a rád se strojí. Radost ani žalost dlouho u něho netrvá. V chování jest velmi milý, způsobný, pozorný a velmi vděčný.

3. Sankvinik bývá nepřítelem křesťanského mrtvení, askese a kajícínosti; on rád užívá a má rád veselí. Poněvadž krev, která skoro v nadbytečném množství v nich koluje, větší činnost různých jejich orgánů vyvinuje a tím vášně působí, dráždí více nežli u jiných lidí, musí míti na zřeteli kněz tyto okolnosti a nemůže hned mnoho od takových poenitentů žádati; nýbrž musí postupovati volně krok za krokem. Jednání s takovými lidmi musí býti tiché a mírné, sice jinak vybuchnou a nepříjemnosti způsobí.

Někdy se stává, že lidé sankvinické povahy hoví tělocviku a různým sportům, takže k silnému krevnímu systému přidruží se i silný systém svalový, čímž vzniká *letora atletická*.

Lidé tohoto druhu mívají malou hlavu s malým čelem, silná ramena, dlouhý krk, silné a vyvinuté svaly, tvrdou kůži a silné paže. V životě více spoléhají na sílu nežli na rozum. Inteligence jejich bývá slabá, rádi mnoho mluví, rádi se prou i perou, mnoho jedí a pijí.

F.

Letora flegmatická.

1. Flegmatik vyznačuje se nečinností a lenivostí. Tvář jeho bývá bílá nebo slabě narůžovělá, jsou tlustí, oko modré, mdlé, vlas světlý, slabý vus, který pozdě vyrůstá, dech zdlouhavý, trávení pomalé; zdlouhavě a klátivě chodí; rádi dlouho spí. Inteligence jejich je slabá, fantasmie mdlá, všeho si málo všímají a žádných pohnutek k nějakému vynikajícímu činu nepociťují. Jsou spokojeni s tím, co mají. Nesnadno upadnou v hněv, a když přece se dají strhnouti, hned zase hledí vše napravit. Jsou to lidé hodní, kteří nechají vše na starých

kolejích, ale pro životní boje málo schopní. Jsou dobří, laskaví, zdvořilí, málomluvní, uhlazení, milosrdní, hádky a nepřátelství se jim protiví, v úsudku jsou rozšafní a klidní; neznají lsti, pohlavně bývají slabí; nikdy se mnoho nerozčílí, rádi dobře jedí a mnoho kouří. Jsou velmi bojácní a bývá dosti těžkou úlohou k něčemu je přiměti. U letory této zvláště velmi často a zhusta vyskytuje se masturbace, čehož dlužno dbáti v mladých letech.

Jinak ale jsou to lidé sami sebou spokojení a šťastní, kteří velmi trpělivě nesou trampoty vezdejšího života.

II.

Bohoslovec.

Mladý muž, který chce vstoupiti do bohosloví, má již na gymnasiu míti zřetel k tomu, že bude náležitě stavu duchovnímu, a proto již jako gymnasta se má chovati tak, aby jeho chování bylo přiměřenou průpravou ke kněžskému povolání, neboť jeho katecheta a jeho duchovní správce-farář podle toho bude souditi, zda potřebné vlastnosti ke kněžskému povolání má či nemá a podle toho mu pak vystaví vysvědčení, které se přikládá k žádosti o přijetí do semináře nebo do některé řehole.

V první řadě jest třeba, aby takový student měl hlubokou víru a podle ní žil a jednal; aby v ohledu mravním byl zachovalý, a proto u svých profesorů, kolegů a ostatních požíval pro své chování náležité vážnosti. Student, který těchto vlastností nemá, nebude nikdy řádným knězem. Jemný cit, slušné, zdvořilé a uhlazené chování bývá vždy pro něho dobrým doporučením.

Dobrou známkou jest vždy jeho svědomitost

v plnění svých povinností, seriousness a vážnost v jeho vystoupení a jednání.

Veselá povaha nemusí býti mu na škodu, když se pohybuje ve slušných a mravních mezích. Byli kněží velmi veselí, ale stali se přece svatými. Slušná a občasná zábava nevadí, ale stálé honění a vyhledávání zábavy jest na závalu a není dobrou známkou pro kněžské povolání. I pěstování slušného sportu v mezích dovolených nemusí být známkou, že ten či onen na bohosloví se nehodí. Svatý Jan Bosko miloval sport i dovolenou zábavu, byl velikým knězem, který vykonal velmi mnoho dobrého pro církve a získal si korunu svatosti. V poslední době dosedli na stolec papežský mužové, kteří zároveň milovali sport.

Povaha zakaboněná, mrzutá a nevlídná se pro kněžské povolání nehodí. Povaha milá, něžná, ochotná, energická a nebojácná je vždy zvláštním doporučením; povaha bojácná, plná nerozhodnosti, v kněžském povolání mnoho nesvede. Povaha pohodlná, nepodnikavá, nečinná, řekněme lenivá, která jen dělá to, co jest nevyhnutelně nutné, byla by kněžskému povolání jen na škodu.

Kněžské povolání vyžaduje stálý boj se sebou i se světem a s jeho špatnostmi a zlou a nepřátelskou vůlí a ten, kdo neumí bojovati sám s sebou a s jinými o dobrou věc a vždy před každým odporem zbraň skládá a z boje utíká, aby jeho pohodlné já tím neutrpělo, nebude nikdy dobrým knězem. Kněžské povolání vyžaduje po celý život značné oběti svého já; kdo k tomu nemá schopnosti, pak jako kněz toho mnoho nesvede.

Kdo by do semináře vstoupil jen se žádostí po dobrém bydlu a pohodlném životě, ukázal by na prostou neschopnost pro povolání kněžské a mimo to by se velice zklamal. Ty časy, kde se mluvilo o pěkných, bohatých a výnosných farách, dávno minuly. Takových far jest velmi, velmi málo a

ne každému se podaří jí dosáhnouti. Velikou většinu kněží čeká v jejich budoucím povolání mnoho strádání, neboť o kněžský blahobyt jest celkem velmi málo postaráno. Pozemková reforma připravila fary o jejich značnější majetek a kongrua kněžská jest velmi hubená a poměry pensijní velmi neutěšené. Mimo to na skrovné příjmy duchovních činí se dnes mnoho požadavků po stránce sociální, které kněžím ukládají v jejich životě mnoho uskrovnování a odříkání.

Konečně pro kněžské povolání jest třeba vždy skalopevného zdraví, muž neduživý a chorobný se pro kněžský stav vůbec nehodí. Kněz musí choditi do přespolečných škol přes hory a doly, musí za každého počasí chodit do vzdálených vesnic zaopatřovat nemocné, v chladném kostele musí často celé hodiny v době zimní a jarní proseděti ve zpovědnici, musí kázat, ve školách učit, a to často při prázdném žaludku, poněvadž pak musí míti pozdní mši sv. To vše vyžaduje zdravý žaludek, dobré plíce, silné zdravé srdce a velmi dobré nervy.

Je-li kněz neduživý, pak to vše mu znemožňuje vykonávání jeho těžkého povolání a ten zbytek zdraví to v něm jen ubíjí.

Proto pro kněžské povolání musí býti mnoho lásky ke svaté věci, hluboká a neochvějná víra zbožnými rodiči od mládí vštěpovaná. Kněz musí hledati jen slávu Boží a jí vše ostatní podříditi.

Kdo se po tom všem rozhodl do kněžského stavu vstoupiti, poradí se po vřelé modlitbě se svými rodiči a se svým katechetou, který mu řekne, co a jak má zařídit, aby mohl žádost do semináře nebo do některé řehole podati. Jest třeba zaopatřiti si křestní list, vysvědčení od lékaře, že jest zdrav, a vysvědčení od svého katechety a svého faráře a přiložiti maturitní vysvědčení.

Pouhý prospěch studijní nemá rozhodovati o přijetí do semináře; jest tu celá řada jiných

schopností, které dlužno vzíti v úvahu. Jsou známy případy, kdy žadatelé s výborným prospěchem nestali se dobrými kněžími, naopak žadatelé slabšího prospěchu vykonali v kněžském povolání mnoho záslužného a zaujali vysoké a vlivné postavení.

Jest záhodno, aby se petent rektoru semináře nebo představenému řehole osobně představil a při svém představení zachoval všechny předpisy společenského mravu. Dojem, který petent při svém představení učiní, rozhodne často o jeho přijetí.

Přijetí oznámí petentovi jeho farní úřad, na nějž rektorát semináře své rozhodnutí zašle.

Když nový bohoslovec má nastoupiti do semináře, má učiniti návštěvu na rozloučenou u svého faráře a katechety a zároveň navštíví své nejbližší příbuzné, s nimiž se stýkal. Když dojde na místo určení, ohlásí se u svého rektora, který mu místo vykáže.

V semináři má bohoslovec plniti svědomitě své povinnosti, řádně studovati a náležitě se chovati. Se svými kolegy má zacházeti s náležitou láskou, trpělivostí a shovívavostí, aby si získal jejich lásku a důvěru. V semináři se schází mnoho alumnů z nejrůznějších končin, s různými názory, s různými krajinskými zvyky, křehkostmi, s různými povahami a musí žíti v komunitě. Tu pak se musí všechny třecí plochy otupiti, jeden druhého musí respektovati, podle jeho povahy s ním jednati, vše musí prameniti ze vzájemné úcty a lásky. Na počátku se objeví menší nedorozumění a snad někdy i srážka, ale během času si na sebe zvyknou a čím do vyšších ročníků postupují, tím více si na sebe zvykají a mají se rádi, takže při dokončení studií s krásnými vzpomínkami na seminář odcházejí.

Jestliže přece tu a tam objeví se mezi nimi nějaké disonance, má tu vždy platit zásada: Nad

hněvem vašim ať nezapadá slunce. Nějaké nepřátelství anebo docela, aby jeden s druhým nemluvil, nemají tu místa a nesmí býti trpěno.

V komunitě často objevuje se žárlivost a někdy i závist, která spolužití nemálo otravuje. Proto každý bohoslovec má tuto nectnost, která ho zvláště stigmatizuje, v sobě potlačovati, poněvadž jest ďábelského původu a činí ho velmi nepřijemným. Žárlivost a závist jest vždy schopna mnoho zla natropiti.

S jídlem bývají bohoslovci v prvních dobách obyčejně velmi spokojeni, ale čím dále tím více této spokojenosti ubývá, a to následkem toho, že se táž strava týden co týden opakuje beze vší změny, a tím se protiví. Než tu je třeba trpělivosti a nutno uvážiti různé potíže, které správa semináře se společným stravováním má.

Se studiem nutno hned započítí a den co den se pilně učit; se studiem odkládati a pak vše si na poslední chvíli nechat jest velmi nerozumné a zle se vyplácí. Každý si má svou studijní látku celkově přehlédnouti a určití, kolik každý den musí probrati, aby mu zbyl čas na opakování látky. Nejprve se látka pročítá, význačnější místa podtrhují. Když tak projde určitou část, musí si ji zopakovati. Před zkouškami se pak celá látka opakuje, pak se opakuje po druhé a i po třetí. Tu pak v paměti vynořuje se již látka přehledná a konečně se v přednáškách jen rychleji listuje a ta látka alespoň per punkta se v paměti vynořuje. Tím jest příprava ke zkoušce hotova. Doporučuje se den před zkouškou látku již nestudovati, aby si paměť odpočinula a sama pracovala.

V semináři má každý bohoslovec dbáti pořádku podle hesla: *Serva ordinem et ordo servabit te*. Bude tedy na sebe dbalý. Jeho límeček bude vždy čistý, talár bude udržován v náležitě čistotě. Bude všemožně hleděti, aby se při jídle nepokapal.

Jeho obuv bude vždy v pořádku. Klobouk a kabát vždy vyčištěný. Ve skříni bude vše vždy na svém místě a v psacím stole vše v náležitém pořádku. Láska k čistotě a pořádku dává každému majstrovi dobré vysvědčení a jest pro něho dobrou známkou pro budoucnost. Nic mladému člověku tolik neškodí jako nedbalost v čistotě a zanedbaný jeho zevnějšek.

Při jídle mají bohoslovci dbáti všech požadavků slušnosti a vyvarovati se toho, co by jim bylo u druhých na škodu. Mladý žaludek má ovšem svá práva a také své povinnosti.

Mezi bohoslovci jako vůbec v komunitách se často stává, že se mladí lidé navzájem škádlívají. To již jaksi patří k věci a nemálo přispívá k veselosti a zábavě. Než má se tak státi vždy v mezích dovolených, beze všech urážlivých úmyslů a na druhé straně zase napadený nemá jeviti nemístnou přecitlivělost a nedotknutelnost, jinak ztratí pak sympatii svých kolegů, kteří se mu vyhýbají a neradi s ním hovoří.

Od bohoslovce se vyžaduje pravá zbožnost, která ráda a s láskou koná svá rozjímání, pobožnosti a modlitby; ale na druhé straně zbožnost přehnaná mívá často své kořeny v duši, která nemívá zrovna ty nejlepší motivy a úmysly. Známe kněží, kteří v semináři proklečeli celé hodiny v oratoři, ale pak, když byli venku — odpadli. Takoví obyčejně z jednoho extrému upadají do druhého. *In medio est virtus.*

U oltáře má si bohoslovec počínati vždy s náležitou zbožností a noblesou, přirozeně a nestrojeně.

Jeho chování navenek má v každém směru prozrazovati jemnost, vážnost a ohledy ke společenskému taktu, nikde a nikdy nemá zapomínati, že náleží k váženému duchovnímu stavu, na nějž lid klade zvláštní požadavky.

Toho zvláště dlužno dbáti, když přijede domů na

svátky a na prázdniny. Doma má vždy vykonati návštěvu na faře. Pokud se stýká se svými bývalými kolegy z gymnasia, nemá se jim odcizovati, ale nesmí zapomínati na to, že co jest dovoleno jim, není vždy dovoleno jemu. Zbožný majstr rád se objeví jako akolyta u oltáře při vhodných příležitostech.

III.

Kaplan.

Když dostane jurisdikci kaplan pro určité místo, jest jeho povinností, aby se buď písemně neb osobně představil svému budoucímu faráři a s ním sjednal den svého příchodu na své nové působiště.

Ve svém faráři má ctíti nejen svého představeného, nýbrž má v něm hledati svého otce. Kaplan jest výpomocnou silou svého faráře a má ho býti poslušen. Povinnosti své má plniti vždy svědomitě a s láskou, má býti dochvilný a spolehlivý. Co se dá vykonati hned, má tak učiniti a nemá s tím odkládati.

Své bohoslužebné funkce má konati vždy důstojně, má se vždy včas dostaviti, nemá spěchati ani zase loudavě je konati. Při čtení evangelia, při modlitbách a při kázání má jasně slabiky vyslovovati, aby mu bylo dobře rozuměti. Jeho kázání mají býti jadrná, dobře sestudovaná, připravená a ne narychlo sehnaná. Kázání má si psáti. Tím si založí pěknou a praktickou sbírku kázání, která mu v životě kněžském budou prokazovati dobrou službu. Kněz, který se na kázání připravuje den před ním, káže vždy slabě a povrchně. Lid má rád v kázání příklady, ale ty má kněz voliti opatrně. Příklad má býti jadrný a přiléhavý a ne bezvýznamný, prázdný a takřka za vlasy přitažený.

Ohledně bohoslužby má se vždy řídit tím, co

farář nařídil a jak jest na osadě zavedeno. Nějaké novoty zaváděti sám podle své libovůle nesmí. Má-li v tom ohledu nějaký nový návrh nebo přání, má vždy o tom se svým farářem předem pohovořiti a jeho mínění se podříditi. Za vedení duchovní správy jest odpovědný biskupovi farář a nikoliv kaplan. Svého faráře poučovati a jej docela mistrovati si nemá nikdy dovoliti.

O vzájemných právech a povinnostech má býti na každé faře ujednána a sepsána vzájemná smlouva, konsistoří schválená. *Clara pacta boni amici*. Není na místě, aby tu chtěl uplatňovati kaplan rovnocenná práva se svým farářem, který jest obyčejně starší a zkušený a někdy již hodně starý pán, k němuž dlužno bráti náležitý zřetel. Když byl farář kaplanem, také musil více pracovati, poněvadž byl mladým. Vždy dlužno tu dbáti úměrnosti a bráti zřetel k různým ohledům a okolnostem.

Se stravou bývá někdy potíž. Proč? Poněvadž mladý kněz touží více po masité stravě, kdežto farář bývá starší a i starý pán, který zase více touží po stravě jiné. Tu dlužno připomenouti, že příliš masitá strava není nikdy zdravá a že potrava míšená jest první podmínkou zdraví.

Strava je dnes neobyčejně drahá a celé zaopatření, které farář kaplanovi dává, stojí faráře značné obnosy, a proto jest kaplan povinen za to platiti cenu úměrnou. Nejlépe jest, aby kaplan dostával všechny své příjmy a z nich úměrnou cenu faráři za své zaopatření platil.

Někteří mladí kněží, nemajíce ani potuchy o tom, jak veliké vydání udržování domácnosti faráři působí, nezřídka činí nemírné požadavky vzhledem k platu, který faráři za své zaopatření platí, čímž se soužití nemálo znepříjemňuje, a teprve, až v pozdních létech si zařídí svoji domácnost, poznávají, jak ve svých kaplanských létech

chybovali. Kdyby se dohadořili se svými kolegy z velkých měst, kteří na své faře celé zaopatření nemívají a sami si vše musí obstarati, tu teprve by poznali a ocenili výhody celého zaopatření na faře.

Každý kaplan si má svůj byt slušně upravit, aby v něm rád přebýval. V tom ohledu dlužno se varovati všech nepřístojností a nemístných výstřelků módy, aby jeho byt nevypadal jako byt nějaké marnivé slečinky; ale na straně druhé zas mu nikdo nemůže zazlívati, když si svůj byt pěkně upraví, jak se na něho sluší. Především je třeba řádné, hygienické postele, psacího stolu a klekátka. Postel malá, úzká jest nepohodlná a nedobře se v ní spí. Člověk z ní vstává unaven. Psací stůl má míti proto, aby si při něm navykl pořádku ve svých písemnostech, a klekátka je třeba proto, že má na něm vykonávati své modlitby. Nad klekátkem má viseti pěkný kříž a po straně obraz Panny Marie a jeho křestního patrona. Stěny mohou býti vyzdobeny přiměřenými obrazy. Uspořádání v bytě má býti ladné a má činiti dojem pořádkumilovného muže. Navštíví-li kdo kaplanku, kde leží rozházené noviny a knihy, po nábytku rozložené šaty, zkrátka, kde ze všech koutů zeje nepořádek, učiní si o kaplanu nepříznivý úsudek. V takovém bytě jest každému nevolno a i sám kaplan se v něm nerad zdržuje. Příjemný příbytek láká a kaplan se v něm rád zdržuje.

Kaplan si má poříditi svou knihovnu a postupem času si ji má doplňovati vhodnými knihami, jednak pro své studium a svou zábavu, jednak aby mohl z ní své knihy půjčovati. Katolickou literaturu má podporovati podle možnosti a dále se vzdělávati čtením spisů svého odboru a jiných spisů. Mnozí v tomto ohledu se prohřešují tím, že na tisk málo věnují, dalšího sebevzdělání nedbají a proto také duševně zakrňují.

Každý kaplan má ve farní kanceláři pomáhati a hleděti, aby v kancelářské praxi získal co možno nejvíce. Farář ovšem jest zase povinen kaplanovi k tomu dáti vhodnou příležitost a jej pro samostatné vedení duchovní správy vychovávat.

Kaplan se má hned na počátku učiti řádnému hospodaření. Nikdy nemá vydávati více, než může, a zvláště dluhů se má všemožně varovati. Dluhy s kněžským stavem se nesrovnávají. Svým finančním závazkům má vždy řádně dostáti a za zbytečné věci nemá peněz vydávati; zvláště časopisy má řádně platiti a řemeslníkům vždy řádně jejich účty vyrovnati. Má podle možnosti šetřiti, aby pro případ potřeby měl kam sáhnouti. Šetrnost však není chamtivostí, která peníze jen všude shání a docela pro ně různé mrzutosti vyvolává a do lakomství upadá. Kněz má v ohledu finančním vždy důstojně vystupovati, kde může dobrou věc podporovati a nemá nemístně skrbliti, aby o něm neříkali: náš kaplan, to je — škrob.

I kaplan potřebuje zábavy a odpočinku jako kdokoliv jiný. Než všeho s mírou. Zábava je pro život tím, čím je koření pro jídlo. Mnoho koření kazí jídlo a mnoho zábavy ničí život. Zábava kněze musí býti vždy důstojná a jeho stavu přiměřená. Pravidelné návštěvy hostince kněžskému stavu nesvědčí. Při noční zábavě nemá se nikdy zdržovati přes půlnoc; naopak, včasné opuštění zábavy jen jeho účtu u lidí zvyšuje. Jestliže někdo za jeho přítomnosti vypravuje neslušné anekdoty a p., jest na místě, aby se tomu nesmál; naopak, má dáti jemným způsobem najevo, že je mu to nemilé. Vše-liké nemístné uzavírání kamarádství s laiky a týkání s nimi mu nikdy nedodá zvláštní účty. Umírněná a zdvořilá nepřístupnost jeho účtu jen zvyšuje.

Ve styku s osobami druhého pohlaví má býti vždy velmi opatrný a dbáti vždy přísně na svou

čest. Lidé jsou velmi ochotni nadělati mnoho vtipů o knězi, i když jim žádnou příležitost nedá, a což teprve, když jim nějakou příčinu zavdá. Proto se musí zvláště mladý kněz i stínu podezření vyvarovati. Mnohé ženy si zvláště v tom libují, činiti mladým kněžím nástrahy i pod rouškou zbožných akcí. Tu musí býti kněz zvláště opatrný, aby nenaběhl. In fuga salus. Mnohá věc v tom směru začíná velmi nevinně a satan našeptává vždy, že to nic není; ale je-li kněz neopatrný hned v začátcích, upadá hloub a hlouběji, až zapadne.

Ve styku s osadníky má býti vždy přívětivý a milý; má s nimi cítiti, kde možno jim poraditi a i pomoci. Když s nimi mluví v kanceláři, má to býti vždy ve formě laskavé a ochotné, když jde na procházku, má tu a tam některého zastaviti, laskavě s ním pohovořiti, po rodinných poměrech se přeptati. Zvláště se doporučuje na ulici a venku s dětmi se zastaviti a několik slov s nimi promluvíti.

Každý má své nepřátele a má je také každý farář na své osadě. Před těmi se musí míti kaplan zvláště na pozoru, aby jim do léčky nepadl. Proto v rozhovoru s nimi bude velmi opatrný, a když začnou o faráři mluvit, odpoví vyhýbavě anebo obrátí řeč v jinou stranu. Styky a hovory a docela přátelství s takovými osobami mu snadno mohou u faráře vyvolati různá podezření, mnohé nepříjemnosti a nedůvěru.

Ke kostelníkům má býti laskavý, a když je třeba něco vytknouti, má se to státi vždy ve formě slušné a láskyplné, ne ve zlobě a ve zlosti. Nepořádek a nedbalost ovšem trpěti nemá a pokud možno má si věc s nimi vyrovnati sám a ne si hned u faráře stěžovati a na ně žalovati.

Ministrantům má věnovati zvláště svoji péči a lásku. Ve škole si pro ministrování vybere hodné hochy, které nacvičí dobře v ministranci a občas

je zkouší, zdali vše dobře říkají. Starší ministrant si během času navykne různým přehmatům, které zkouškou dlužno odstraňovati. Jednou za měsíc si je kaplan všechny zavolá a vyzkouší. Mnohým nepřístojnostem učí ministranty sami kněží, na př., když ministrant ještě není hotov s odpovědí, začíná kněz již oddíl svůj.

Ministranty má učit čistotě, pořádku a dochvilnosti, slušnému a zbožnému chování a vésti je k tomu, aby si při funkcích počínali vždy přesně a důstojně.

V sakristii a při jiné příležitosti má s ministranty promluvit několik laskavých slov, a je-li příčina, aby jim něco vytkl, případně je pokáral, má se to vždy státi laskavě, nikdy vášnivě, s cílem, aby svou chybu uznali a příště se jí nedopouštěli. Zlostné a snad hrubé pokárání a napomenutí duše těchto dětí naplňuje proti knězi odporem a nenávisť. Jsou, bohužel, mnozí kněží, kteří se chovají k ministrantům velmi odměřeně a zdrženlivě, suše a pánovitě, takže s nimi vlídného slova nepromluví, ba vůbec s nimi nemluví a je ignorují. To je osudná chyba kněze nedůstojná, která zanechá u ministrantů velmi smutné vzpomínky na kněze a na doby jejich ministrování, což pak odnese jen náboženský život.

V civilním obleku ministranti k oltáři choditi nemají, nýbrž mají míti vždy komži, která má býti čistá, neroztrhaná, se všemi knoflíky.

Kaplan jest povinen starati se o pořádek v ministrování a každé soboty napsati a v sakristii vyvěsiti, kdo a kdy bude ministrovati.

Ministranti jsou obyčejně z chudých rodin a proto každý haléř jest jim dobrý. Proto jest hříchem je v této stránce nějak zkracovati a jest přísnou povinností kněží starati se o to, aby i tito malí služebníci boží dostávali svou mzdu. Ministranti mají podle nařízení konsistoře dostati

z každé intence kněze svůj díl. Bohužel, naleznou se kněží, kteří toho nedbají a ministrantům ničeho nedávají. Užíváme zde ostrého, ale zaslouženého výroku, když o takových kněžích řekneme, že to jsou nestydatí chamtivci, kteří se neštítí chudého ministranta takto šiditi. Jest to počínání hodné všeho odsouzení a opovržení.

Svědomitý kněz vždy z každé své mše dá ministrantům povinný díl (20 hal.) a i více. Pamatuje na ně při vybírání štoly svatební a pohřební a sám jim občas přidá ze svého. V tom směru jest záhodno dohlédnouti na kostelníky, aby ministranty nešidili.

Ministranti mají dostávat od kněží svůj dárek na den sv. Mikuláše, k Ježíšku, na koledu, pomlázku a na Bílou sobotu dostávají »jidáše«, housku pomazanou medem nebo alespoň syrubem. Je dobře, když kaplan ministrantům udělá v létě nějaký výlet, kde jsou pohoštěni kávou, chlebem pomazaným máslem, limonádou a nějakou perníkovou mlskou. Mnozí kněží dávají ministrantům na počátku adventu archy betlemácků, aby si z nich na vánoce sestavili betlem.

Na mnohých farách si stěžují, že nemají ministrantů. Nemají jich proto, že se vůbec o ně nestarají anebo velmi málo.

Každý kaplan má míti svou domácí lékárničku pro případ nutné potřeby: anglickou náplast, pro případ poranění lahvičku s jodovou tinkturou, krabičku jedlé sody, lahvičku čistého lihu, lahvičku s 3% roztokem karbol., desinfekční mýdlo, lahvičku s kysličníkem vodičitým, lahvičku s čistým olejem, lahvičku se čpavkem, lahvičku destilované vody.

IV.

Katecheta.

Kaplan zastupuje faráře v celém oboru jeho povolání, katecheta jen v oboru výchovy dětí, než obor ten jest nesmírně důležitý, neboť na něm závisí budoucnost celých farností.

V úvahu tu spadají děti a osobnost katechety. Kvalita dětí řídí se kvalitou rodin, z nichž pocházejí. Rodina: řádný otec, řádná, zbožná matka dají vždy svým dětem dobrý výchovný základ, rozvrácená rodina však v tom směru natropí mnoho škod. Děti z dobrých rodin usnadní katechetovi mnoho práce a pomohou mu působiti na děti z rodin zanedbaných. Pravdou ovšem zůstane, že děti ze zanedbaných rodin neblaze působí na děti rodin dobrých.

Osobnost katechety jest však pro školní děti ohromné důležitosti. Chce-li katecheta docíliti dobrých výsledků u svých dětí, musí se vžítí v jejich dětský stav, v jejich myšlení, mluvení, jednání, musí se státi v duši takřka dítětem.

Katecheta milý, dobrého srdce, laskavý a něžný, usměvavý a i snad žertovný, si rázem získá duše dětí, mají ho rády a na jeho hodinu se těší, mají k němu plnou důvěru, rády se k němu tulí a doma o něm s láskou vypravují.

Katecheta zakaboněný, mrzutý, strohý a suchý, nemístně přísný, katecheta puntičkář, který dbá jen litery, si nikdy lásky u dětí nezíská a také lásku k církvi a k náboženství u nich nevychová. Svou nechuť k němu přenesou pak na věc náboženskou a v životě nebudou na něho nikdy vzpomínati s láskou. Budou se ho báti, ale milovati ho nebudou. A přece hlavním úkolem katechety jest, aby v dětech vychoval lásku ke kněžím, k náboženství a k svaté víře.

Proto výklad a učení sv. náboženství musí býti u katechety provanuty jen a jen duchem Krista, který měl děti tak rád.

Někteří katecheti kladou hlavní důraz na to, aby jejich děti dobře odříkávaly, dobře svou věc uměly po stránce formální, jsou strohými formalisty, ale na ducha zapomínají; dobře snad učí, ale nevychováávají, a to je chyba.

Náboženství není předmět jako čtení, počítání, jako mluvnice, kde se jedná hlavně o znalost věci, náboženství jest život podle zásad Kristových, proto kněz nesmí býti strohým učitelem pravd náboženských, nýbrž řádným vychovatelem: má naučiti pravdám náboženským, ale také v životě náboženském vychovávat. Proto musí býti vždy v úzkém spojení s farní pastorcí. Místem jeho působnosti jest nejen škola, nýbrž i kostel, musí býti učitelem, ale také, a to hlavně, knězem.

Když malým dětem vykládá biblickou dějepravu, má vždy užívat vydaných biblických obrazů. Děti to baví a lépe si věc pak pamatují. Mnozí užívají krásných barevných stereoskopických obrazů, které si zakoupili. Tyto obrázky se dětem zvláště líbí. Katecheta nechybí, když malým dětem někdy za odměnu poví nějakou pohádku. Tím si získá jejich srdce docela. Při probírání katechismu jest dobře suchou látku osvěžiti příklady ze života, životopisy různých světců, zejména patronů českých a našich posvátných míst. Kristus učil pravdám náboženským názornými příklady, podobenstvími a porovnáváním a nikoli suchými definicemi. Někteří katecheti lpí na tom, aby dítě znalo doslova katechismus, lpí příliš houževnatě na definicích, což je chybou. Je třeba, aby dítě znalo jádro věci.

Kdykoliv je třeba, aby katecheta dítě napomenul, pokáral a snad i potrestal, musí to vždy učiniti jemně, s bolestí a zármutkem; je to trpký

lék, jinak dítě jen více zatvrdí a proti sobě popudí. Dítě musí být přesvědčeno, že chybilo, a míti úmysl, že se bude chyby varovati. Proto se kněz musí varovati všeliké zlosti, rozčilení a hněvu, má-li býti dobrým vychovatelem.

Hodné děti podělití vhodným obrázkem jest doporučitelné; děti si toho váží, rodiče to těší, ostatní jsou tím povzbuzeny a mnohé si takové obrázky z pilnosti s láskou schovávají na památku i v pozdních létech jako upomínku na své šťastné dětství.

Katecheta má ve škole děti vychovávat ke slušnému chování a proto má též někdy dětem dáti v tomto směru náležité pokyny: Jak a kdy mají zdravít, jak mají smekat, jak mají stát, když s nimi někdo mluví, jak se mají chovat, když k někomu přijdou, jak v kostele, jak na hřbitově, jak na ulici, jak mezi sebou atd.

Jest nutno, aby katecheta každou třídu alespoň jednou do farního kostela přivedl, když je volný, tam aby jim vše ukázal a vysvětlil, životopis sv. patrona sdělil, oltáře ukázal a vysvětlil, jaké světce představují sochy, obrazy, hlavní rysy z dějin kostela sdělil. Děti si mají svůj kostel zamilovati a proto jej mají znáti.

Jest velmi důležité, aby katecheta děti nábožensky vedl. V tom směru nestačí, aby děti v neděli a svátky na mši sv. přišly, sv. zpověď si vykonaly a ke stolu Páně přistoupily, je třeba více, aby děti prožívaly církevní rok a jeho pobožnosti. Proto školní děti vždy včas upozorní na to, co bude příští týden v kostele: roráty, jesličky, koledy, křížová cesta, boží hrob, vzkříšení, pobožnosti sv. týdne, popelec, svěcení ratolestí, Boží Tělo, výstav velebné Svátosti, prosebné průvody, růženec atd., dále je upozorní na vyznačnější svátky, jako P. Marie, sv. Josefa, sv. Vojtěcha, sv. Karla, sv. Jana, sv. Františka. Ve škole se zeptá na křestní jména

děti a na oživení katechismu jim sdělí, kdo ten jejich sv. patron jest. Pak po čase se zeptá, kdo se té či oné pobožnosti v kostele účastnil. Na odpolední pobožnost chodí málo lidí, ale značnou vinu na tom mají katecheti, poněvadž děti k tomu ne-
navádějí.

Mnohý katecheta jest domýšlivý na to, že má větší vzdělání nežli učitel a vyvozuje z toho důsledky. To je chybou. Se sborem má žíti vždy v nejlepší shodě, a tu platí zásada, jak se on chová k druhým, tak se oni chovají k němu.

Svá práva jest povinen si hájit, o náboženskou výchovu svých dětí se má starat, škody a nebezpečenství odvracet, ale vždy to má konati způsobem kněze důstojným, bez vášně a hněvu, tónem laskavým a zdvořilým.

Jeho chování k učitelům musí být vždy takové, aby k němu pociťovali úctu, vážnost a lásku. Láska jest klíčem k srdci každého člověka i učitele knězi nepřiznivého. Jestliže se ve sboru objeví učitel, který je zavilý nepřítel víry a náboženství, jest ho možno získati jen laskavým jednáním. Boj věc jen zhoršuje. Tím ovšem není řečeno, že katecheta si má nechat všechny útoky a přehmaty takových učitelů líbiti, nýbrž že má povinnost protipůsobiti způsobem láskyplným.

Velká kapitola by se dala napsati o působení katechetů na školách středních. Zde má katecheta úlohu mnohem těžší nežli na školách nižších, a proto jest mu třeba zvláštních vlastností.

Kdybychom dali otázku, kolik studentů katecheti získali pro církev a pravý náboženský život a kolik jich zahnali do nepřátelského tábora a proticírkevního smýšlení, nevypadly by výsledky docílené příznivě.

Katecheta středoškolský má býti matkou ústavu, matkou dobrou, šlechetnou, žáky ctěnou a milovanou a profesorským sborem váženou. Tím jest

řečeno, že u něho musí míti zvláštní místo jeho cit.

Jak toho docílit? Toho nelze docílit katechetovi pánovitému, suchému, bez lásky, nemístně přísnému, puntíkářskému, který nikdy nechce žádných místných ústupků učiniti, a který tvrdě lpí na liteře, a docela již ne tomu, který si počíná na ústavě policajtsky, který je nedůvěřivý, nepřístupný, urážlivý a snad i mstivý, nediskretní povídálek.

Katecheta středoškolský musí býti vždy řádný charakter, ve svém vystupování důstojný a seriosní, laskavý a taktní, konciliantní a vzdělaný, který úctu a vážnost jak u profesorů, tak i u žáků vzbuzuje.

On nesmí svůj předmět stavět na totéž stanovisko jako latinu, matematiku a p., on nesmí jen vykládat a učit, přísně zkoušet, nýbrž on musí v první řadě vychovávat nábožensky své žáky a v nich lásku k náboženství a k životu náboženskému budit, aby studenti ve svém životě řádnými katolíky se stali. Toho může docílit jen svou osobností a svým taktním vystupováním, svou láskou. Dobude-li si lásky svých studentů, má vyhráno, nedocílí-li jí, prohrál.

Jsou četné příklady, že studenti na svého katechetu po celý život s velkou láskou vzpomínají a se vší úctou o něm mluví, ale jsou také doklady, že na něj vzpomínají s hořkostí.

Katecheta laxní nemá pravé vážnosti ani u sboru, ani u žáků, zrovna tak jako katecheta příliš rigorosní, který zapomíná, že život člověka jest samý kompromis.

Dobrý katecheta své žáky miluje a chrání, poklesky jejich s otcovskou láskou vytýká, varuje se přísného a bezohledného nakládání se žáky, u ostatních profesorů se za ně přimlouvá, dopřeje jim slušné zábavy, hovoří s nimi jako otec a matka se svými dětmi a také tak s nimi jedná. Ze vše-

ho jeho jednání má vanouti duch Kristův a přesvědčení žáků, že vždy mu jde o jejich dobro a blaho.

Při klasifikaci má býti vždy shovívavý, a když poněkud může, má voliti známku lepší.

Hlavní věcí jest, aby se sám vžil do duše svých žáků, neposuzoval je paušálně, nýbrž individuálně a vzpomínal toho, jak chování jeho katechety na něho působilo, a z toho pak aby při svém jednání důsledky vyvozoval.

Dobrý katecheta spojuje svou práci s modlitbou za své žáky při mši sv. a při modlitbě breviáře, má na zřeteli svaté kněží-vychovatele a zvláště se mu doporučuje, aby si dobře prostudoval život sv. Jana Bosko, který docílil svou metodou skvělých výsledků i u mládeže velmi zpustlé. Nalezne tu velmi mnoho věcí, kterých může ve svém úřadě dobře použíti.

V.

Farář.

Jestliže farář si dobře uváží velikost a důležitost svého povolání, jaké povinnosti na sebe vzal, svou odpovědnost před lidmi a před Bohem, svou úlohu, kterou splniti má, ty potíže, s nimiž musí zápasiti, ty boje, které musí podnikati, a změří s tím svou sílu, pak z hloubky duše si povzdechne a ústa jeho zašeptají: Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina. Farář musí vykonati, co v jeho moci jest a v pomoc Boží musí doufati a o ni prositi. Slova Kristova: Já jsem s vámi, musí mu dodati potřebnou sílu a odvahu k práci.

Podle kanonických předpisů má beneficium dostati ten, který po uvážení všech okolností dává

záruku, že je bude nejlépe spravovati. Tedy jeho osobnost padá tu značně na váhu, síla povahy jeho je tu směrodatná.

Farář bez energie ničeho nesvede na své osadě, farář ukvapený víc dobrého pokazí, nežli provede, farář nemístně rigorosní odpudí, farář laxní osadu pokazí, farář nerozhodný a bojácný ničeho nesvede, farář fanatický pobouří a odpor vzbudí, farář, který miluje falešný klid a mír na osadě, ke všemu mlčí, lid nevychovává a mnohá práva zadá a ztratí, církev poškodí, vzrůst různých chyb jen umožní, farář lakomý odpor a nenávisť proti sobě a své věci jen živí, farář pyšný a nepřístupný všechnu lásku na osadě ztratí, farář hněvivý odpudí a rozhněvá; ale farář pravou láskou ke Kristu prodchnutý se všech těchto chyb vyvaruje, svou svědomitou a rozvážnou prací, ve svém svatém nadšení mnoho dobrého vykoná, osadu svou zvelebí a lásku osadníků získá, poněvadž vždy taktně a rozumně si počíná. Kdo lásku rozsévá, lásku sklízí a práce jeho je vždy požehnaná.

Hlavní pravidlo pro jeho působení jest, aby vždy Krista za svůj vzor měl a v každém jednání si dal otázku: Co by asi Kristus Pán v té či oné věci dělal, jak on by rozhodl; a podle toho pak své jednání zařídí. Pak bude jeho jednání vždy správné a požehnané. To musí býti hlavním rázem jeho povahy.

Lidské povahy jsou různé a tu musí každý svou povahu svému povolání přizpůsobiti a ovládati.

1. *Oděv kněží.*

Pro kněze se hodí barva šatu černá nebo alespoň temná, světlé barvy lid na knězi nerad vidí a působí světácky. Kněz má zvláště toho dbáti, aby měl límeček čistý a náprsenku u něho vždy ve

všem pořádku. Nečistý límeček, stará pomačkaná náprsenka, která hraje již do všech barev a docela již jest snad otrhaná, u kněze vždy trapně působí.

Ohledně toalety nezřídka prohřešují se staří páni, kteří na sebe málo v tomto ohledu dbají a ledacos si dovolují, říkajíce: já již jsem starý. Než to je nijak neomlouvá a zjev jejich jen ještě starším a ubožejším činí. Stařeček pečlivě a pozorně oděný, čistý a upravený na každého mile působí a vážnost a úctu k sobě jen zvyšuje.

Naproti tomu mladý kněz nápadně ustrojený vážnosti u žádného nezíská.

Nejlépe sluší knězi klerikální kabát, který vlastně má zastupovati kleriku. Pokud kněz užívá tak zvaného saka, má býti vždy poněkud delší, nežli laici nosí.

Klerika má býti vždy čistá, knoflíky jí nemají chyběti. Někteří páni nosí kleriku ještě tehdy, když pro svou věchost má býti dávno odložena.

Mnozí páni zase nemohou se nijak odhodlati odložití starý, obnošený šat, který jest již hodně věchý a špatný, poněvadž mu zvykli. To není správné.

Ohledně obuvi má kněz se vystříhati všeliké výstřednosti; všelijak zdobených a vykládaných střevíců užívati nemá, ježto lid v tom spatřuje výstřednost. Naproti tomu má míti svou obuv vždy v pořádku. Sešlapané podpatky a proděravěné podrážky míti nemá, neboť často u oltáře kleká a proto je to hned viděti a lid pak se mu vysmívá.

Svůj šat a svou obuv máme vždy občas prohlédnouti, dáti do náležitého pořádku, aby byl připraven pro čas, v němž jej budeme potřebovati. Kdo si čistí šat teprve tehdy, když ho má obléknouti, nemívá jej čistý.

Pro obyčejnou potřebu doporučuje se každý den ráno, když si upravujeme svou toaletu, namočiti kartáč do vlažné vody a přetříti jím vestu, kde

často i při největší opatrnosti, zvláště neužíváme-li při jídle ubrousku, objevují se skvrny od jídla, a pakliže se tam objeví a nejsou odstraněny, působí velmi nepříznivě na jiné. Toho by měli dbáti zvláště starší páni. Kdo chce docílit zvláště na černém, starším šatě lesku, má kartáč namočit do vlažné vody, do níž bylo přimíšeno trochu octa. Mastné skvrny na šatech odstraníme snadno benzinem. Zvláště by měl každý kněz svou náprsenku občas benzinem čistiti.

Mnozí nosí klobouk, který jest již značně sešlý a docela potem promaštěný. Kněz klobouk často potřebuje a proto značně jeho klobouk na své kvalitě ztrácí a právě proto mu má příslušnou pozornost věnovati a v čistotě jej udržovati. Dobře učiní, když kartáčem v teplé octové vodě namočeným si jej častěji přetře a potem porušená místa benzinem vyčistí.

Kněží mají toho dbáti, aby kostelníci byli vždy slušně a čistě oděni, zvláště při funkcích a v kostele, a nemají jim trpěti, aby se objevovali ve starých, obnošených a odřených a docela v nečistých šatech. Platí zde: jaký pán, takový krám. Mají-li kostelníci pana faráře ohledně oděvu, obuvi a toalety nedbalého, pak ovšem sami toho nedbají a tak pak dobře ke svému panu faráři se hodí. Totéž platí i o ministrantech.

Náš pan farář vždy vypadá jako z cukru, říkali osadníci o svém faráři. Vždy je pěkně oholený, ostříhaný, čistounký a plný lásky, ač již jest sedmdesátník. Je to roztomilý stařeček, kterého má každý rád. A i to celé okolí jest podle něho, na faře i v kostele, kostelníci, ministranti, ba i osada. Jak hezky zní tato slova. Ano, farář a kněz jest svíci postavenou na svícnu, která na osadě všem svítí.

2. *Farní budova.*

Farní budova má býti vzorem pořádku a čistoty na farní osadě, neboť příklad v tom směru velmi dobře působí. Jest známo, že opravení jednoho statku na vesnici vzbudí často chvalitebnou žárlivost druhého, třetího a jiných a v krátkém čase jest celá vesnice pěkně upravena a statky opraveny a obíleny.

Farní budova opadaná, porouchaná, její dveře polorozbité, nenatřené, okna nezasklená a rozbitá působí velmi trapně. A jestliže k tomuto nepořádku ještě přistoupí nepořádek a nedbalost na farním dvoře, ve stájích a stodolách, v kurnících, u pumpy, ve chlívku a p., pak jest to vždy velmi špatný průkaz o smyslu pro pořádek u faráře a špatný příklad pro celou farnost.

Jest ovšem pravdou, že při nynějších patronátních poměrech se oprava fary ztěžka prosazuje; ale jest také pravdou, že farář pořádku dbalý vždy nalezne cestu, aby jeho fara byla v pořádku. Mnozí faráři zase se vším běží na patrona a sami ze svého ničeho nechtějí na opravu fary dáti. Kdyby při menších poruchách si dali vše sami opravit, bylo by tím zabráněno často nákladnějším opravám. Ale toho mnozí neučiní. S malou opravou na patrona nesmí, tak nechají vše sejíti důkladně, aby mohli opravu fary žádati na patronovi a osadnících. Pak ovšem musí býti zavedeno konkurenční řízení, které jest velmi těžkopádné.

Farář musí uvážiti, že při nynější úžasné drahotě bytů jest ve veliké výhodě, když má byt ve faře úplně zdarma, mezitím co ostatní musí celou třetinu svých příjmů obracet na zaplacení nájemného, a proto že jest *dignum et justum*, aby na faru také něco ze svých příjmů věnoval.

Skoro každá fara má svou zahradu nebo alespoň zahrádku. Tu má farář dosti příležitosti k ušlech-

tilé zábavě ve farní zahradě a také k tomu, aby v ní výchovně na své osadníky působil a aby jeho osadníci v ní našli různé poučení a vzor ve vedení svých zahrádek. Ve své zahradě vždy má pěstovati potřebné květiny pro ozdobu svých oltářů; netřeba tu se starati o různé květiny, jichž ošetřování zvláštní námahy žádá, ježto jest mnoho druhů květin, zvláště tak zvaných trvalek, které mnoho práce nevyžadují a každý rok pěkně kvetou. Kdo však má zálibu v ovocnářství, květinářství, v zelinářství a svůj volný čas tomu věnuje, ten si připraví nemálo osvěžení a radostí ve své zahradě, která jeho osadníky k napodobování nabádá.

Kdo chce míti farní budovu a svou zahradu v náležitém pořádku, musí ovšem sám v první řadě býti pořádku milovný, musí dohlížeti na osoby služebné, je všude k pořádku vésti a nepořádek nesmí nikde trpěti, zkrátka musí míti sám pro pořádek smysl; nemá-li ho, pak je mu vše jedno a pak to také podle toho na faře vypadá. Že mu to ke cti neslouží a že to jeho vážnost nezvýší, jest samozřejmé. Je-li farář nepořádný, jaký pak div, když jeho nepořádek na faře šíří se i po statcích na jeho farnosti.

3. *Kostel.*

Jsou fary bohaté a kostel jejich bývá v ubohém stavu. Jsou fary chudičké, ale kostel jejich jest v plném pořádku. Jak to přijde? To závisí od faráře a jeho lásce ke kostelu. Svědomitý farář všemožně se stará o to, aby jeho kostel byl v náležitém pořádku, neskládá vše na patrona, nýbrž sám vše podniká, pátrá, hledá, povzbuzuje, sbírá pro svůj kostel a také sám hromadné oběti přináší. Když to osadníci u svého faráře vidí, rádi mu po-

máhají, ba i ve svých obětech se předhánějí a výsledky bývají často velmi pěkné a překvapující. Farář musí tedy něco dělat v první řadě sám a nesmí nečinně ruce skládati v klín a říkati: dnešní lidé na to nejsou, aby pro kostel něco udělali. Udělají, ale musí býti k tomu povzbuzeni a vedeni. Jsou doklady, že i na chudé farnosti byly pro kostel přineseny veliké oběti — zásluhou a přičiněním faráře. Ale farář musí míti pro to smysl, chuť k práci a musí býti agilní, pak se mu podaří obnovení kostela, obnovení oltářů, zakoupení nových paramentů, malba kostela, pořízení nových oken a pod. Často se mu podaří, že ten či onen osadník, třeba ne bohatý, pořídí něco do kostela, a to je příčinou, že jsou tím druhí povzbuzeni a pak sami se hlásí; dobrodinci se množí a docela spolu závodí.

Na co lidé něco dají, co je něco stojí, to je zajímavá. Nedávají-li věřící nikdy ničeho na kostel, nemají na něm zájmu. Co koupí farář nebo patron pro kostel, to je nezajímavá, ale zajímavá je to, co sami koupili anebo nač sami přispěli. Platí-li osadníci něco pro kostel, mají na tom zájem, co bylo pořízeno a těší je to, že sami na to něčím přispěli. Proto již z tohoto důvodu má každý farář ve svém kostele zavést pravidelné nedělní sbírky, věřícím má oznamovati, kolik bylo sebráno a co za to bylo pořízeno. Tímto způsobem je možno zakoupiti nový kalich, novou monstranci, ba i svícny, novou věčnou lampu, obrazy, sochy, křížovou cestu, různá paramenta, ba i dáti obnoviti jednotlivé oltáře, ano i celý kostel. Postupem času dá se mnoho provésti. Horlivý farář vždy ve své farnosti nalezne v tom směru horlivé ženy i muže, kteří mu rádi pomohou, a kde je město, tam se může založiti i kostelní spolek. Tak si počíná rozumný a horlivý farář a docílí mnoho a nemusí pak pořád žebroniti u patronátního úřadu, který obyčejně mívá pro

jeho kostelní požadavky málo smyslu. Komu se nelení, tomu se zelení, praví staré přísloví. Naříkáním na špatné časy, na různé poměry, na neobětavost lidí je sice pohodlné, ale málo výnosné. Hlavní věc: farář musí chtít a pracovat.

Horlivý farář si svůj kostel občas prohlédne, a to ne povrchně, nýbrž důkladně, dole, na kůru, ba i na věž a na půdu se podívá a vždy něco nalezne, co potřebuje býti dáno do pořádku. Kostelníkovi nelze ovšem vše ukládati k vykonávání bez zvláštní odměny, která mu může býti dána ze sbírek. Jsou mnozí faráři, kteří sice se dost starají o novou práci pro kostelníka, ale nikoliv o jeho přiměřenou odměnu za tuto práci, což ovšem je pochybeno.

Farář musí toho dbáti, aby jeho kostel byl řádně každý týden zameten, po zametení a vysmejčení prach utřen hlavně na lavicích, aby s nich lidé nemusili prach utíratí svými šaty. Jednou za rok alespoň v době letní musí býti kostel řádně oprášen a podlaha umyta. Je smutným vysvědčením pro faráře, když tyto práce se konají jen před generální visitací biskupa jednou za dlouhou řadu let a když jindy po léta je v kostele všude prachu na prst.

Hlavně musí dbáti čistoty na oltářích, aby vše bylo čisté a upravené: někde je věčná lampa olejem celá pokapaná, takže z ní olej na zem kape a někdy pokape i parament na knězi. Svíce mají státi vždy rovně, nebo jinak planou, kapou a stříkají vosk po oltáři a svatostánku, po obrazech a sochách, po prostěradle. Kostelník nesmí svíce zhasínati foukáním, poněvadž tím rozpuštěný vosk rozstříkuje po celém oltáři, nýbrž zhasínáčkem, ani nemá rukou světlo zamačkávatí prsty, poněvadž si je zašpiní a pak jimi špiní prádlo, paramenta, misál a vše, čeho se dotkne. Knot na svících má býti upraven, ježto dlouhý uhořelý knot

se kroutí a svíčka pak mnoho leje. Svícny a věčná lampa musí býti občas čištěny. Též kropenkám dlužno věnovati náležitou pozornost a mají býti častěji vodou vymyty.

Paramentům a prádlu musí farář věnovati náležitou pozornost, aby bylo vše čisté, spravené a neroztrhané.

Kostel farní má býti nejen v neděli, nýbrž i ve všední dny po celý den otevřen, aby věřící podle potřeby mohli se v něm pomodlit. V dnešní době zvláště v čase letním přicházejí do měst a do vesnic mnozí z cizích míst, kteří si jdou prohlédnout zvláště kostel jako první památku místní a velmi těžce nesou, když kostel je zavřený. Námitka, že kostel je pro modlitbu a ne na podívanou, není správná.

Farář má věnovati svou péči nejen svému farnímu kostelu, nýbrž i jiným kostelům, kaplím, hřbitovu a ostatním památkám na své osadě a pečovati o to, aby vše bylo v náležitém pořádku a nemá trpěti tam ničeho, co by mohlo mu vynésti oprávněnou výtku nepořádku a nedbalosti.

To vše při dobré vůli, pílí a svědomitosti faráře možno všude prováděti. Ale hlavní věcí je, že farář musí míti smysl pro pořádek, který si však přinese již ze své rodiny, z níž vzešel. Navykl-li jako dítě nepořádku, pak nebude pořádný ani v kostele.

4. *Sakristie.*

Pořádek musí býti též v sakristii. Tu mají býti náležité skříně s příslušnými přihrádkami. Každá věc má míti své místo. Má tam býti místo pro kasule, pluvíály, kalichy, monstrance, pro prádlo, pro antipendium, pro birety, pro štoly, pro konvičky, pro svíce, pro uhlí do kadidelnice, pro olej a pod. Vůbec vše má míti své místo.

V zimě, pokud jen poněkud je možno, zvláště ve větších městech, má býti topeno. Má-li v tuhých mrazech v kamenném kostele kostelník denně pobývati několik hodin, když se netopí, je to velmi těžký požadavek, zvláště když kostelník je starý.

V každé sakristii má býti umístěno nejen lavabo pro kněze, nýbrž i umyvadlo pro kostelníka a ministranty, kde by si mohli ruce umýti a potřebnou vodu načerpati.

Dále je nutno, aby tam bylo pohodlné klekátko pro kněze, když před mší sv. a po ní se modlí, ale klekátko, na němž by bylo možno klečeti; jsou mnohá klekátka, že se na nich nedá vůbec klečeti.

Sakristie je místem přípravy pro bohoslužbu, proto se v ní nemá trpěti všelijaké zbytečné mluvení a jiné nedůstojné chování ani u kostelníků, ani u ministrantů a zvláště ne, aby cizí lidé tam chodili na bohoslužby místo do kostela. Znam kostel, kam jisté osoby chodily do sakristie místo do kostela, a proto někteří lidé říkali sakristii klepárna, poněvadž se tam určité osoby při bohoslužbě — bavívaly.

Sakristii v létě dlužno dobře větrati a zvláště v teplých dnech dlužno rozložití prádlo a paramenta, aby dobře vše proschlo a tím plíseň se vymýtila.

Sakristie nesmí býti nikde vlhká, což hlavně bývá ve starých kamenných stavbách, ježto jinak se v ní plíseň zdržuje, která prádlo a paramenta proniká a zdraví jen škodí. Takovou sakristii dlužno upravit pořádnou, nepromokavou omítkou, do níž by vlhkost nemohla vstupovati, a pak zařídití řádné větrání.

5. *Farní kancelář.*

Farní kancelář má býti zařízena na každé faře a má míti svůj vlastní pokoj. To vyžaduje důstojnost farního úřadování a také pořádek. Není-li zvláštní kanceláře, úřaduje-li farář ve své jídelně nebo ve své ložnici, snižuje tím u lidí důstojnost svého úřadu a sebe.

Na každé faře mají býti zavedeny úřední hodiny, to vyžaduje každý úřad a tudíž i každý farní úřad. Lidé mají znáti dobu, kdy mohou se ve svých potřebách na farní úřad obrátiti a faráře v ní stihnouti. Všelijaké námitky a důvody jsou nemístné, nepřípustné a neodůvodněné. Když úřad, tedy úřad řádně vedený s náležitou tabulkou na farní budově, kde jsou úřední hodiny oznámeny. Takové úřadování od případu ku případu, kdy mnohdy lidé musí kolikrát na faru, aby faráře stihli, lidi pohoršuje a zlobí a farní úřad snižuje, že lid farní úřad za žádný úřad nepokládá a podle toho pak s farářem jedná. V tomto ohledu často se poukazuje na ohledy k pohodlí lidí, zatím jest to k jejich nepohodlí; a příčinou bývá velmi často pohodlí faráře, který se nechce vázati na určité hodiny.

Farní kancelář má býti řádně zařízena jako kancelář. Má v ní býti psací stůl s příslušnými přihrádkami: pro došlé úřední přípisy, které dlužno vyřídit, pro patronátní záležitosti, snubní protokoly, přihrádka pro koncep. lístky a obálky, pro čistý papír, pro matriční blankety a pod., aby farář hned vždy našel, co hledá. Hlavní zásada uspořádání musí býti: zvláštní místo pro každý obor.

Matriky mají býti umístěny, pokud jsou již dopsané, ve zvláštní skříní, matriky běžné s duplikáty ve stojanu, v němž nahoře jest deska pro psaní; dolejšek má míti oddělení pro matriku křestní, oddací, úmrtní a pro společný index.

Archiv má býti řádně roztríděn a mají býti v něm ukládány důležité spisy podle odboru, a to každý rok ve zvláštním svazku. Ordinariátní listy mají býti svázány vždy pět ročníků do jednoho svazku a podle roků uspořádány. V archivu mají býti uloženy též odborné knihy, jichž je třeba pro farní úřadování, jako: právní rádce pro duchovní správu, kodex, předpisy o vedení matrik, občanský zákoník, školní zákony, pastorální medicína, ritual atd.

Pěkně zařízená farní kancelář jest velkou výhodou pro faráře, usnadňuje mu práci, těší ho a representativně působí na každého, kdo do farní kanceláře přijde, a vyvolává v něm úctu k farnímu úřadování.

Naproti tomu farní kancelář, kde je vše v nepořádku, páté přes deváté přeházeno, na sebe složeno a pomícháno, práci knězi jen ztěžuje a věřící pak mluví s posměchem o farním úřadování a mezi sebou s posměchem povídají: Ten náš pan farář to má v té kanceláři všechno přeházeno jako seno.

Každý farní úřad má míti své razítko, které však má býti také v náležitě čistotě drženo. Kovové razítko se čistí olejem, kaučukové pouze čistým kartáčkem. Kaučukové razítko se nesmí namáčet do olejové barvy jako kovové, poněvadž ztvrdne a není k potřebě, nýbrž v barvě glycerinové.

Kromě hlavního kulatého razítka má míti každý farní úřad razítko podlouhlé: Římsko-katolický farní úřad v; dále razítko: Věc úřední poštovního prosta; razítko: Důstojnému ř. k. farnímu úřadu v Razítek těch je stále třeba; usnadní psaní, kterého má každý farní úřad nazbyt.

Obálek dlužno užívati vždy čistých, třeba laciných a barevných. Rozlepování starých obálek k novému použití nesvědčí o žádném dobrém vku-

su farářově, zrovna tak jako užívání všelikých papírů pro úřadování nepřipustného formátu.

Ve farní kanceláři přichází farář do bližšího styku se svými osadníky, kdy má příležitost jejich rodinné poměry blíže poznati a do jejich duše hlouběji vniknouti; podle toho, jak s nimi farář jedná, odnášejí si o něm své dojmy do svých rodin, z nichž se pak dále šíří. Proto má býti farář toho pamětliv a podle toho s nimi jednati. Nevlídné, mrzuté a briskní jednání osadníci faráři neradi odpouštějí, nehledě ani k tomu, že takové jednání se protiví duchu Kristově. Jednání faráře v kanceláři nemá býti odměřené, chladné a pánovité, nýbrž laskavé, otcovské, přátelské, každý osadník si má z farní kanceláře odnáseti lásku.

Do farní kanceláře přicházejí osadníci ve chvílích radostných i bolestných, zvláště v záležitosti křtu, sňatku a pohřbu, a proto se má farář vždy do jejich duše vžítí a podle toho s citem s nimi jednati a účast na jejich radosti neb bolu jeviti, má s nimi jednati jako otec se svými dětmi, s nimiž cítí. Briskní, ostré slovo, neochotu při projednávání křtu jejich dítek nebo při projednávání sňatku pokládají za zlé znamení pro dítě nebo pro budoucí sňatek.

Ve farní kanceláři se projednávají též záležitosti štolové. Přemrštěné požadavky, umíněné stanovisko ohledně výše štoly, které poukazuje na farářovu lakotu, zle působí. Tím nechceme říci, aby farář svých spravedlivých práv nehájil proti lidem lakomým a takovým, kteří ochotně vydávají zbytečně na různé věci vedlejší své peníze, ale pro faráře jsou — vždy chudí a nemajetní. Než i tu jest třeba taktu a laskavosti. Včas odpuštěný štolový poplatek dobře působí. Když farář při úředním jednání stranu nějak popudí proti sobě, pak ovšem se těžce štola vybírá; vidí-li strana však u faráře taktní jednání, ochotně obyčejně štolu platí.

Ve farní kanceláři mají býti farář i kaplan, pokud jednají se stranami, oděni v taláru, což jejich vážnost vždy jen zvyšuje.

Pokud jest jen poněkud možno, má býti při každé farní kanceláři zařízena jedna místnost jako čekárna. Všude to nebude možné, ale ve větších městech je to velmi žádoucí. Na mnoha faráích jsou četné místnosti, které by mohly býti dobře k tomu použity.

6. Farář, kaplan i jiní kněží ve farnosti.

Poměr mezi farářem a kaplanem má býti vždy a všude bratrský, srdečný a upřímný, jako poměr mezi otcem a synem. Není-li tomu tak, pak si život navzájem otravují a věřícím dávají jen smutné pohoršení.

Ideální poměr mezi kaplanem a farářem, bohužel, nejvíce a nejčastěji kalí věci finančního rázu. V tom ohledu má býti mezi nimi vše uspořádáno náležitou farní smlouvou, neboť i tu platí: *Clara pacta, boni amici*. Farář má býti v tom ohledu spravedlivý, přející a prost vší lakotnosti, kaplan zase uznalý pro potřeby, které se na faráře v ohledu finančním kladou ve farní domácnosti i mimo faru. Farář má kaplanovi vypláceti řádně to, co mu přísluší, a kaplan má faráři zase platiti za své zaopatření.

Je-li farář již starý nebo nemocný a žádá-li, aby kaplan za něho více pracoval a jej zastával, má býti za to ke kaplanovi uznalý a má mu tyto jeho vícepráce přiměřeně odměňovati.

Farář i kaplan mají právo na svou roční dovolenou, o niž se mají vždy přátelsky dohodnouti.

Farář suchý, odměřený a pánovitý nikdy srdce svého kaplana nezíská, kaplana, který nemá pravé lásky k faráři, nemůže míti ani farář rád.

Je-li třeba kaplanovi někdy něco vytknouti, má to učiniti vždy šetrně, taktně a jemným způsobem, nikdy ne v hněvu anebo podrážděně a nikdy před ostatními, nýbrž vždy v soukromí.

Farář si má svého kaplana řádně vychovávat. Má pozorovati jeho chyby a taktně je odstraňovati a jeho dobré stránky posilovati. Zvláštní zřetel má míti k tomu, aby z něho vychoval muže taktního a společenských mravů dbalého, při čemž ovšem má sám dobrým příkladem předcházeti. Občas pronesená pochvala dobře působí.

Kaplana má zapracovati do jeho povinností, bratrsky mu vše vysvětliti a ochotně poraditi. Zvláštní případy ze své praxe má mu sděliti a jeho náhled vyslechnouti. Někteří faráři neradi názory kaplanů v úředních záležitostech slyší a jaksi autoritativně si počínají; zapomínají na to, že i mladý kněz může míti dobré nápady, návrhy a názory.

Někteří faráři zase neradi kaplana do kanceláře pouštějí a farní úřadování pokládají za výhradní svou doménu. To je chyba. Kaplan má býti náležitě do veškerého farního úřadování zapracován a vychován k tomu, aby v případě nepřítomnosti neb nemoci farářovy sám ho mohl zastávat a aby jednou byl schopen samostatně farní úřadování vésti. Sem také patří znalost patronátního úřadování.

Rozumný farář má porozumění pro potřeby mladého věku kaplana a proto zbytečně jeho práva a svobodu neomezuje, ale na druhé straně různé nepřístojné a stavu jeho nedůstojné výstřelky mu trpěti nebude.

Na některých farářích se vykazuje pro byt kaplana nejhorší místnost na faře, mezitím co sám farář má k obývání řadu pěkných místností. To ovšem dlužno zavrhnouti a odsouditi.

O domácích poměrech má jak farář, tak i kaplan

zachovati vůči cizím lidem všechnu diskretnost a mlčelivost. Jeden i druhý těžce nese, když někdo z nich se proti tomu prohřeší. Co se doma uvaří, má se doma snísti, praví staré přísloví.

Aby farář nemluvil na kaplana neb kaplan na faráře, nemá se nikdy státi. Takový poměr spoluzití jejich jen otravuje a mezi věřícími jen značné pohoršení působí. Mají-li něco proti sobě, mají si to v plné lásce vysvětliti a přátelsky se dohovorití. Všeliký hněv není na místě a nesvědčí o kněžském cítění.

Na farní osadě žijí často jiní kněží, jako katecheté a pensisté, kteří zvláště v nynějším nedostatku kněží v duchovní správě vypomáhají. Někteří faráři si často stěžují na neochotu svých spolubratrů, ale nezřídka zapomínají, že jsou tím sami vinni, a to tím, že od nich chtějí výpomoc, ale zapomínají je za to náležitě odměniti.

Mezi všemi kněžími na farnosti má vládnouti pravá bratrská láska, beze vší revnivosti a beze všeho nepřátelství. Vždy na osadě zhoubně působí, když osadníci si vypravují, jak jeden kněz druhého nenávidí a proti sobě pracují.

7. Kostelní personál.

Ke kostelnímu personálu náleží ředitel kůru, varhaník, kostelníci, zvoníci, ministranti.

Svědomitý farář bude míti otcovskou péči o všechny; jest jejich pánem, má je řídit, vésti a o ně se starati, jejich zájmy hájiti a o slušný jejich plat pečovati.

Ředitel kůru a varhaník nejsou samostatnými silami, nýbrž osobami podřízenými faráři; jejich povinnosti stanoví farář, který bohoslužbu řídí a výši štolových poplatků určuje. Jejich plat jest na většině místech velmi slabý a často jen na men-

ších místech pouze na štolové příjmy odkázaný. Za takových okolností ovšem nelze mnoho od nich žádati. Bylo by záhodno činiti kroky, aby se postavení varhaníků při našich chrámech zlepšilo po příkladu některých obcí a měst.

Kde jsou zavedeny pravidelné nedělní sbírky nebo kde jsou zavedeny farní rady neb kostelní sbírky, bude možno občas nějakou částku věnovati na zpěv a kostelní hudbu. Škoda starých literátů, kteří se o kostelní zpěv starali. Než i dnes by bylo možno ledacos podniknouti na zvelebení kostelního zpěvu a hudby. Zvláštní sbírky, zvláště na vánoce, o Dušičkách, bylo by možno k tomu cíli prováděti.

Všelijaké nesprávné výstřelky nemá farář svému varhaníkovi trpěti a má hleděti k tomu, aby hra na varhany byla vždy důstojná a církevní, zejména nemá trpěti, aby varhaník pěstoval moderní disharmonickou hudbu, která věřící jen z modlitby ruší, je dráždí a nervosními činí. Základem církevní hudby je harmonie — soulad — soulad duše s Bohem, a nikoliv disharmonie — rozvrat, což jest charakteristikou hříchu.

Některý ředitel kůru, zvláště ve větších městech, městem neb záduším placený, si myslí, že je samostatný a na faráři nezávislý, a že jako farář jest pro bohoslužbu, tak on jest rozhodujícím ohledně církevního zpěvu a hudby. To jest veliký omyl, z něhož má jej farář vyvésti. Farář jest pánem v kostele a tudíž i na kůru a ředitel jest mu podřízen.

Mnohý ředitel kůru bývá ve svých štolových požadavcích přemrštěný. Tu má farář právo a povinnost zakročiti a jeho taxi při sňatcích a pohřbech stanoviti, aby byly přiměřené.

Farář má věnovati náležitou péči svým kostelníkům. Kostelník má značné povinnosti. Denně musí obstarávati zvonění, kostel otvírati, zavírat, denně vše v kostele připraviti, kostel čistiti, světlo

obstarávati, při obřadech posluhovati a ohledně zaopatřování nemocných musí býti stále na dovolanou. Svědomitý kostelník má stále dost práce. Každý se pro toto povolání nehodí; musí to býti člověk zbožný, svědomitý, a zvláště má míti vyvinutý smysl pro pořádek. Toho dlužno vždy při volbě kostelníka dbáti.

Farář má dbáti toho, aby kostelník své povinnosti svědomitě plnil, byl čistotný a pořádný, aby v kostele měl na sobě vždy kostelnickou komži a nechodil v ušpiněném a odraném civilním šatě k oltáři.

Žádá-li farář od kostelníka svědomitou práci, jest povinen starati se o kostelníka také po stránce hmotné, aby jeho skrovný zádušní plat byl mu řádně vyplácen, případně zlepšen, a jeho štolové příjmy aby dostával ve spravedlivé míře. Mnozí faráři se starají jen o svou štolu, ale nikoliv o štolu pro kostelníka. Má-li kostelník naturální byt, má věnovati svému bytu náležitou pozornost a starati se o to, aby potřebné opravy v něm byly prováděny. Svému kostelníku má přát, laskavě se k němu chovati, ale jeho nedbalost a nepořádek nemá trpěti.

Jestliže jest farář sám, bez kaplana, musí se pak sám i o své ministranty starati. O této věci bylo již hovořeno ve stati: Kaplan.

8. *Bohoslužebné úkony.*

Všechny bohoslužebné úkony má každý kněz, a zvláště farář, konati vždy duchem provanutým zbožností, taktně a se vši elegancí, jako pravý služebník Boží.

Taktně, elegantně vykonaný úkon bohoslužebný působí na všechny přítomné mocným dojmem; úkon vykonaný nedbale, provázený všelikými ne-

uhlazenými nezpůsoby a nemístnými návyky v pohybech a v řeči, osadníky uráží a jeho náboženský charakter snižuje. Proto se bude při něm kněz varovati všeho chvatu, zrovna tak jako vší zdlouhavosti, pohyby jeho budou pomalé, vážné, řeč důstojná, jasná, procítěná. Zacházení s kropáčem a s kadidelnicí má jeviti eleganci, dělání kříže, žehnání, klekání, vstávání, obrácení při oltáři a p. má býti vykonáno vždy s jakousi noblesou.

Vaditi se neb docela se zlobiti při funkci s ministrantem neb kostelníkem působí na věřící vždy trapně. Je-li třeba někdy zakročiti, stačí učiniti tak pohledem.

Při responsoriích nesmí nikdy kněz nový versikul začít, dokud odpověď nedozněla.

Mnozí kněží velmi často zapomínají, že se čte evangelium proto, aby je lidé slyšeli, že kněz koná modlitby, aby lid je pojímal, a proto čtou evangelium a konají modlitby, že jim z věřících nikdo nerozumí a místo jasných slov slyší pouze šumot. To je velmi pochybené. Proto má každý kněz mluvit hlasitě, pomalu a jasně vyslovovati každé slovo a řádně artikulovati zvláště ve větších kostelích, aby mu všichni rozuměli, aby o něm lid neříkal, že si to povídá pro sebe a že »kňourá«, což lid dráždí a z kostela vyhání.

Obřady svatební a pohřební má konati kněz zvláště procítěným způsobem a nikoliv pouhým mechanickým odříkáváním, což ukazuje na nedůstojnou řemeslnost a nevážnost k obřadu a k snubnímu neb pohřebnímu aktu.

Kněz má býti při konání obřadů a bohoslužby vždy dochvilný, nesmí je konati ani dříve, ani pozdě, nýbrž vždy řádně v pravý čas, jak bylo oznámeno. Nezachovati řádný čas jest nešetností k účastněným.

Mši sv. má kněz sloužiti řádně předepsaným způsobem, se vší vážností a elegancí v řeči a po-

hybech a varovati se při tom všech nepřístojností a špatných návyků.

Kázání vyžaduje vždy náležitě přípravy, živosti v přednesu, jasné, artikulované řeči a správné výslovnosti. Je-li kázání pěkné, stačí půl hodiny, není-li pěkné, pak na ně stačí teprve půlhodina. Dobře se osvědčují promluvy čtvrt hodinové, ale musí býti jadrné.

Ve zpovědnici musí býti kněz vždy plný lásky a něžnosti, ochotný, nikdy podrážděný. Nemístná přísnost a rigorosnost od zpovědnice vyhání, nemístná laxnost obtěžuje svědomí kněze.

Při zaopatřování nemocných vyžaduje posvátnost a důležitost aktu vždy nejlaskavějšího a taktu plného jednání. Prohřešení proti těmto zásadám nese vždy velmi špatné ovoce.

Při veřejných průvodech jest celá veřejnost obrácena na kněze, a proto je má kněz konati vždy se vší pozorností, řádně a důstojně, a varovati se všeho, co by mu mohlo na jeho vážnosti škoditi.

Bohoslužebný oblek má míti kněz na sobě vždy v náležitém pořádku. Jestliže se vyžaduje na knězi, aby jeho civilní oblek byl vždy čistý, upravený, tím více musí býti kladen tento požadavek na bohoslužebná roucha. Proto nebude užívati paramentů omšelých, sešlých, znečištěných a docela již ne roztrhaných. To zvláště platí o svatbách a pohřbech, kdy v největší blízkosti jest kněz obklopen věřícími, kteří sami jsou svátečně oděni a bohoslužebný oblek kněze zblízka pozorují. Působí to velmi trapně, když kněz se objeví na pohřbu s pluvíálem, který již dávno pro svou zchátralost by měl býti odložen a který ke vší své vetčnosti jest ještě na stranách voskem od hořící svíce pokapaný, když má na hlavě sešlý biret, z něhož lepenka vykukuje, jehož vyprchalá čern hraje všemi barvami, anebo když má na sobě talár, který by ani v soukromí po domácku nositi neměl. Špatný

dojem dělá, když kněz přes talár v době zimní svrchník obléká, který mu pod rochetou pak vykukuje a ostudu mu dělá. Chce-li se teple obléci, pak má pod kleriku na sebe vzítí vlněný svetr a nikdy ne přes kleriku dlouhý kabát. Je to také liturgicky nepřípustné a značí to u kněze vždy — neslušnost a nevážnost ke sv. obřadům. Docela již jest nepřípustné, aby při funkci kněz přes rochetu navlékl zimník.

Taktní kněz, společensky dobře vychovaný, používá při svých liturgických výkonech vždy čistých paramentů, čistého prádla, čistého biretu a obléká na sebe vždy talár slušný. Nic na věřící nepůsobí tak trapně, jako kněz při bohoslužebných výkonech nedbale a nepřislušně oděný, čímž jeví neúctu jak k výkonu, tak i k účastníkům.

9. Domácnost a jiné.

Domácnost faráře má býti vždy co nejlépe uspořádána. Kněz na kazatelně, ve zpovědnici a jinde věřící napomíná, a proto zase věřící pozorují kněze velmi pilně a pozorně a snaží se také jeho chyby vypátrati, aby v nich našli omluvu pro své chyby, případně aby mu mohli vytknouti jeho nedůslednost. Farář jest na osadě všemi pozorován jako veřejné hodiny, proto již s tohoto stanoviska se má míti na pozoru, aby svým osadníkům nezavdal žádné příčiny ke sžíravé kritice jeho domácnosti a docela již ne k nějakému pohoršení.

Služebné osoby mají býti lidé řádní, mravní a zbožní, kteří své náboženské povinnosti svědomitě plní a ostatním na osadě jsou příkladem. K osadníkům na faru přicházejícím se mají vždy slušně a zdvořile chovati. Jejich soukromý život má býti uspořádaný.

Žádný farář nesmí trpěti, aby jeho hospodyně

se nějak míchala do jeho úředních výkonů, a proto také i vůči ní má přísně plné mlčení o úředních záležitostech zachovati. Ta si má hleděti pouze své domácnosti a řádně ji vésti, do ostatního jí nic není. Kde tomu tak není, tam si farář jen na své cti zadává a dává osadníkům příležitost, aby mluvili o »farské paničce«.

Ke kaplanům se má hospodyně chovati vždy tak, jak se sluší, a nesmí je nikdy pokládati za osoby sobě nějak podřízené. Kaplani jsou jejími pány jako farář; farář jest větším a pravým pánem, kaplani jsou menšími pány, ale vždy pány, žádnými služebnými osobami na faře. Kaplani pak zajisté uznají její náležité chování a splatí jí úctou a vážností, která jí jako řádné a svědomité hospodyně přísluší. Dojde-li někdy k nějakým neshodám, má je farář spravedlivě, beze vší stranickosti vyrovnati a mír a pokoj ve své domácnosti obnoviti.

Kde má farář vlastní hospodářství, tam má každý mnoho starostí a nepříjemností. Lidé na farském pracující chtějí na faráři lepší plat, lepší stravu a při tom méně práce, a k tomu ke všemu ještě by se rádi s farářem dělili o polní užitek. To ovšem je těžká situace a patří k tomu hodně trpělivosti a shovívavosti. Rovněž s čeledí bývají zvláště za našich časů nemalé potíže. Jestliže ještě farář hospodářství nerozumí a nedbá, pak to obyčejně s takovým hospodářstvím špatně dopadá.

Často se však stává chyba zase na druhé straně, totiž, že farář je svým hospodářstvím více zaujat nežli svými kněžskými povinnostmi, že je, jak osadníci říkají, více sedlákem nežli knězem, a proto se k němu také tak chovají, což bývá na úkor jeho povolání. Proto jest dlužno zachovati správné stanovisko a hospodářství pokládati za pomocnou akci a ne za hlavní úkol faráře.

Pronajme-li farář své pozemky, i tu mívá své potíže, jednak se smluvenou cenou pachtovní, jed-

nak s placením pachtovného, jednak s pachtýři, kterým nemohl vyhověti. Jakkoli jest v právu, aby ke svému přišel, tak zase na druhé straně musí se vyvarovati lakotnosti a kněze nepřístojného jednání.

Nemalé nepříjemnosti působí často »naši lidé«, t. j. ti, kteří se k našim organisacím a spolkům hlásí jen z důvodu, aby z toho těžili. Od kněze chtějí vše buď zdarma anebo z polovice zdarma, ale když mají sami něco pro faráře vykonati, mívají k tomu pramálo chuti a ještě méně ochoty. Tito »naši lidé« chtějí, aby jim farář všechnu práci zadával, ale práci pro kněze předražují a konávají jen z poloviny.

Katolíci a »naši lidé« mají míti sice u faráře přednost, ale jen tehdy, když jejich práce jest rovnocenná a když není předražená. Mnozí v tom ohledu nezřídka rádi ze svého katolictví chtějí těžiti. V tom ohledu má farář právo jíti cestou spravedlivou a brániti se všelikému vykořisťování.

Zvláštní kapitolu zaujímají v domácnosti faráře jeho příbuzní. Pokrevenské a příbuzenské svazky mají svá práva i povinnosti, ale farář v tom směru musí zachovati náležitou míru, aby na něm příbuzní neuplatňovali pořekadlo: Který jsi se pro nás farářem státi ráčil. Jestliže farář se stará o své chudé rodiče, jestliže chudým příbuzným podle možnosti vypomáhá a je podporuje, nelze proti tomu ničeho namítati. Ale není na místě, aby pro ně mamonil, jen pro ně sháněl a na své ostatní povinnosti, které mu jeho kněžský úřad ukládá, zapomínal.

Nezřídka se k faráři plazívají jeho příbuzní, kteří k němu nikdy dříve se nehlásili, všelijak jej klamou a podvádějí, jen aby z něho něco vynutili. A mnohdy to bývají lidé nehodní a docela církvi nepřátelští. Tu ovšem není na místě, když farář se stává pro svou slabost jejich obětí.

Kněz a dluh se dobře nesrovnávají. Jest ovšem pravdou, že finanční stav kněží není dnes růžový, než přesto má každý své domácí hospodářství tak zařídit, aby vyšel a dluhy nedělal. Sem patří nejen urovnanost v hospodářství vůbec, nýbrž i závazky ohledně placení časopisů a knih. Jsou někteří, kteří různé časopisy a knihy odbírají, ale o jich zaplacení se málo starají, a když bývají upomínání, pak jich vůbec neodbírají anebo někdy docela hrubě odpovídají. To ovšem není kněze nikdy důstojné jednání, které mu na jeho dobré pověsti nikdy nepřidá, když ve světě literárním jeho jméno jest uváděno mezi — škodnou.

Každý kněz a farář zvláště má vážné povinnosti k tisku a ke katolickému tisku zvláště. K tisku vůbec, poněvadž patří mezi první třídy inteligence, a ke katolickému tisku zvláště, poněvadž tento jest jeho velmi důležitým pracovníkem. Budiž toho želeno, že u staršího duchovenstva byl tento smysl více vyvinut, nežli je dnes u mladšího; jak dříve kněz tisk podporoval a jak jej podporuje nynější mladší duchovenstvo, jest velmi veliký rozdíl, jak o tom svědčí různá nakladatelstva. Bylo by záhodno, aby v tom ohledu nastalo zlepšení a obětavost se zlepšila.

Dříve byly pořádány na faráích instalační, poutní, visitační a jiné hostiny, které zavdávaly mezi lidem příčinu k různým pověstem o farním blahobytu. Příčinou toho bývalo obyčejně to, že farské hospodyně se v tom předháněly, ovšem na škodu dobré pověsti. Mnohý farář často, aby ho nepomluvili, vynaložil na to poslední, a hosté se mu za to odměnili tím, že mysli, že se tak na faře vaří každý den. Dnes, bohudík, se poměry zlepšily a hostiny, pokud jsou nutné, se všude důkladně omezily. V dnešních dobách i ty nejlepší hostiny vykazují obyčejně polévku, předkrm, něco zadělávaného, pečení a moučník.

Obyčejná denní strava má býti jednoduchá; čím je jednodušší a méně masitá, tím je zdravější. Opulentní strava jest vždy škodlivá. Lékaři říkají, že 90 procent lidí umírá předčasně proto, že více jedli, nežli měli, a jen 10 procent proto, že měli nedostatečnou stravu. Nepřiměřená strava jistě vyvolá v pozdějším věku různé nemoci žaludeční, jaterní, střevní, močové, ledvinové, předčasné koronární tepen, mrtvici a dnu. Vždy bude platit přísloví: Jez do polosyta, pij do polopita a vyjdou ti na plno léta. Strava má býti smíšená, zelenina a ovoce má převládati, a jest dobře týdně v pondělí a v pátek zachovati půst od masa.

Jde-li farář na svatební hostinu anebo jinou, jest vždy všemi hosty pozorován a také kritisován, a proto se má míti vždy na pozoru. Všichni se na něho dívají jako na zvláštní, povznesenou a první osobu. Proto jeho chování má býti vždy důstojné, prosté vsí upjatosti, ať neřeknu pánovnosti, ale také vsí nemístné povídavosti a familiernosti. Není dobře, aby na hostině setrval až do konce, hýbrž je záhodno, aby po přiměřené době hosty opustil a se vzdálil, třeba by byl nucen, aby setrval. Přítomnost faráře všem hostům vždy ukládá jakési rezervované chování, a proto vždy rádi vidí, když farář včas hostinu opustí.

Každý farář má míti řádně provedenou poslední vůli a uloženu na svém místě, a nemá tuto záležitost odkládati na poslední chvíli. Než svůj testament napíše, má se dobře informovati o všem. Nejlépe jest, když celý testament sám si napíše a v něm ustanoví universálního dědice, jemuž uloží, aby ty a ony legáty provedl.

Každý farář šetří a musí šetřit, aby těch několik korun měl pro nutné případy nemoci, operace a p. Peníze ty, někdy dost těžce nastrádané, si hlídá a pro eventuelní potřebu zachovává. Než velmi často se stává, že jich vůbec neužije.

Odkázati všechno jmění hospodyní nepůsobí nikdy na osadě dobrým dojmem a vždy škodí jeho dobré pověsti; rovněž takový účinek jest, když veškero své jmění farář odkáže svým příbuzným a někdy docela nepotřebným a bohatým.

Svou hospodyní má každý farář měsíčně platiti a dáti ji pojistiti, případně něco na kapitálu jí odkázati, nebo jí dáti do smrti užívatí úroky z kapitálu. Slušné a rozumné odkazy příbuzným chudým mu nemůže nikdo zazlívati. Ale vždy má pamatovati — podle možnosti — sebe menším obnosem na svůj farní kostel a na chudé, na kulturní a náboženské potřeby.

Každý farář se má snažiti, aby po sobě zanechal na osadě nějakou důstojnou památku podle svého majetku.

Sem patří založení fundační mše sv. za jeho duši v jeho farním kostele. Stačí na to 2000 K a je to památka na dlouhá léta. Bohužel, mnozí velmi často na to zapomínají, na svou škodu.

Dále jest nutno, aby každý si v testamentu uspořádal svůj pohřeb a nařídil, jak má býti vykonán. Mimo to jest vhodné, aby si ustanovil obnos na svůj pomník a hrob.

Hroby kněží bývají smutné a zapomenuté, což na osadníky velmi neblaze působí. Proto by bylo záhodno, aby každý farář opatroval a v řádném stavu udržoval hroby svých předchůdců a o Dušičkách dbal o jejich výzdobu a osvětlení.

Kdykoliv má farář jednati s veřejnými úřady, má vždy pamatovati na svoji důstojnost a vážnost úřadu, který zastupuje. Slabošské zastávání svých povinností, zadávání práv církve škodí mu na vážnosti a škodí věci zrovna tak, jako umíněnost, bezohlednost, ukvapenost a nerozvážnost. Život jest samý kompromis; avšak kompromis takový, který svědomí ponechává klidné a nečiní mu výčitek nedbalosti, laxnosti a neopatrnosti.

Zvláštní péči má farář věnovati chudinství. Kde může, rád pomůže ze svých prostředků, na co nestačí, požádá zámožnější a povzbudí je. Ochotně se účastní dobročinných akcí na své osadě.

Na svého faráře často se osadníci obracejí o přímlovu či o tak zvanou protekci ve svých různých záležitostech. Pokud je mu to možno a má příslušné známosti a vliv, má pomoci. Při doporučování osob má však býti opatrný a doporučiti jen hodné a řádné osoby, které toho zasluhují, a nemá doporučovati osoby takové, které by se staly nehodnými jeho doporučení. Někteří faráři doporučují každého, ale tím si jen škodí, poněvadž příště na jejich doporučení nikdo nic nedá. Také dlužno v tom směru zachovati náležitou míru. Když jim vlivná osoba vyhoví, nemají se na ni hned zase s druhým případem obracet, ježto si tím ublíží.

Ve svém vystupování na veřejnosti mají si faráři vždy počínati důstojně a svému stavu přiměřeně, tedy tak, aby jejich vážnost vždy tím jen získala a újmy neutrpěla. Vždy mají míti na zřeteli své povolání a poslání: Všude lásku šířit. Toť program jejich života.

VI.

OKRESNÍ VIKÁŘI A DĚKANI.

Okresní vikář nebo děkan jest ve svém vikariátu zástupcem biskupa a proto všichni kněží jsou vázáni k němu svou úctou a poslušností.

Biskup za vikáře volívá obyčejně nejschopnějšího faráře z vikariátu. Nejschopnější nemusí býti vždy také nejstarším, a proto nejstarší nemusí se cítiti ostrčeným, když vikářem se nestane, zvláště když již jest pro tento úřad přestárlý a když

mladší je schopnější. Mezi schopnosti ovšem nepatří pouze věk, nýbrž také zdraví.

Někteří vikáři si na této důstojnosti velmi zakládají a podle toho také často se chovají; je to snad dobře, ovšem pokud toto sebevědomí u vikáře má dobrý vliv na jeho vystupování a neupadá do pýchy, nepřístupnosti a pánovitosti.

Dobrý vikář jest otcem svých spolubratří; jest k nim laskavý a ochotný. Rád poradí a pomůže, kněží svých se zastává a nedá na ně dopustiti. Nezná žádné osobní povýšenosti, chladnosti a odměřenosti vůči nim, a tím méně pýchy a domýšlivosti. Je sice ve vikariátě primus, ale inter pares.

Tím však není řečeno, že má ve vikariátě všechno přehlížeti, ke všemu mlčeti, různé nepořádky trpěti jen proto, aby o něm říkali, že jest hodný. Musí dbáti o pořádek ve svém vikariátě, co je třeba, musí vytknouti, případně napomenouti, ale musí se to státi vždy jemnou formou, s láskou, bez vší pánovitosti. Přísnějšího vystoupení bude třeba jen tam, kde mírnost a láska nepomáhá. Jistý vikář vždycky, kdykoliv chtěl něco vytknouti, říkal: »Já bych to dělal takto.« To stačilo a kněží věděli, že v tom jest obsažen rozkaz.

Povaha lidská jest již tak utvořena, že když se jí řekne: »Ty musíš,« začne přemýšleti, jak by nemusil. Proto mezi inteligenty dlužno vždy rozkaz osladiti pěknou formou, a je chybou, když se rozkaz ještě strohým způsobem provádí. Tím se jen vyvolává odpor a nechuť. Svou svobodu si přirozeně každý rád hájí.

Vikář poslouží dobré věci, když se po svých vikariátních kostelech a hřbitovech někdy tu a tam nečekaně podívá a někdy i takovým způsobem na kázání mezi věřícími v lavici se objeví. K tomu je ovšem třeba času. Ale stačí udělati to někdy. To se pak po vikariátě rozkřikne a následek toho pak bývá, že pořádku ve vikariátě se více dbá.

Vikář koná každoročně kanonickou visitaci po farách svého vikariátu. Má-li visitace přinést dobrý výsledek a splnit svůj úkol, musí být náležitě prováděna, se vši laskavostí, ale také se vši svědomitostí. Není to snadné ani lehké; je k tomu třeba znalostí věci, času a píce.

Každá visitace má tu výhodu, že se před ní dává do pořádku kostel, oltáře, svícny, lampy, paramenty, prádlo atd., že se řádně uklidí na faře a v kanceláři, a že se na budově farní a kostelní provedou nejnutnější opravy. Ale to není vše.

Když vikář přichází ke kostelu, vítají ho zvony a u dveří jej očekávají všichni duchovní ve farnosti. Farář mu podá aspergil. Vikář jde kostelem, při čemž varhany hrají píseň. Pak poklekne před oltářem a intonuje: Veni sancte Spiritus. Po příslušné modlitbě jde do sakristie, oblékne se a slouží mši sv., při níž ostatní kněží jsou přítomni. Po mši sv. udělí požehnání a po něm prohlédne tabernakul, monstranci a ciborium. Pak se koná pobožnost za zemřelé. Poté se svlékne a visituje kostel. Hlavní oltář, pak zajde za oltář, kde často bývá skladiště, což býti nemá. Pak prohlédne ostatní oltáře, kazatelnu, zpovědnice, jde na chór, prohlédne kropenky, křtitelnici, sv. oleje, v sakristii paramenty, prádlo, misály, zdali mají v sobě novissima, agendy, evangelium, ritual a ostatní knihy, svěcenou vodu, kadidelnici, svíce, olej atd.

Pak se jde k snídani a po ní obyčejně bývá zkouška dětí z náboženství.

Po obědě pak slyší v soukromí patrona nebo patronátního komisaře, faráře, kaplana, varhánika, kostelníka. Pak následuje prohlídka matrik a farních knih, fundační knihy, prohlašni a ohlašni knihy, pamětní knihy a ostatních knih, prohlédne farní archiv, zdali jest založen a dobře veden. Pak se obyčejně podívá na hřbitov, do kaple a p.

Kde je toho třeba, nedostatky laskavým a taktickým způsobem vytkne. Co vytkl a co si přeje odstraniti, respektive zavést, to si sám do své visitační knížky napíše a při příští visitaci se přesvědčí o tom, zdali věc byla provedena. Nebylo-li toho dbáno, pak jest na místě vytknouti věc energičtěji a na tom vždy státi, aby bylo splněno, co bylo nařízeno.

Patronátnímu komisaři dávají se tyto otázky:

1. Poměr k faráři.
2. Opravy kostelní a farní.
3. Zdali farní dávky na potřeby kostelní řádně se platí.
4. Jaký je celkový stav jmění kostelního. Deficit a pod.

Faráři se kladou tyto otázky:

1. Přání ohledně patronátu.
2. Kdy káže, kdy zpovídá, jaký je pořádek bohoslužebný ve všední dny a v neděli.
3. Jak jsou rozděleny funkce mezi farářem a kaplanem.
4. Zdali je smlouva mezi farářem a kaplanem.
5. Zdali kaplan se zúčastní kancelářských prací.
6. Jaké jsou sbírky kostelní, zdali se vedou řádné zápisy příjmů a vydání o tom.
7. Odkud bere víno a hostie.
8. Cizí kněží ve farnosti.
9. Zdali mešní kvota intencí se řádně dělí mezi kněze, kostelníky a ministranty.
10. Kdy se zpovídá ve všední dny, kdy v neděli a svátky.
11. Jaký je zpěv lidový a při slavné mši sv.
12. Kdy se čistí kostel.
13. Renovatio Sanctissimi.
14. Zaopatřování nemocných.

15. Školní mše sv., návštěva dětí, zdali se upozorňují děti na zvláštní pobožnosti.
16. Štola farní, kostelníků, varhaníka a ministrantů.
17. Zdali se rozšiřuje časopis »Svatý Vojtěch«, »Neděle« a j.
18. Jaké jsou zvláštní pobožnosti. Boží hrob. Jesle.
19. Exercicie kněžské, poutní průvody.
20. Jak se koná první sv. přijímání dětí.
21. Dovolená a prázdné dny faráře a kaplana v týdnu.
22. Úsudek o kostelním personálu.
23. Katolické spolky a podpora katolického tisku. Co farář čítává.
24. Kdy chodí ke zpovědi.
25. Testament.

Otázky kaplanům:

1. Jak se plní farní smlouva.
2. Zdali se zúčastňuje kancelářské práce.
3. Stravování.
4. Ve kterých třídách a školách učí.
5. Poměr k učitelům.
6. Prázdný den a dovolená.
7. Jaké časopisy odbírá.
8. Zdali se zúčastňuje katolického spolkového života.
9. Intenční kniha.
10. Kdy koná svou zpověď, exercicie.
11. Jaké má přání.

Ředitel chóru a varhaník:

1. Jaký plat; pensijní pojištění.
2. Kdy je zpívána mše sv. a jaký je zpěv.
3. Zdali ve všední dny hraje na varhany.
4. Jaký je zpěv lidový.
5. Zdali pěstuje koledy.

6. Hudebniny.
7. Jakou štolu vybírá.

Kostelníci:

1. Jaký má plat.
2. Jakou štolu.
3. Kdy a jak zvoní.
4. Kostelní prádlo.
5. Čištění kostela.
6. Kdy kostel otvírá a zavírá.
7. Zdali dostává mešní kvotu při intencích.
8. Jaké má přání.

Tomu se říká řádná visitace; není to sice snadné, ale nutné, má-li býti visitace řádná a má-li splniti svůj úkol.

Povinností vikáře jest, aby se o to staral, aby svědomitá práce kněží řádně byla odměněna a uznána a proto má biskupovi vhodné návrhy učiniti. Uznání těší a povzbuzuje k nové plodné práci. *Homines sumus.*

Vikariátním konferencím má se věnovati vždy náležitý čas, pozornost a práce. Bohužel nebývá všude tomu tak. Porada se koná obyčejně v městě větším, kněží se tam sice sejdou, ale obstarávají si předem nějaké nákupy a vyřizují při tom své různé soukromé záležitosti a pak se trousí jeden po druhém do schůze; pak přicházejí pozdě a schůzi ruší. Otázky konferenční se často ledabyly a naspěch a nezřídka beze všeho zájmu odbudou a účastníci již chvátají na oběd a domů. Výsledek takové porady jest ovšem velmi smutný. Schůze se odbyla, jen aby se řeklo, že byla.

Takové věci ovšem nemá vikář trpěti a má se o to starati, aby kněží, když jednou za rok k poradě se sejdou, včas se všichni dostavili, v ní řádně byli přítomni, a mezi schůzí aby neodcházeli, a aby porada splnila svůj úkol.

Na poradě sdělí vikář osobní změny ve vikariátě a věnuje posmrtnou vzpomínku zemřelým kněžím, kteří v předešlém roce svůj život dokonali. Pak sdělí hlavní nařízení ordinariátní z uplynulého roku s náležitým výkladem a učiní jiná oznámení a potřebná sdělení. Poté následují vikariátní přednášky s příslušnou debatou. Pak se mohou probírat různé praktické případy z duchovní správy s příslušnými návrhy a žádostmi, které by měly býti zaslány konsistoři.

Doporučovalo by se, aby jednu otázku vikariátní k vypracování dal biskup, a druhou aby podle časových potřeb vikariátu stanovil sám vikář.

Mezi vikariátním úřadem a konsistoří by po právu měl býti takový poměr, jako mezi okresním úřadem a zemským úřadem. Zemský úřad rozhoduje po slyšení názoru úřadu okresního a něco obdobného by mělo býti i v ohledu církevním. Při rozhodování velmi na váhu padá znalost poměrů, a ta jest u vikáře, a proto dlužno v určitých věcech dbáti názoru vikáře. Proto tam, kde jest farářům nařízeno všechna podání na konsistoř posílati prostřednictvím vikariátního úřadu, který má k aktu připojiti své dobré zdání, resp. návrh, jest správné. Kde však se pokládá vikář za pouhého expeditora konsistorních aktů, za sběratele příspěvků a za doručovatele konsistorních přípisů, a kde se mu nedává žádných práv v úřadování, kde jeho názorů a návrhů se nedbá, kde konsistoř vyřizuje farní akta přes hlavu vikáře, přímo farním úřadům, tam rozhodně nejsou poměry v řádném pořádku.

Vikář má ve svém vikariátu příležitost shledávati různé vady a nedostatky věcné i osobní. Rozumný vikář sám, pokud je to jen poněkud možno, věc uspořádá a neběhá se vším na konsistoř. Někteří vikáři s každou maličkostí se obrací na konsistoř, kde se rádi nechají viděti v domněnání, že to

páni v konsistoři rádi vidí. V tom se však mýlí. Páni u konsistoře mají mnoho vážných starostí a práce, takže jim mnoho času na zbytečné hovory a návštěvy nezbývá.

VII.

Biskup.

Když umíral kardinál Schönborn a byl v posledním tažení, otevřel oči a s povzdechem pronesl: »Ach, jak je ta mitra těžká!« A měl pravdu. Úřad biskupa, který jej se vši vážností a svědomitostí chce konati, jest úřad velmi těžký a plný odpovědnosti, jelikož Bohu bude odpovídati za celou svou diecési. Proto mnozí světci, když jim byl tento úřad nabízen, se zdráhali a na své slabé síly se odvolávali.

Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, ale netouží jen po biskupské důstojnosti, moci a slávě, ale také musí míti na zřeteli jeho těžké povinnosti a jeho velkou práci a těžkou odpovědnost.

Byli biskupové, kteří svou velikou a obětavou prací, svou velkou láskou, něžností, moudrým řízením, obětavými a velikými podniky, svou spravedlností a uznalostí získali si mnoho zásluh o dobrou věc sv. církve a nejkrásnější vzpomínky jak u svého kleru, tak i u věřících; než nebyli to všichni.

Dobrý biskup miluje svůj klerus jako starostlivý a dobrý otec své děti. Nejenom jej vychovává, řídí a vede, ale také o jeho časně potřeby se svědomitě stará a má pro ně smysl. Vydává-li jen samé výnosy ordinariátní a nedbá-li o časové potřeby kleru, nemívá to dobré následky.

Každý rozšafný biskup jedná se svým klerem vždy se vši laskavostí a něžností a s plným taktem, jak mu to jeho vysoký úřad ukládá, a to tak, jak by Kristus Pán na jeho místě jednal; vždyť jest jeho zástupcem. Jaký krásný příklad dal tu Kristus Pán svým jednáním se svými apoštolů. Jak byl něžný, milý a plný lásky ke všem, i k samému Jidášovi!

Jak jednal s Petrem, který ho zapřel, jak s jinými provinilci a hříšníky! Petr třikrát ho zapřel, ba i přísahal, že ho nezná, a přece ho Kristus jmenoval svým zástupcem a hlavou celé církve. Lidský úsudek by zcela jinak vyzněl a prohlásil by jistě Petra za nehodna tak velikého a důležitého úřadu. Jak nekonečně milosrdný byl Kristus a jak dovedl prominouti i tak velké provinění svému apoštolu. Tento veliký a vznešený příklad shovívavosti a nekonečné lásky má míti každý svědomitý a spravedlivý biskup vždy na zřeteli, když se svým klerem jedná.

Slabý biskup ovšem býti nesmí a nemůže ke všemu mlčeti a všechny nepořádky trpěti, ale na druhé straně není na místě strohá přísnost bez lásky a bez srdce. Když biskup musí vytýkati, kárat a docela trestati, činí to vždy v plné lásce, jemným způsobem, čímž vinník bývá získán pro dobrou věc a nechová pak žádné hořkosti a nenávisť. Hořké pilulky podávají se obalené v čokoládě, takže se snáze užívají. Hořká pilulka bez sladkého obalu je odporná, svírá a křiví ústa a těžce se polyká.

Kdykoli moudrý biskup mluví se svým knězem, má vždy na zřeteli, aby si kněz od něho odnesl ten nejlepší dojem do života. Uváží, že tento kněz s ním nebude třeba celé desetiletí mluvit, a že ten dojem, který si odnese, si bude léta a snad i celý život pamatovati. Proto nepřijímá kněze jako vojáka u raportu, nýbrž otcovsky, s plnou láskou a

porozuměním pro jeho prosbu, třeba by jí vždy nemohl vyhověti. Moudrý biskup jest vždy ve svých slibech velmi opatrný, jelikož nikdy neví, jak v budoucnosti se okolnosti vytváří a zda bude moci splniti, co slíbil, a že co se mu zdá dnes možností, za několik dní bude nemožným. Proto vždy slibuje podmíněčně, aby se mu nemohlo nikdy vytýkati nedodržení slova. Pak jistě nezapomíná na to, že se kněží mezi sebou domluví a že není možno tutéž věc slíbiti dvěma, když ji může jen jeden dostati.

Briskní odmítnutí každý těžce nese a žádný taktní člověk se ho nedopustí, a tím méně biskup vůči svým kněžím. Nelze každému jeho přání splniti, ale lze každému odmítnutí prosby osladiti, takže dotyčný uzná její nemožnost.

Kristus Pán sám měl svého miláčka Jana, proč by biskup nemohl míti své miláčky mezi kněžími? Než miláčky těmi mohou býti jen kněží vzorní, svými zvláštními zásluhami a obětavostí vynikající. Ale jsou mnozí, kteří těchto vlastností nemají, a přece svým jednáním se snaží do zvláštní přízně biskupovy se vlouditi a z ní na úkor druhých těžiti. Prozíravé oko biskupovo snadno takové nekalé charaktery prohlédne a podle toho se zařídí.

Ohledně obsazování beneficií má platiti kanonický předpis, že beneficium ze všech petentů má dostati vždy ten, který, po uvážení jeho předchozích prací a schopností, bude je nejlépe spravovati. Není tudíž vždy stáří petentovo rozhodující, nýbrž *ceteris paribus*. Mladší, ba i mladý petent může býti schopnější nežli starší a starý. Od této zásady nedá se moudrý biskup nikdy odvrátiti žádnými ohledy na protekci a jiné vlivy, které ho chtějí svést k nespravedlnosti, ježto by jinak obtížil své svědomí.

Prozíravý biskup váží si vynikajících kněží ve

své diecési a hledí je kolem sebe shromáždit, jejich nadšení podporuje a práci jejich uznává a odměňuje. Duše jeho, pro čest a slávu Boží vpravdě zaujatá, těší se z práce vynikajících a nadšených kněží a proto jest prosta vší žárlivosti na jejich úspěchy.

Nezřídka se stává, že z nejbližší blízkosti hledí se do biskupovy přízně vetřítí osoby závistivé a žárlivé, které se snaží práci vynikajících kněží zlehčiti, všelikými zákulisními intrikami poškoditi, různými nekalými úmysly podložití a tak biskupa od nich odvrátiti a o jeho přízeň připraviti. Než prozíravý biskup brzo prohlédne tuto nekalou hru, jejíž kořenem jest závist a žárlivost, jejíž účelem jest spravedlivou zásluhu utlumiti a dobrou práci znemožniti, a podle toho pak po zásluze s těmito osobami také jedná.

Závist a žárlivost jest vždy známkou špatné duše. Závist zmocňuje se vždy jen lidí nízkých povah, kteří sami buď pro svou neschopnost nebo lenivost nejsou s to nějakými výsledky se vykázati, a proto žárlivým a závistivým okem hledí na osoby nadané a pilné a hledí je do pozadí zatlačiti. Tato věc natropila v církvi mnoho a mnoho škod a otráвила duše nejlepších kněží.

Biskup má ve své diecési vládnouti, ale jeho vláda musí býti rozumná, spravedlivá, láskyplná, prosta vší pánovitosti, nepřístupnosti a škrobenosti, neboť to vše jest duchu Kristovu cizí a církvi jeho na škodu.

Biskup rozhoduje a nařizuje, čeho třeba, sám; jest však vázán radou zkušených. Musí věc vždy dobře uvážiti, se zkušenými a věcí znalými se dříve poraditi. Má býti přístupný rozumným důvodům svých rádců, jejich správným posudkům a náhledům, a nesmí tvrdošíjně trvati na svém mínění, když není správné, jen z toho důvodu, že on tomu tak rozumí.

Rádce své má voliti jen z osob věcí znalých, řádného charakteru, spravedlivých a objektivních, prostých vší stranickosti, žárlivosti a závisti a pro dobrou věc sv. církve nadšených. Pak ale má býti přístupný jejich radám a náhledům a oni zase mají povinnost vždy objektivně mu vše vyložití, v pravdě osvětliti a nesmějí se báti říci biskupovi do očí pravdu, třeba trpkou a nepříjemnou. Biskup, jemuž jeho okolí se bojí říci pravdu a které vždy takovou radu dává, jakou si on přeje, jest vždy špatně informován a mívá to smutné a osudné následky pro úspěchy církve v diecési.

Biskupovu radu tvoří konsistoř, kterou si jmenuje biskup sám, jednak z členů své kapituly, jednak z vynikajících kněží jiných. Není správné a protiví se to duchu kodexu i potřebám církve, když v konsistoři zasedají jen samí profesori. Tam mají býti zastoupeni v první řadě kněží zkušení a osvědčení z duchovní správy, neboť řízení diecése jest hlavně řízení duchovní správy, a proto by bylo spravedливо, aby v konsistoři zasedali zkušení kněží z duchovní správy v počtu tří čtvrtin. Kdo pobyl v duchovní správě dva nebo tři roky jako kaplan, a pak se věnoval profesuře, ten má velmi málo znalostí a zkušeností z duchovní správy, a těch jest zvláště v konsistoři třeba. Nemají-li členové konsistoře potřebné znalosti a zkušenosti z duchovní správy, pak ovšem nemohou míti pro duchovní správu náležitého porozumění a zájmu a tím pak velmi trpí celá diecése ve své správě.

Naše konsistoře si vedou stále ještě dnes tímže způsobem, jako před léty, t. j., práce jest přikázána určitým referentům, ti své referáty ve schůzi konsistoře přednesou a tím i vyřídí. Tím se ocítá v konsistoři mnoho látky, která pak musí býti rychle projednávána. V té věci by bylo záhodno věc napravit. Jak? Zřídit komisi personální, patronátní, školskou, liturgickou, finanční, man-

želského práva, matriční a podle potřeby i jinou. Předseda této komise by byl členem konsistoře. Předseda komise by rozdělil práci jednotlivým členům komise, kteří by vše důkladně připravili a v komisi odborně projednali; potom by předseda mohl propracovanou věc přednésti v konsistoři, kde by se již rychle vyřizovala. Tento systém se dobře osvědčil ve všech městských radách. Při nynějším projednávání aktů v konsistoři bývá referent obyčejně prací zasypán a přepracován, ježto všechny akty musí vypracovati sám a tím trpí on i věc.

Veliký a důležitý úkol ukládá biskupovi generální visitace. Biskup na visitaci káže. Na jeho kázání všichni jsou zvědaví, každé jeho slovo sledují a o něm povídají. Proto se snaží podati kázání, jaké je biskupa hodno.

Každý je na něho zvědav, každý jeho pohyb pozoruje, a slovo, které k němu biskup pronese, si dlouho pamatuje. Proto je ve stálém napětí.

Biřmování značně unavuje. Přijímání návštěv, visitace kostela, škol, přivítání a loučení, to vše jeho síly napíná a vyčerpává. Než přesto, že biskup je ve stálém napětí, musí se přemáhati a bedlivý pozor dávat, aby nikde nepadlo slovo, které by ranilo a bolelo, poněvadž by tím způsobil bolest na léta.

Svědomitý biskup chce, aby jeho visitace nebyla pouhou okázalostí na farnosti, kde by jen pocty přijímal, nýbrž aby také přinesla řádné ovoce. Proto ji koná se vši svědomitostí, ač pod tím úkolem často vyčerpán a zemdlen klesá.

Řádný farář učiní vše, aby biskupa upokojil. Nezřídka se postará o restauraci kostela i fary, čemuž přinese mnoho obětí. Svědomitý biskup si proto se zájmem vše prohlédne a své uznání vysloví, poněvadž dobře ví, že by jeho nezájem faráře bolel. Zajímá se o kostelní prádlo, paramenty,

bohoslužebná náčiní, o zařízení a čistotu v kostele, v sakristii i na faře, o celou osadu a její poměry.

Je-li třeba co vytknouti, učiní to vždy jemným a laskavým způsobem, aby neranil, nýbrž aby v lásce i ve své výtce přesvědčil. Kde je toho třeba, vysloví své uznání a pochvalu, která blaží a těší. Ač v jeho duši ozývá se únava a lidské slabosti, snaží se všemožně je potlačiti a varuje se nějakým slovem nebo skutkem dáti najevo své rozčilení, špatnou náladu a pod., a opustiti osadu tak, aby všichni mu dali vysvědčení, že jejich očekávání nezklamal a že jeho biskupské vystoupení na osadě zanechalo dojmy co nejlepší: biskupa vznešeného, láskyplného, milujícího svůj svěřený lid a pro svatou věc nadšeného má každý rád a má ho ve velké úctě a vážnosti. A takové vědomí jest pro něho oblažující útěchou za jeho těžkou a svědomitou práci.

V našich krajích bývá zvykem biskupa co nejslavněji uvítati a přijmouti. Je to chvalný zvyk, kdy osada tím osvědčuje k biskupovi svou vážnost a svou lásku, která tím více stoupá, čím více síla jeho osobnosti, jeho chvalné působnosti a vynikajících zásluh v úřadě biskupském v popředí vystupuje a jeho vysoký úřad podporuje. Každý farář učiní zajisté vše, aby byl biskup v jeho osadě co nejlépe uvítán, ale někdy se mu to přece jen pro různé místní a snad i politické poměry dobře nepodaří, což rozšafný biskup vždy zajisté uzná a nedá proto nikdy najevo svou rozmrzelost anebo docela nevůli.

Končíme tuto stať, kterou jsme napsali skoro po padesátileté zkušenosti v duchovní správě, s tím nejlepším úmyslem dobré věci prospěti a připomínáme: Úřad biskupa jest velmi vysoký a vznešený; ale vyžaduje zvláštní vynikající vlastnosti a schopnosti, velikou lásku ke svaté věci, veliké sebezapření a obrovskou práci, zvláště v našich do-

bách. Proto řádný kněz ctí a musí ctíti takového biskupa, který je na svém místě a který své povinnosti svědomitě plní, jako svého dobrého a starostlivého otce, miluje ho vřelou láskou, cítí s ním, je mu zcela oddán a snaží se ze všech sil jej v jeho těžkém úřadě podporovati.